ABC Amber Palm Converter, http://www.processtext.com/abcpalm.html

C:\Users\Plazma\Desktop\304\Bondy_Egon-Saman.pdb

PDB Name: Egon Bondy-Šaman
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 16.8.1973
Modification Date: 16.8.1973
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Egon Bondy
ŠAMAN

Kapitola první TÁBOR

I.

Šaman rozhrnul závěs svého stanu a rozkašlal se. Noční mrazík dosud nepřestal, ač bylo už blízko k poledni, a jeho ostrota šla šamanovi na průdušky. Unaveně a s nechutí se rozhlížel po táboře. Před stanem byla velká louže pokrytá ledovým střepem, ale šaman věděl, že jakmile by naň vkročil, zabořil by se do blátivé vody až nad kotníky. Také všude jinde bylo bláto, rozčvachtané lidmi, kteří tu od úsvitu pobíhali, a vůbec všecko bylo zmazané. Ve vzduchu bylo neklamně cítit předjaří, celou osadu to posedalo; kolem lebky posledně uloveného mamuta, která seděla pevně v bahně asi uprostřed tábořiště, si kluci hráli na honěnou či na co, ženské před mnohými stany vylezly ven, látaly staré šaty a prozpěvovaly si při tom, ale šamana to nenadchlo. Po ránu potřeboval jít na záchod a od toho ho dělilo moře bláta. Měl na nohou sice jen staré boty, ale nechtělo se mu namočit ani ty. Nadto ho zas, jako při každé změně počasí, sprostě bolelo levé rameno.

Doufal, že za táborem bude ještě země umrzlá, a tak konečně udělal dlouhý krok, rovnou do vody. Rychle z ní teď pospíchal a hned zabočil za stan, kde měl v křoví vlastní místo. Tam byla skutečně půda ještě pevná. Se spuštěnou sukní seděl na kládě, kterou si tam už před lety položil na dva pařízky. Tento vynález, tak často braný ostatními v posměch, udělal, když sedět na bobku mu bylo s přibývajícím věkem stále obtížnější. Seděl a rozvážně svíral a zase uvolňoval břišní lis, neboť od úspěšného vyprázdnění závisela jeho nálada i vtip po celý den, a dnes se sem rozhodně nechtěl brodit blátem ještě jednou. Pomalu se šťoural v nose a pozoroval život v osadě.

Přímo v louži před jeho stanem se teď pletl mládenec oblečený jako hastroš ve vypelichaných a stokrát spravovaných kožešinách. Vypadalo to, jako by ho zajímalo, jak je louže hluboká a kolik bláta si může člověk nechat nalepit na nohy. Šaman vzdychl, zatlačil a zařval:

"Necháš toho! A chraň se nanosit to domů!"

Potom zase v tiché rezignaci zavrtěl párkrát hlavou a jen povzdychoval.

Byl to trest jeho stáří, jeho famulus Kukučka. To přivedlo šamana k uvažování, odkud se bere náš rozum, téma, které ho v poslední době velmi znepokojovalo. Přitom pocítil, že dotlačil a že to stačí. Vstal, vytáhl si sukni a zamyšleně se zadíval na kouřící výkal, jako by rozvažoval, jak tato nově stvořená věc dále komplikuje už tak nepřehlednou složitost světa, ve skutečnosti však proto, aby poměřil, zda kvantum odpovídá tomu, kolik včera snědl a zda nebude muset operaci za krátkou dobu opakovat. Jelikož se tvářil stále stejně znechuceně, nedalo se nic o jeho soudech v této věci vyčíst.

Když se vrátil ke stanu, Kukučka si poslušně otíral nohy do dveřního závěsu a tvářil se velmi pokorně, ale radostně. Šaman už chtěl něco říct, ale pak mávl rukou a vešel.

Chvíli se hrabal v poličkách v koutě, ale zjistil jen to, co věděl, že nemá ani maso ani kořínky. Nad ohništěm sice visela úplně černá uzená krysa, ale tu si nechával pořád jako železnou zásobu - teď, v dohledu jarních povodní, které nedovolí nikomu jít lovit, ještě železnější. Musel se vypravit do osady.

Před dvěma či kolika roky, když k němu ukvartýrovali Kukučku, myslel si, že alespoň tohohle bude zbaven, že bude obíhat on. Ale již první měsíc ho poučil, že to byla lichá naděje.

Ze začátku opravdu Kukučkovi dávali, co je šamanovo, ale postupně si z něho začali jen dělat legraci, a kromě toho, že ho mužští nakopli a ženské poházely smetím, nedostal Kukučka nic. Byla to mizérie. Kolikrát si šaman stěžoval u náčelníka, nic nepomohlo. V takovýchhle prkotinách nemohl náčelník zasahovat, ani kdyby chtěl. A mimoto nechtěl.

Šaman se tedy znovu musel vypravovat sám. A Kukučka se válel ve stanu, chytal lelky a čekal, co mu šaman přinese. Brát toho budižkničemu s sebou nebylo proč. Ještě se nestalo, že by toho šaman dostal víc, než kolik by unesl. Jen když byly velké mamutí hody, pozavěšoval Kukučka na strom za šamanovým stanem nějaké zásoby.

Šaman vylezl před stanový závěs a znovu chrchlal. Rozhlížel se unaveně po táboře, ta únava trvala teď mnohdy celý den. Sralo ho to, ale nemohl tomu přijít na kloub. Zdaleka nepatřil k nejstarším v táboře. Odhadoval, že zažil přibližně pětačtyřicet zim, a muži, kteří s ním vyrůstali od dětství, byli právě lovci v nejlepší síle. Vzhledem se koneckonců od nich ani tolik nelišil. Ba protože celý život nic nedělal, byl na pohled daleko méně utahaný a vypadal mladší. Zatímco

každý z jeho vrstevníků - pokud ještě byli naživu - měl už párkrát přelámané všechny hnáty, často velmi nepěkně srostlé, jemu kromě toho levého ramene nebylo nic. Ale jakkoli lovci jeho věku byli očividně čerství a čilí, pořád něco verkovali nebo se aspoň hádali a rvali, projevujíce tak neklamně životní elán, on byl unavený. A to dávno přestal pít vývar z muchomůrek, po němž je druhý den člověk jak praštěný palicí, a omamné houby, o kterých věděl pouze sám, užíval, jen když musel, to jest k nutným šamanským obřadům.

Zato jeho vrstevníci byli nakouření skoro pořád. I ženské. Ožírali se tak, že sebevětší zásoba muchomůrek, navlečených na sobí šlaše v každém stanu na nejparádnějším místě, málokomu vydržela na celou sezónu. Na jaře už většinou dopařili a ženské pak bloumaly po lesích, jen jak nějaká první houba vyskočí, ale až do pátého měsíce po slunovratu ležel všude sníh.

Šaman uvažoval, nemá-li nějakou tajnou nemoc, a došel k závěru, že to může být jen nemoc na srdci nebo v hlavě, protože jinak - s výjimkou toho ramene - byl zdráv jako sob. V poslední době začínal však cítit podivné věci, jež zřejmě pocházely z té únavy a vystřídávaly ji, něco, čemu nerozuměl, ale co bylo zcela evidentní, zakoušené při jasném rozumu, a přece v plameni rozumu. Byl to podivný plamen, plamen ledový, ale jasné záře. A nevěděl, zda ještě někdo jiný zakouší takový plamen, neboť když při setkání se svými kolegy z jiných táborů na to zaváděl opatrně řeč, zřejmě mu vůbec nerozuměli. Ptal se sám sebe, zda by tomuto plameni rozuměla Muška.

Nyní však stál před stanem, pořád v promáčených mokasínech, a rozhlížel se, z kterého stanu vystupuje kouř a odkud nejvíc.

Nejvíc kouře samozřejmě vystupovalo z náčelníkova stanu. Ale tam byl šaman v posledním měsíci skoro pravidelně a teď uvážil, že bude lépe nechat si ho zase na horší časy. V několika jiných stanech však taky statečně dýmali - ženy připravovaly oběd, neboť zatímco šaman byl na záchodě a pak přemýšlel, bylo už samé poledne. A když není lovecká sezóna, cpou se chlapi dvakrát denně, nejenom na noc.

Rozvážně vykročil, zas do té veliké kaluže. Nohy ho zábly a už pokolikáté si umiňoval, že pošle Kukučku nanosit kamení a vydláždit tu louži před stanem tak, jako to mají vevnitř. Ale je také možné, že by taková práce byla věčná, protože jak začne tání, kameny se zaboří do bahna a louže zase bude tam, kde byla. Představa o kamenných chodníčcích kolem stanu i mezi stany byla však z jeho nejzamilovanějších, a proto se dočvachtal ke svému cíli, pořád v myšlenkách na to blaho, kdyby tomu tak bylo.

"Zima letos trvá, trvá, že takovou nepamatuju," spustil na dlouhána, který seděl na klu jako na lavici a přiřezával si šípy. Byl to právě jeden ze šamanových vrstevníků a šaman věděl, že zažil právě tolik zim jako on, ale věděl také, že se na to, byla-li nějaká dlouhá nebo krátká zima, stejně nepamatuje. Koneckonců, od toho, aby si to pamatoval, byl tady právě šaman. A ten si vymýšlel relace o minulosti podle okolností, jak se mu to hodilo. Ani náčelník nebyl s to ho kontrolovat a šaman věděl, že může plácnout, co chce.

"Zima trvala, ale jaro začíná a bude třeba mnoho obratnosti v lovu a bude třeba vykonat zvlášť silné zaříkání, aby se lovy zdařily. Ať je kdokoli jakkoli silný, bez Paní zvěře se neobejde," pokračoval šaman přisednuv si na kel. Dlouhán přerušil svou práci a vážně přikyvoval.

"Vím, že jsi v zimě ztratil svůj kouzelný náhrdelník - bude načase, abych ti opatřil nový. Musím během předjaří opatřit zdar všem lovcům. Čeká mne mnoho práce! Celé dni nebudu smět vyjít ze stanu a budu muset rozmlouvat s Paní zvěře o každém lovci zvlášť!"

Dlouhán poslouchal velmi soustředěně, byť to slyšel každý rok znova. Šaman chrastil náhrdelníky, kůstkami a amulety, jimiž byl ověšen, a pro ty náhrdelníky, kůstky a amulety nikdo neviděl, jak je jeho kožich ošoupaný, že by ho slušný lovec už dávno vyhodil. Všem připadal šaman oděný báječně, reprezentačně.

"Budu si k tobě po tu dobu posílat Kukučku pro jídlo - pošlu ho už dnes - a ty dbej na to, aby mu tam ženské nenaházely smetí, smetím nakrmený nemůžu s Paní zvěře mluvit. Ty to dobře víš!" zdůraznil šaman, jako by tomu dlouhán rozuměl líp než ostatní. Však ten taky vážně přikyvoval.

"Co pečete?" zeptal se ještě šaman, jak ze stanu zavanula vůně.

"Mám ještě zmrzlé sobí žaludky," odpověděl lovec nikoli bez pýchy.

"Ty se teď budou muset rychle sníst," řekl šaman. "I když je jasné, že ještě pár dní bude mrznout, dnes v noci jsem měl sen o kalné vodě a to znamená, že oteplení a povodně začnou co nevidět. A co nesníš, musel bys vyhodit. Honem to rychle snězte. Budu si posílat Kukučku, hned ti ho zavolám. Zatím si připrav zuby k novému náhrdelníku."

Vysoký lovec přikyvoval. A když se šaman ploužil dál, dlouhán už přikazoval ženským, aby ze zásobárny přinesly dva sobí žaludky navíc.

Šaman se skutečně blátem ploužil, nohy měl už tak jako tak mokré a zmrzlé, a tak to vzal středem prostranství, bláto nebláto, k jinému stanu.

Tam se taktéž informoval o tom, co vaří a budou vařit, a připomněl důtklivě, že za sedm dní bude muset být ve stanu sám a bude si posílat Kukučku. Dohlédl na to, aby si to hlava rodiny zařízla sedmkrát do jednoho ze stanových kůlů, a šel dál. Na delší dobu dopředu plánovat nemohl nic. Doufal jen, že za dvakrát sedm dní všichni všechno nesežerou a že pořád ještě bude zbývat náčelník a běh času dá, že snad už konečně vyrazí i pupence, které může nasbírat Kukučka, kdyby bylo nejhůř.

Protože neměl dosud hlad, nepospíchal ještě domů. Osada stála na vyvýšenině u soutoku dvou řek, které se teď sice daly kamenem přehradit, ale za jarních a letních povodní dokázaly zatopit pláň do nedohledna. Na pláni bylo roztroušeno sem tam nějaké křoví, sem tam nějaký strom, ale jinak to byla pláň nyní pustá, dosud z větší části pokrytá špinavým sněhem, rovná jako dlaň - byť v létě na každém druhém kroku samá díra po králících nebo jiné zvěři - a tak nezajímavá, až by z toho člověk zíval. Hodila se leda k tomu, aby na ní dodaleka bylo vidět mamuta nebo stádo sobů, což dokázal i šaman, jakkoli to nebyla jeho práce - ale co pamatoval, bylo mamuty i soby vidět stále vzácněji a místo nich jen smečky vlků rychle přebíhaly od obzoru k obzoru, denně desítky mil, aby našly aspoň něco k snědku.

Šaman se nejasně z dětství pamatoval na sobí stáda sunoucí se pomalu na dostřel od tábora, na stáda, která se pohybovala co noha nohu mine, a přece nikoho nevzrušovala. Něco se muselo stát - a souběžně s tím, jak zimy byly tvrdší a léta deštivější, odnášeli to šamani. Každé pomyšlení na to šamana bodlo. Rok po roce bádal, proč je tomu tak, a bádali i jeho známí v jiných osadách, ale nikdo z toho nebyl moudřejší. Šaman se nepokládal za nejlepšího šamana, ale věděl taky, že není tím nejhorším.

Snad nejmoudřejší byli ti, kteří se se svými tlupami odstěhovali. Bylo jich už několik, a přestože se do stěhování nikomu ani za mák nechtělo, uvažoval šaman sám pro sebe, zda by to přece jen nebylo lepší, ale tábor nebyl nejpočetnější a vybojovat si nové loviště na cestě po slunci by mohlo být nad jeho síly. Tak seděli tam, kde jejich předkové od stvoření člověka, brodili se v blátě v zimě v létě, nevídali slunce po celé měsíce v zimě ani v létě a dostávali ošklivé oční nemoci z kouře ve stanech, kde po většinu roku mrzlo. Přesto na jaře byla step plná barev, byla barevnější než cokoli, co kdy šaman viděl, byla barevnější, než dokázal namalovat. Tolik barev ani na obloze nebylo, co jich bylo na jaře ve stepi. Byly to neužitečné květiny, o něž nikdo z lovců ani z žen věnujících se sběru nestál, ale šaman jim nemohl upřít podivnou krásu a přitažlivost. Protože pro Kukučku byly všechny stejné, chodil je trhat šaman sám a vpletené ve věnce zavěšoval kolem svého stanu. Dokonce je rozeznával čichem, což však neměl komu sdělit, neboť pro ostatní to byl jen jeden stejný smrad, protikladný
vůním zvěřího trusu a moči, které je uváděly ve vzrušení. Šaman si pomyslil, zda ty květinové pachy nerozeznává taky Muška.

Na jedné straně za osadou se začínal les. Tam se chodilo pro roští, kácely se stromy na hranice, když se ulovil velký kus, tam se vyhrabávaly kořínky, sbíraly houby, tam šaman po celé letní období doplňoval svou zásobu drog a sbíral kůstky drobných zvířat a ptačí peří, které potřeboval. Bůh ví, že v posledních letech tuhle činnost zanedbával, jak jí stále méně přisuzoval význam, ale něco po ruce mít musel, a tak se tam v létě potloukal Kukučka. Ten se tak radoval ze svobody, že tam strávil často celý den a jen na noc se přestrašený vracel domů, zapomenuv přinést žádané, a tak byl bit.

Teď stál les jako černá stěna na severu a nevypadal pranic pohostinně. Ba zdálo se, že od něho jde zima větší než z plání, po nichž mrazivě profukovalo. Buď jak buď, i když se šamanovi zimní les nijak nelíbil, byl teď pořád víc zdrojem obživy i přes zimu. V šamanově dětství by pro králíka nebyl lovec udělal ani pět kroků, teď všichni kladli oka, vymýšleli leče a hledali nory jako krtci, lovili veverky a datly, tak jako ženské v létě na stepi sviště a myši.

Šaman vystoupil mimoděk na nejvyšší místo v táboře, přešlapoval na umrzlých nohou a rozhlížel se nevesele po obzoru. Nebylo na co koukat. Pod nebem šedivým jako kámen a nízkým na dostřel šípu vládla všude stejná temnota, že bylo skoro zbytečné, aby den vystřídávala noc. Bude zase sněžit a všude bude jen ještě víc bláta. Ta vlhkost lezla do kostí i pod nejteplejší kožich, a šaman ovšem žádný takový neměl. Darebně ho kousaly blechy. Kukučka zase zapomněl provětrat kožešiny nad ohněm.

"Zvěř je cosi posvátného - ducha zvěře nikdo nepozná. Možná ho znali dřív, ale my ho už nepoznáme," pomyslel si najednou šaman, rozmrzel se ještě víc a nakopl pořádně psa, který se náhodou ochomýtl přes cestu.

Sestupoval brouzdaje se kalužemi z místa, kde obvykle s náčelníkem oslavovali shromáždění lovců, níž ke svému stanu. Tam rázně vyhnal Kukučku z pelechu a poslal ho pro maso.

2.

Po uplynuvším dni chystali se šaman a jeho žák ke spánku. Nadlábli se v poledne, až říhali, a teď hlad neměli. Šaman dřepící na ohořelém pařezu u ohně uvažoval, jak by žáka naučil dělat kouzelné amulety, aby měl zase míň práce.

Tenhle žák byl jeho trápením na stará kolena. Kdysi za mladších časů vychovával několik učedníků najednou, a ti všichni se už rozešli do světa. Jejich další osud byl bídný. Protože jim v naivitě svých pětatřiceti let svěřil to, k čemu sám došel, mladíci mládím ještě naivnější to začali vykládat veřejně a se zlou se potázali. Consensus omnium jim přisoudil, že kazí mládež, mluví proti náboženství a rozvracejí lid, takže to vůbec šamani nejsou, ale černokněžníci, kteří chtějí celou lidskou společnost jen zahubit. Byli vyhnáni nebo snědeni, podle toho, jaký kde byl mrav. Šaman se jich veřejně a výslovně zřekl, odpřísáhl, že jim nic nevykládal a že je to všechno jejich věc, načež ho sice nevyhnali ani nesnědli, ale další učedníky mu nepovolili.

Teď, když vzpomínky už trochu vychladly a když po dlouhá léta byly takové neúspěšné lovy, rozpomněli se na zadní kolečka, a aby nebyli bez ochrany, kdyby starý šaman umřel, poslali mu výrostka, k jehož otcovství se nikdo nechtěl hlásit, takže neměl ani po kom podědit šíp, luk, oštěp a další vercajk a kdoví, jak by si vůbec mohl postavit vlastní stan, aby se tedy vyučil na šamana.

Šaman byl víceméně postaven před hotovou věc, a jelikož znal výrostka od dětství, musel uznat, že kromě toho, že je úplný vyděděnec, má skutečně i některé šamanské předpoklady, takže by byla škoda nechat ho úplně zmarnit. Mládenec míval od dětství záchvaty padoucí nemoci, nikdo nevěděl, kdy to na něj přijde, kvílel a vykřikoval, a probrav se k vědomí, vypravoval takové pomatenosti, že věru byl důvod usoudit na to, že zná duchy.

To všecko šaman uvážil a mladíka přijal. Jenže naneštěstí to byl subjekt natolik pitomý a líný, že jakmile zjistil, že má teď dobré bydlo, jako by od něho ony návštěvy duchů ustoupily, a jen se rozvaloval blaženě v koutě stanu a shrabával šamanovy nedojedky. Nebyl s to nauičit se ani jedinému trochu delšímu zaříkávání, při obřadech si pletl pravou ruku s levou, nesmíchal a nesvařil ani nejjednodušší léčivou směs, po muchomůrkách se jen pitomě hihňal, v noční obloze se vyznal jako tele, určit dobu návratu slunce by nedokázal, ani kdyby ho prosili, násobilku a dělení pokládal za kouzla svatého ducha, a ne za rozumovou operaci, které je třeba se naučit - a přece byly chvíle, kdy se šaman neodvažoval ho vyhodit, chvíle, kdy k němu pociťoval vážnost smíšenou se soucitem, neboť žák občas mistra

překvapoval jak vyprávěním, jež mu náhle bez jakéhokoli popudu slina na jazyk přinesla, tak hlubokým náboženským cítěním při rituálech někdy zcela rutinních, jež šaman provozoval bez nejmenšího duševního zaujetí, jenom jako nutnou a nudnou povinnost.

Šaman častokrát bedlivě pozoroval učedníka při těchto návalech zbožného zanícení a víry, kterých sám měl stále méně a méně, a v skrytu duše uvažoval o tom, že žák je opravdu v kontaktu se skutečností mimo tento svět. Nepřekvapovalo ho to, co mládenec vypravoval o svých jakýchsi zážitcích či bdělých snech, bylo to daleko zmatenější než to, co šaman sám poznal a poznával, když u vytržení vstupoval či sestupoval po neviditelném šamanském stromu, jenž z nejhlubšího podzemí, kde spí tisíciletá ryba nesoucí na hřbetě svět, vede až do nejvyššího nadnebesna, kde se klene skořápka vejce, z něhož se svět vylil a jehož žloutek putuje denně po nebi - zářící slunce.

Šamana zaráželo jen to, že mladík ví o těchto věcech podrobnosti, o nichž se domníval vědět jen on sám, a že o nich ví bez absolvování namáhavých, léta se táhnoucích cvičení, ba i bez omamných látek, jež šamani užívají, že o nich ví jaksi bezprostředně, jako by zvláštní milost sestupovala přímo sama k němu a on nemusel lézt namáhavě k ní. Přitom víra, kterou žák provázel nejjednodušší magické úkony, které šaman dávno měl za triviální balamucení pro nezasvěcence, mátla a někdy dokonce trochu, aspoň trochu inspirovala k tomu, aby ten který humbuk aspoň na chvíli bral vážně i on sám.

Šaman například věděl, že po zimě bude jaro; i kdyby vůbec neobětoval a nevykonal obřady, stejně by přišlo, jako přicházel podzim po létu a zima po podzimu, ale když jeho famulus omdléval a upadal do nadšení v pláči a smíchu při vykonávání rituálu, šaman dost dobře nevěděl, zda opravdu není nakonec v těch zbůhdarmých čarách a kouzlech něco posvátného, velikého, zázračného, omračujícího, vše se vším propojujícího a životodárného. Proto ho nevyhodil. Ti z druhého světa si nakonec vybírají lidi, s nimiž chtějí mluvit, sami.

Ale naučit Kukučku něčemu bylo nad lidské síly a zřejmě i nad božskou trpělivost - neboť jinak by ho byli ti z druhého světa už přece jen něčemu naučili. Když se šaman vzdal toho, že žák zvládne složité obřady, když už zlámal hůl nad tím, že někdy dokáže vidět a slyšet na dálku, ponořovat se do země, vzlétat nad mraky, aby hledal, kde jsou stáda, anebo jak se vede zemřelým, když mu už bylo jasné, že se Kukučka nenaučí ani být neviditelným ani se vznášet ve vzduchu, aby tak shromážděnému kmeni dal pocítit šamanskou autoritu, pokoušel se ho naučit aspoň nejjednodušší triky a nejmechaničtější práce, jako právě to dělání amuletů, na něž se teď ze svého učitelského úřadu chystal. S triky to totiž nešlo, Kukučka se tak bál, že se i v nich zjevuje božstvo, že všechny popletl. Ať je tedy aspoň obyčejným zaříkávačem a apatykářem!

Šaman dřepěl na pařezu a probíral se svou sbírkou kůstek, ptačích brků, sušených žab a žížal, motýlích křídel a kořenů lidských tvarů. Uvažoval, jak nejsrozumitelněji žákovi vysvětlit, jak se jejich magická moc kombinuje, zvyšuje nebo naopak tříští správným i nesprávným seřazením. Sám nad tím nikdy nedumal, od té doby, co se stal ve svém mládí šamanem, věděl, že je to nesmysl - což mu nakonec potvrdil i jeho učitel -, ale znal vlastnosti všech ingrediencí jakéhokoli druhu ochranného amuletu nazpaměť a sám během života zavedl některé nové - jako ta krásná motýlí křídla a uschlé, kdysi tak vonné květiny - a sám rozhojnil magické předpisy o řadu dalších - jako že těhotná žena nesmí nosit při sobě nic ostrého, aby jí to nerozpáralo lůno - a tak dále. Co se týče toho, nebyl malý šaman a nebyl neúspěšný šaman, chodili k němu pro kouzla i z pěkně dalekých osad. Ale jak tomu naučit toho pitomce Kukučku?

Zdálo se mu to posléze příliš namáhavé, aby se s tím trápil ještě před spaním. Zítra je taky den a jídlo má dobře na sedm nebo dvakrát sedm dní zajištěno, a tak krámy opět uklidil do kožených pytlíků a poručiv Kukučkovi, aby pod popelem udržoval oheň - což už mnohokrát chudák nedokázal, a byl proto bit - zabalil se do suchých teplých kožešin, které přece jen přes den Kukučka pod jeho dohledem nad ohněm odhmyzil. Brzo byla ve stanu skoro úplná tma.

Pojednou se mezi dvěma kusy stanové kůže objevila skulina a čísi hlas cosi tiše zašeptal.

Šaman se probudil a nadzvedl se na lokti. Skulinou bylo náhle vidět jasné nebe s rychle letícími temně modrými mraky pod měsícem. Počasí se tedy prudce obrátilo. Začalo skutečné předjaří.

3.

Hlas se ozval znovu a otvor se zatměl něčí tváří nakukující do stanu.

Šaman odkopl přikrývky a natáhl se celým tělem směrem k návštěvníkovi.

"Jsi to ty?" zašeptal sotva slyšitelně. Bál se, aby neprobudil Kukučku. Avšak odumírání vlastností a schopností tisíců tisíc loveckých generací postoupilo u mladíka už tak daleko, že ho šuštot nevyburcoval. Chrápal dál obtočen kolem ohniště.

"Ode dneška třetí noc, až budou spát ..." zašeptal neznámý.

"Měl by být úplněk," odpověděl stejně lehounce šaman, "a možná že bude, když se počasí změnilo."

"Můžeš nám dát něco pro psy, aby usnuli?"

"Mám to už připravené," řekl šaman a šmátral chvilku v podhlavníku. Pak našel váček a podal ho návštěvníkovi. "Každému stačí malá kulička, ale nezapomeňte na žádnou z těch bestií!"

"V pořádku - máš ještě to škrábání v krku?"

"Už je to lepší. Piju čaj s medem. Půjde to," odpověděl šaman a skulina se stejně tak náhle zatáhla, jako se rozevřela, a nikdo by nebyl slyšel, že někdo od stanu odchází. Šaman se při tom pomyšlení usmál. Vskutku, to, co už neumí on - a tím méně Kukučka - umějí ještě ti nejmladší. Koneckonců, možná že na chytání králíků a myší je to teď zapotřebí víc, než to bývalo dříve na bizony a na mamuty.

Znovu se pečlivě omotal kožešinami, upravil si co nejměkčeji podhlavník a v tom rázu usnul. Nebyl ještě tak dalece odrozen tisícům tisíců generací lovců.

Kapitola druhá OBŘAD

1.

Byla již noc, možná co skoro půlnoc, a tábor už spal. Z jednotlivých stanů jen sem tam žhnuly uhlíky v popelu, ve většině jako by ani ohně nebylo. Ale šaman věděl, že hned vlevo je stan se starými bábami, strážkyněmi ohně, které nesměly nechat oheň vyhasnout ani za největších povodní a lijáků, kdy všichni museli utíkat ještě výš až do samého lesa. Šaman by vlastně měl mít nad nimi dohled a každé ráno ještě před rozedněním zajít k nim oheň pozdravit, rozdmýchat a obětovat mu, ale už dávno to nečinil, spokojiv se s vysvětlením, že duch ohně tak jako tak sídlí v jeho vlastním dechu, a že proto nemusí chodit foukat do ohniště.

Psi skutečně spali. Opravdový malý zázrak! Šaman doufal, že nezdechnou, bylo by obtížné obstarávat si teď, v nastávajícím období neschůdnosti cest, psy nebo aspoň štěňata v dalekých sousedních osadách. Ale přece jen si potěšen zamnul ruce, kolik toho dovede. Snadno doběhl do stínu lesa - byl dnes opravdu úplněk a mraky občas odhalovaly jeho dětskou tvář, nad níž šaman vyseděl tolik nocí marného bádání a snahy porozumět.

Šaman ani ti, kteří šli před ním, rozhodně nechtěli být viděni. V temnotě lesa zpomalil a ubíral se vpřed velmi opatrně, protože cesta tu byla zcela neschůdná.

Neuměl se sice tak dobře orientovat jako lovci, ale cestu do rokle šel v noci už tolikrát, že se ani teď nezmýlil.

V lese ležel ještě starý sníh, ale pod jeho zledovatělým povrchem vyhloubila už jarní voda záludné díry. Živé větve stromů se splétaly tak hustě, že místy to nešlo jinak, než podlézt po kolenou. Padlé kmeny s ježatými uschlými větvemi byly další překážkou. Jen intuitivně mohl šaman sledovat směr a ubírat se cestičkou, kterou se už provlékli ostatní. Od určitého místa začínal prudký sráz, kde mezi stromy trčely ostré balvany a půda obrácená k severu byla samý led.

Asi v polovině srázu k šamanovi dolehly tlumené lidské hlasy a posléze zahlédl dole pod sebou světlo pochodní. Zapískal dvakrát jako sněžný králík a pak uslyšel, jak se k němu strání vzhůru derou dvě či tři postavy.

Tohle byl nejobtížnější úsek cesty, jakýsi přirozený skalnatý lom, a šaman už nebyl nejšikovnější. Tři mladíci se vyšplhali k němu, a zatímco ho jeden chytal dole, druzí dva ho opatrně spouštěli z kolmé stěny. Teď už mohl dojít sám až na dno rokle, kde byla mýtinka ze všech stran uzavřená srázem. V létě jejím středem tekla říčka, která na jednom konci vyvěrala ze skály a na druhém konci ve skále mizela. Místo bylo proto opředeno tajemstvím. Byla to zřejmě řeka podzemních bytostí, jež se tu jen tak náhodou ukazovala na zemi. Teče po podzemních pastvinách, pijí z ní podzemní sobi a mamuti a čerpají z ní podzemní lidé, kteří odešli z tohoto světa.

Kdo sem zabloudil v létě, hodil do řeky alespoň hrst trávy. Někteří chodili do ní namáčet hroty šípů a oštěpů, aby bezpečněji zasáhly zvěř. Šamani dávných dob tu prováděli obřady, při nichž se nechávali roztrhat podzemními duchy, aby se pak zase zcelili. Dnes se však lidé místu většinou vyhýbali a ženy jím strašily děti, že je tam odvedou a nechají.

Na mýtině podupávalo asi dvacet lovců. Bylo tu chladněji než jinde. Žádný z nich nebyl starší takových dvaadvaceti let. Do země byly po obvodu mýtinky zaraženy smolnice. Tím, že osvětlovaly celé shromáždění zespodu, dodávaly mu tajemnou a nadpřirozenou atmosféru. Všude se míhalo plno stínů, bylo jich daleko víc než živých těl a nikdo si nemohl být jist, že mezi nimi nejsou stíny jiných bytostí než lidských.

Když doprostřed skupiny vstoupil šaman, pozdravili ho vlčím zavytím. Šaman vytáhl ze záňadří malý, ze všech stran jiskřivě pomalovaný bubínek. Pomalu, s krátkými přestávkami, jež zvyšovaly napětí rytmu, začal tlouci do bubínku kotníky. Mladíci vytvořili kruh objímajíce se kolem ramen. Do středu postoupili další dva s flétnami z dlouhých kostí. Šaman udával rytmus hudby, jen velmi pozvolna jej zrychloval. Všichni mlčeli, dokud nezačal zpívat píseň, jíž se obvykle tato shromáždění zahajovala.

Byla to píseň zřejmě starobylá, obsahující více citoslovců než textu, píseň na paměť kdysi dávno usmrceného lovce. Mladíci začali tanečním krokem přecházet v kruhu dokola a hučeli refrén. Hypnotický stejnoměrný rytmus a táhlá melodie působily na všechny omamně, ale nikdo si toho nevšímal a nikdo na to nedbal, byli teď pod vyšší než lidskou ochranou, a i kdyby se z osady vypravili je špehovat až sem, nyní by se už neodvážili je napadnout. Začali vyvolávat nejsilnější mužské kouzlo, obřad přísně zakázaný, rituál, na nějž byl trest smrti, proti němuž by se však nikdo nebyl odvážil zasahovat.

Šaman začal novou píseň, méně obřadnou a méně starobylou - potom další a další, až svoje vlastní písně, jež během let k tomuto obřadu složil, a nakonec zpíval vyschlým hrdlem, které ho dráždilo k silnému kašli, improvizovaný nový zpěv, který se zrodil z právě přítomné chvíle. V rytmu stále rychlejším tančili mladíci už asi hodinu, sami zpívali sborem ty písně, které znali, a posléze, když šamana zřejmě zmohl záchvat kašle, vystupovali jednotliví lovci a vyráželi svá vlastní slova, k jejichž rytmu ostatní sborem křičeli.

Kruh se postupně rozpadl na skupinky po dvou, třech až čtyřech mladících, skupinky, z nichž každá tančila svým vlastním způsobem. Šaman po každém náporu kašle, který zaháněl hrstí zledovatělého sněhu, začínal rychlejší a omamnější píseň, zvyšoval hlas do nelidského skřeku a kroutě celým tělem chrastil stovkami svých navlečených a našitých amuletů, což vše podmalovávalo hudbu zvukem až děsivým.

Skoro najednou se všech zmocnilo opojení. Mladíci si navzájem vyměňovali své náramky, náhrdelníky a jiné ozdoby, někteří si zdobili vlasy obarvenými stužkami z březové kůry, tančili a chovali se jako dívky. Stýkali se ve všech možných postaveních. Někteří padli na zem, jiní klečeli, jiní stáli, ba i pokračovali přitom v tanci, někde byli dva, jinde více.

Šaman stál a rytmicky se vlnil podle zvuků svého vlastního bubínku, když už i pištci na flétnu přestali. Zpíval

zpřeházeně sloky starobylých i právě se zrodivších písní, pot se z něho lil a zdálo se, že je v duchovním vytržení.

Byla to slavnost mladých lovců, slavnost, v níž se utužovalo bratrství mužů, slavnost starobylá a věčná jako snad svět sám, neboť podle tradice ji tančil již první lovec sestoupivší na zem. Slavnost konaná několikrát do roka, většinou během zimních měsíců, a letos již asi poslední, neboť jaro se hlásilo. Slavnost, při níž se více než při jakýchkoli jiných obřadech utužovalo pouto celého kmene, slavnost z hlediska sociálního významnější než iniciační obřady mladíků a panen, prováděné v hluboké jeskyni vždy pod šamanovým vedením a za přítomnosti náčelníka a nejvýznamnějších stařešinů kmene, s plným společenským požehnáním. Slavnost, která prý kdysi - jak věděl jen šaman - byla dovolena, která ale už odedávna byla zakázána a stíhána drastickými protiopatřeními, přestože se jí ve svém mládí účastnil snad každý lovec, považuje to za nejvyšší čest a vyznamenání. Byla teď zakázána s odůvodněním, že kazí morálku, znevažuje zákonnou rodinu, mrhá plodivou silou, čímž ohrožuje populaci a je zvráceností proti přirozenosti a tak dále. Náčelník a šaman každé osady zodpovídají za to, že se tyto slavnosti nebudou konat, a pokud ano, účastníci budou z osady vyvrženi.

Velký náčelník a Velký šaman, kteří stáli v čele všech osad a tlup kmene, vysílali neustále pracovníky Tajné bezpečnosti, aby pátrali, zda zákaz není porušován. Šaman, který by byl ve své osadě tyto zvrhlosti trpěl, měl být vyhnán, a ten, který by se jich účastnil, sněden. Kupodivu, jakmile se lovci dostali do věku, kdy jsou závislí na náčelníkovi, jako by zapomněli na to, co sami slavili, a z pozice dospělých, a tudíž samozřejmě rozumných, mravných a zodpovědných otců, pomáhali potlačovat tyto slavnosti, zdůrazňujíce nadto, že se při nich hraje zvrhlá hudba. Sami už si dávali zahrát leda na housličky, když se přecpali muchomůrek a tklivě oplakávali staré správné časy.

Šaman věděl, že Slavnost mladých lovců byla odvěká. Chápal taky proč. Ale viděl i to, že dnes se Tajné bezpečnosti skutečně daří její potlačování a tabuizování, že ze strachu mnozí mladí zůstávají za pecí, že slavnost se ze všeobecné oslavy stává zakázaným černým ritem. Tato proměna se co nejcitlivěji odrážela právě v hudbě. Skutečně byl zřetelný rozdíl mezi starobylými chorálovými zpěvy a novou hudbou, divokou, která, jako by už předjímajíc svůj vlastní zánik, chtěla na samém konci rozpoutat všechny své síly. Jen šaman si uvědomoval, že tato nová zběsilá hudba bude současně velkou matkou vší hudby budoucí, že její zdánlivá destrukce je základem pro vyspělejší formy hudby příštích lidí, základem daleko živnějším, než to vrzání na housličky na hostinách otupělých fotrů vzadu v táboře.

Šaman měl fotrů až po krk. Nejenom že vládli nade vším tak, že proti jejich vůli se nemohl člověk ani uprdnout, ale ještě na ochranu své vlastní tuposti trpěli, ba dokonce si vydržovali Tajnou bezpečnost a nechávali se od ní buzerovat.

Šaman zcela vyčerpaný teď usedl na kámen - asi pradávný obětní kámen - ve středu mýtiny, a položiv bubínek vedle sebe na zem, otíral si kusem kožešiny pot z obličeje, ze zátylku i na prsou, na zádech a v podpaží. Pot z kožešiny pak vytřepal v celých prškách kapek. Pohlédl na nebe, a protože mraky už přešly, poznal, že je právě tak uprostřed mezi půlnocí a rozedněním.

Vstal, odchrchlal si a několikrát klepl prstem na bubínek, až se k němu dostavili dva mladíci. Oznámil jim, že půjde domů.

Pochodně kolem mýtiny už skoro všechny dohořely. Zbytky plamenů osvětlovaly teď hry, při nichž nikomu nepřišlo, že je mrazivo. Jen šaman to cítil a bál se, aby zítra nedostal horoucí nemoc. Nebyl nikdy otužilý jako ti mladí lovci tady a věkem ještě víc zchoulostivěl.

Mlčky se drápal do stráně, nechal se vytáhnout přes svislou stěnu a pak už se ubíral domů sám. Přestože jej roztřásla únava a chlad, pocítil velkou radost jako vždy, když řídil tuto slavnost. Měl radost z její krásy, měl radost z hudby a měl stále větší radost z toho, že alespoň někteří mladí se nebojí a že mezi nimi bude několik, kteří snad budou časem rozumět tomu, co jim chce říct legendou nebo písní. S údivem si všímal, jak přes únavu fyzickou necítí únavu duševní, která jej jindy tak deptala. Potichu zazpíval ještě jednou tu starodávnou píseň ke slávě mladých lovců.

2.

Přešla ještě poslední plískanice deště se sněhem, naposledy zamrzly přes noc louže na sídlišti a přišlo jaro s teplým větrem z jižní stepi. Řeky kolem tábora se rozlily, tak jak v horách kdesi daleko rychle tály sněhy, a nedalo se nic dělat, než v lese chytat veverky a myši.

Šaman měl ještě na pár dní dopředu zamluveno maso, a tak mu zbývalo jen vyhřívat se nad táborem pod lesem a počítat, jak na stromech vyrážejí pupeny. Cítil omamující jarní malátnost a lenost a Kukučkovo zaučování opět odložil. Věděl, že se teď zas klidně bude přiživovat u náčelníkova stolu, protože za nemnoho dní ho budou potřebovat k velkým obětem před lovy, jež nastanou, jakmile se sobi začnou vracet na sever a za nimi snad, doufejme, přijdou i mamuti.

Pod lesem rozkvetly sněženky, podléšky, fialky, petrklíče a sasanky. Šaman se roztáhl mezi nimi na kožešinách a zavíraje oči sledoval jejich vzájemné rozhovory čichem. Jednoho dne uslyšel, jak na kvítcích u jeho hlavy usedla první včela. S vážnosti se jí uklonil: zrodila se přece ze slunce, jak jej poučil již jeho učitel. To znamená, že nyní už bude slunce opět vládnout.

Loudal se shrbeně, jak měl ve zvyku, s kožichem pod paží, do tábora k jídlu. V dohledu se vracely z lesa ženy s polosplasklými pytli toho, co našly, natrhaly, vyhrabaly a nachytaly.

Děvčata běžela před staršími a šaman se snažit nevšímat si jejich ječení. Nesl si v ruce rozvité poupě modrého zvonečku a zabavoval se tím, že na ně dýchal. Jak měl skloněnou hlavu, div nevrazil do Mušky, která na bobku cosi vyhrabávala ze země.

Narovnala se a uctivě pozdravila. Ženské, a ještě víc holky, se šamana bály.

Šaman, jak byl zaražen, si naopak kecl do trávy. Neviděl ji dosud v jarním čase. A v zimě ji vídal málo a tak

zachumlanou do kožešin, že si už ani nemohl vzpomenout, jak vypadá. Teď před ním stála bez kožichu a krátkou sukni měla nad kolena. Stála a bázlivě hleděla do země, a jakkoli měla zřejmě chuť utéct, tak zas se z uctivosti zdržovala.

"Vyrostla jsi, Muško," řekl šaman. "Od podzimu jsi vyrostla." Malátnost jara se vystupňovala v motání hlavy a v jemné závrati obrátil hlavu do slunce a náhle uviděl letící hejno.

"Labutě," řekl mimovolně. "Labutě se už vracejí." Zvedl ruku a Muška sledovala jeho prst a usmála se, protože je krásné, když se labutě vracejí, a protože teď bude krásně pořád.

Šaman vstal a v rozpacích přešlápl. Tu si všiml svého poupěte modrého zvonku.

"Na!" vybídl Mušku.

Pomalu a zlehka přejala tenký stonek. Oba se na něj dívali. Poupě, když se ocitlo v dívčině ruce, rozkvetlo. Šaman zachrchlal, neřekl však ani slova, odtáhl svou ruku od dívčiny, a zahleděv se znovu sobě pod nohy, pustil se dál.

Labutě v dálce zaskřehotaly, spouštějíce se někde za lesem na svá obvyklá místa.

3.

Neuplynulo mnoho dní a šaman se zas drze přichomýtl k náčelníkovu stanu k jídlu. Měl na sobě schválně trochu ošoupané kožešiny, ale ne zas tolik, aby to budilo dojem, že je nějaký budižkničemu. Náčelník si ho sice prohlédl, ale neřekl ani slovo a vybral pro něho sám z rožně jeden z nejlepších kusů. U náčelníka bylo ovšem vždycky jídla dost, i když už někteří lovci žili jen o kořínících. Šaman si tedy dal dobře chutnat a říhl na počest hostitele i k vlastní spokojenosti víc než ostatní.

Ve stanu měl už všechno připraveno k obřadům pro lov sobů. Zatím ovšem stála ještě voda na lukách a na soby byl čas jistě ještě sedm dní.

Náčelník to tušil, ale šaman to věděl, a proto na sobě dával znát svoji důležitost. Mohlo se ovšem stát, že se sobi o dva tři dny opozdí, ale to šaman vždycky dovedl okecat. Proto na zdánlivě mimoděk pronesenou poznámku, kolik že asi zbývá času, vážně zavřel oči, přestal žvýkat, ba nechal si i vylézt jazyk z huby a kroutil zřetelně - ale aby se zdálo, že tajně - všemi prsty v klíně a nakonec řekl: "Sedm sluncí."

Ticho.

"A půl," dodal pevně. Tu půlku vždycky mohl interpretovat jak se to hodilo. Buď jako půl dne, nebo jako půl sedmi dnů. Nebo jako koneckonců cokoli, neboť bylo přece jasné, že to "a půl" řekl magickou šamanskou řečí, nikoli řečí obyčejnou.

A tak po jeho výroku, když se zase dal plnými ústy do jídla, zavládlo tiché vzrušení.

Šaman by byl rád znal, kolik toho náčelník a nejstarší lovci vědí o jeho účasti na slavnostech v rokli, ale musel ovšem dělat jakoby nic. Proto se vyšoural zase před stan, rozhrnul kožešinu a vymočil se do velké nádoby z bizoní lebky, která tam byla od toho - což byl z jeho strany benevolentní akt uznalosti za poskytnuté pohostinství, poněvadž šaman, nemaje ženu, aby mu louhovala kožešiny, nemusel moč střádat a mohl si močit, kdekoli chtěl. Takhle přispěl náčelníkově domácnosti jako slušný host.

Voda se stahovala z luk pomalu. Pod ní byla vlastně věčně zmrzlá půda, jen na půl palce roztála v plném létě a voda se musela vrátit zas do koryta řek. Ale přece se stahovala nezadržitelně a stejně nezadržitelně za ní přijdou sobi, na to nebylo zapotřebí žádných obřadů. A jestli bude sobů málo nebo hodně, k tomu taky žádné obřady nepomůžou, to šaman moc dobře věděl. Stejně jako nezáleží na kouzlech, jestli lovci budou šikovní nebo ne.

V táboře bylo mnoho starých páprdů, kteří si opět budou zabírat nejlepší místa u brodů, jimiž rok co rok sobi táhnou, a pak se netrefí, kdežto mladí, kteří mají zrak jak ostříž, budou muset lítat po stepi za vyplašenými stády a vrátí se třeba až po mnoha nocích. Když stařešinům po muchomůrkách změkl rozum a z desítek zim mžourání do čmoudivého ohniště vyhasl zrak, žádné obřady to nespraví.

Ale stejně dobře věděl, že vinu za všecko, co by se nepodařilo, hodí na něj. Vždycky si je uměl udržet od těla a v patřičném respektu nějakým tím létáním ve vzduchu nebo jinými hloupostmi, když byly s náležitým psychologickým výpočtem a zaranžováním předvedeny, ale dělal to nerad, a tak sám upřímně doufal, že se letos dostaví sobů jako komárů a že lovci naloví na začátku sezóny dost ke všeobecné spokojenosti.

Doufal - a dokonce se jednou navečer zavřel ve svém malém šamanském stanu, který mu Kukučka postavil kus za táborem, aby vyletěl na nebesa a rozhlédl se z největší výšky na jih do stepi, kolik stád se sem blíží. Vzbudilo to okamžitý ohlas v sídlišti, muži postávali vážně před stany a hleděli k němu na stráň, ženy bázlivě vykukovaly a dětem namlátily, aby nikde neběhaly.

Ze šamanova ohnivě pomalovaného lehkého letního stanu se ozývalo bubnování, které stále přeskakovalo do různého rytmu, bylo slyšet šamanův vřískavý hlas a zimní kašel, posléze jeden či dva hlasy cizí, křičící nesrozumitelně v šamanské řeči, a nakonec, když se stan zvnitřku začal nadouvat, jako by ho někdo nafukoval, a kolébal se, div nespadl, ustal všechen zvuk a nad táborem se rozprostřelo strašidelné ticho. Ženské zarývaly hlavy do kožešin, děti přitisknuté pod sebou v jednom chumlu, lovci rozpačitě přešlapovali z nohy na nohu a náčelník si sedl se svou náčelnickou holí před stan a potil se vzdychaje, až to bylo cítit. I psi se čehosi polekali, zalezli, kňučeli, až nakonec zmlkli. Jak se snášela noc, uzavírali se všichni ve stanech a každý se snažil neporušit ticho.

Druhý den ráno ohnivý stánek na stráni již nebyl a lovci chodící opatrně kolem šamanova stanu slyšeli jeho strašné chrápání.

Chytili Kukučku a střídavě ho cpali masem a bili, aby jim něco řekl, ale ten byl vylekanější než všichni dohromady.

Skutečnost byla taková, že buď si šaman vyletěl na oblohu příliš zašera, nebo se opravdu daly očekávat nepříjemnosti, protože stád sobů dole na jižní planině uviděl málo.

Když se pak po dvanácti hodinách spánku probudil, únavu, kterou cítil, přerušila starost, co ho asi čeká, a tak jen zamračeně seděl a seděl, ani nešel k náčelníkovi jíst, a dokonce maso, které mu sami přinesli, hodil Kukučkovi.

Vyšel až dalšího dne.

S nikým nemluvil, odebral se loudavě k náčelníkovi, rezolutně vyhnal všechny ženské i s dětmi ze stanu a sedl si s náčelníkem k rozmluvě.

Potom se on i náčelník zavřeli každý ve svém stanu a osady se zmocnil nejvážnější nepokoj.

Šamanovy nepříjemnosti však pokračovaly.

Zrána se pro něj přišel náčelník osobně a dohadovali se teď zase v šamanově stanu. Později vzkázal náčelník pro stařešiny a teď to dali šamanovi sežrat.

Náčelník prohlásil, že šaman moc špatně šamanuje. Už řadu let jsou stáda řídší a řidší, kdežto zimy delší a delší. Mamuty už dokonce neviděli ani nepamatují. (Šaman připomněl, že to bylo naposled předloni, ale připustil, že to byl jen jeden a ještě starý, že měl maso jako houžev). Šaman se musí napravit, a protože kořen všeho je vždycky v nesprávné ideologii, bude načase podívat se pozorněji, zda se šaman nedopustil nějaké ideologické úchylky. Všelicos bylo o šamanovi slyšet a všeličeho si lidé všimli, je podezření, že se účastní slavností v rokli, že nevěří ve Velkého náčelníka, že se neřídí podle Velkého šamana, že dělá obřady naschvál obráceně, že si skládá vlastní písně místo oficiálních, že si neváží vymožeností společnosti, v níž žije, že poslouchá zvrhlou hudbu a že dokonce onanuje, což je vrchol urážky vší mravopočestnosti.

Šaman byl unavenější než kdy jindy, bolela ho hlava, popíjel tedy bylinkový čaj ve velkých kvantech a nakonec na ně spustil hrozivým hlasem zvlášť děsuplné zaříkávání, a tak dospěli k akceptovatelnému kompromisu. Šaman že začne hned zítra s nejúčinnějšími magickými obřady a všichni v osadě budou až do ukončení tahu sobů přísně dodržovat magická přikázání: nedržet se za přirození levou rukou, neplivat do ohně, nemočit ve stanu, nenosit barevné ozdoby a denně šamanovi a Kukučkovi nosit sobí žaludky, kolik jich jen mají schovaných.

Když stařešinové odešli, lehl si šaman na bok a zhluboka vzdychal. Přece jen vědí o tom, že se neřídí nařízeními Velkého náčelníka a Velkého šamana, a jestli teď skutečně honem něco nevyčaruje, tak mu je poštvou na krk a Tajná bezpečnost z něho udělá fašírku.

Je to úplné prokletí žít v téhle době a v téhle zemi, kdy si nesmíš ani nic vlastního pomyslet, natož říct, neřkuli udělat, kdy na všecko je oficiální předpis a cenzura, kdy se musíš klanět takovým vrahům, jako je Velký náčelník, a takovým krvežíznivým idiotům, jako je Velký šaman, a kdy si nejsi jist životem, jakmile si hraješ moderní hudbu, skládáš vlastní písně a nosíš fousy a dlouhé vlasy. Je to tím prokletější žít v téhle době, když víme, že už za dvě generace tenhle očistec na zemi přestane, protože lidé naloví v důsledku nové moderní techniky tolik, že nebudou muset uznávat a poslouchat žádného Velkého náčelníka ani Velkého šamana, že bude svobodná výměna informací a svoboda umění a bude uznána sexuální revoluce a osvobození ženy a budou školy pro všechny a budou na nich učit jenom opravdoví odborníci, a ne podvodníci - že už za dvě generace, toho se tedy ještě naše děti dožijí, nastane definitivně konec tomuhle ostudnému středověku a s dovršenou vědeckotechnickou revolucí nastane svoboda, jak tomu učí staří šamanové, jejichž učení je dnes překrucováno a ničeno těmi zrádci pracujících lovců, jako je Velký náčelník a Velký šaman.

Šaman si to říkal s trpkým klnutím, ale v hloubi duše věděl, že si to říká marně. Kolikrát to slyšel od svého učitele, kterého nakonec stařešinové snědli, a kolikrát si to promýšlel a promýšlel - až teď nakonec cítil, že tomu rozumí, ale že to tak není.

Kdysi z toho nejprv pocítil hrůzu, otřes, jako by mu svět pukl pod nohama, pak hnus, takový hnus, že chtěl odejít na ledovec a nikdy už s lidmi nebýt, nebo se oběsit, jak to činí na smrt pohanění lovci, až posléze hlubokou mrazivou rezignaci, která otevírá dokořán dveře vší bezcharakternosti a všem hříchům světa - a teprve teď, teď v poslední době, se mu pod ledovou jistotou o nenapravitelnosti věcí znovu ozývá cosi, co ještě nerozeznával, co ještě v dálce neslyšel mluvit, ale přece jen cítil, a probíhalo jím často z nejhlubších útrob divné tušení po celém těle, tušení celého těla, jako je tušení lásky u třináctileté holky, když tuší, že něco je, ale neví, co to je.

4.

A tak druhého dne ráno vylezl šaman ze svého stanu v nejparádnějším oděvu.

Byl to koneckonců mocný šaman, jak si teď uvědomili všichni, když ho viděli, jak se před nimi nakrucuje v rudém a žlutém šatě, pomalovaném černými znaky a podobami zvěře a obšitým neobyčejnými, zdaleka pocházejícími třpytivými kaménky, s dvěma bubínky u pasu, v ruce kouzelnou hůl, jejíž moc byla taková, že kdo by ji nalezl ve svém loži, do rána by umřel, na hlavě vysokou čelenku zdobenou cizokrajným peřím, za sebou Kukučku obloženého ranci s potřebnými pomůckami, jak plete nohama, popletený a poděšený jako králík. I to zvyšovalo šamanovu děsivou důstojnost. Všichni mimoděk o kus ustoupili.

Velký obřad, jehož se budou účastnit všichni lovci, se měl konat dnes v hloubce posvátné jeskyně, kam měl jinak přístup jedině šaman s náčelníkem, a zvláštní, nejsilnější obřad se měl konat pouze pro náčelníka a stařešiny zítra tamtéž, jenže ještě hlouběji.

Šaman přehlédl přichystané smolné pochodně a kahany s tukem, a nechav zatím všechny čekat, neboť pomalost při obřadu dělá dobrý dojem, odnesl je sám s Kukučkou do jeskyně, kde je rozmístil a zapálil. Potom na jeho pokyn musely být uhašeny všechny ohně v táboře (ba i ten posvátný, hlídaný starými babami) a lovci si připravili své zbraně.

Pak všichni vešli za šamanem do jeskyně a tam tiše usedli na bobek, a zatímco šaman podivně operoval se sobími parohy a s bizoními lebkami, Kukučkovi spadl mamutí kel na nohu, až zavyl, a šaman ho nakopl.

Po odmumlání posvátných textů, jimž rozuměl jedině šaman, bylo ticho ještě napjatější, a tu šaman vystoupil na černý kámen v pozadí jeskyně, kam bylo sotva vidět, a spustil:

"Lovecké úspěchy naší společnosti jsou rok od roku větší. Pod vedením našeho moudrého a všepředvídavého Velkého náčelníka a Velkého šamana je stále větší bohatství našeho kmene a stále hojnější zásoby v našich stanech. Díky neúnavné a nikdy neutuchající péči našeho slavného vedení přicházejí k nám rok od roku stále větší stáda sobů, bizonů a mamutů - tolik, že je ani ulovit nemůžeme. A jestliže by někdo reptal o nějakém nedostatku, je to jen proto, že je špatný lovec a špatný syn našeho kmene, který špatně lovil, a tak si všecko zavinil sám - a co horšího, odvrátil štěstí od našich zdatných lovců, kteří heroicky bojují každoroční bitvu o jídlo. Takové individuum dokáže zničit úsilí celé osady, ba celého kmene a je potřeba je jednou provždy odhalit, zneškodnit a vyvrhnout."

Tato řeč měla jako vždy magický účinek. Včetně náčelníka chvěli se teď všichni strachem a současně se v duchu rychle odříkali svých posavadních žehrání na ekonomickou situaci tábora a všech svých malomyslností ohledně přítomnosti. Jen čekali, koho šaman odhalí jako tajného škůdce a nepřítele, který jim právě v minulé sezóně tak zkalil zrak a zmátl ruku, že ulovili skoro hovno. Nikdo nevěděl, zda to nebude právě on, koho šaman zasáhne.

Ten, vskutku pozvedl pravici a místo kouzelnické hole držel v ní teď černý oštěp s kapající čerstvou krví. (Všichni věděli, že v jeskyni nebylo žádné zvíře, do jehož krve by byl mohl oštěp namočit).

S hrozným řevem vrhl oštěp do jejich středu, ale ten zázrakem přeletěl a zmizel kdesi u vchodu jeskyně. Šaman s pěnou kolem úst prohlásil, že právě odhalil a zahubil všeobecného škůdce, jímž není nikdo jiný než v dálce se skrývající cizí Velký náčelník, který si umanul jejich osadu a celý jejich kmen vyhubit. Nyní však má smrtonosné kopí ve vnitřnostech a sotva se zotaví. Letošní lov je zajištěn tímto šťastným odhalením a touto šťastnou trefou, a nyní stateční lovci, nespoutaní už žádnými zahraničními čárami, mohou započít magický lov na zvířata na stěnách jeskyně, zvířata, jejichž ducha ovládli již naši předkové, která nám přivedou do rány stovky a stovky svých poddaných, přicházejících teď v neslýchaném množství z jižních stepí. Co se týče bezprostřední oběti, je nutno přivléct sem a podříznout toho starce, který se právě teď skrývá v osadě jakožto pomocník a nástroj cizího velkého náčelníka.

Řada lovců se o překot vrhla ven, všichni udiveni tím, že si nevšimli, že by někdo, byť sebestarší, chyběl. A vskutku, přímo uprostřed prostranství tábora klečel zapomenutý stařec - náčelníkův otrok, který ani neuměl mluvit naší řečí a který po léta, co už nemohl sloužit v náčelníkově kuchyni a skladu potravin, hnil někde v hromadách odpadků zapomenut všemi.

Nyní tu byl, a když byl osleplý a chromý stařec přivlečen, šaman neopomněl jen tak pro zajímavost upozornit na to, že to je náčelníkův člověk a že je dost podivné, že náčelník ho už dávno neodpravil. Ovšem jeho, šamanovu oku, neušel.

Následovala exekuce, kterou šaman za třaslavé pomoci Kukučkovy provedl bez průtahů a sám. Zatímco jednotliví lovci přistupovali k šamanovi, aby jim do huby strčil pořádný kus
sušené muchomůrky, začal vlastní magický lov, k němuž šaman až do vyčerpání tloukl na oba bubínky a křepčil divočeji než kdo druhý. Byl to naprosto evidentně velký šaman.

Co se dálo druhého dne v nejskrytějších útrobách jeskyně, nedozvěděl se už nikdo, neboť náčelník a stařešinové se navečer vypotáceli ven, jako by byli celý den běželi o závod, a děs jim koukal z očí. S nikým nepromluvili a padli na lůžko jak zabití.

Šaman vylezl z jeskyně hodnou chvíli po nich, taky vyčerpaný jako lovené zvíře, ale usmíval se a došel domů docela zvesela. Dokonce ještě Kukučku stačil zpohlavkovat za to, co všechno při téhle nejsilnější oběti popletl.

5.

Ale ani v následujících dnech nesměl šaman zahálet. V nejskvostnějších oblecích chodil vznešeně po osadě, co chvíli vytrhoval lovce z přípravných prací a stručně a pádně, leč naprosto jasně a přesvědčivě jim vždy vysvětlil, že to, co pro jiné společnosti jako společnosti se zastaralým zřízením by bylo nepřekonatelnou hospodářskou krizí, lze zvládnout hnutím prstu našeho slavného vedení, které již dávno vypracovalo nejpřesnější a nejlepší plán, podle něhož se zdánlivá krize obrací dialekticky ve svůj pravý opak, ve skutečnou éru blahobytu pro všechny.

Tak i jinak vykládal, až po několika dnech bylo i slepému jasné, že není nikoho, kdo by alespoň pro danou chvíli nebyl přesvědčen a plný budovatelského úsilí.

Pak si šaman sedl do vchodu svého stanu, jedl sobí žaludky a pil ostružinovou šťávu, kterou měl vždycky pro sebe jenom náčelník. Šťáva byla zkvašená a opájela a šaman ji měl velmi rád. Tvrdil, že pro jeho žaludek se muchomůrky nehodí, a v té chvíli už byl na nejlepší cestě vytáhnout z náčelníka celou zásobu. Kukučka dřepěl ve stanu a byl tak zmagořený, že se dalo čekat, že na něj zase přijde padoucí nemoc. Vypadal, jako by mu něco vrtalo v mozku, kdyby ovšem nějaký měl.

Ve skutečnosti se šaman necítil tak triumfálně, jak se stavěl. Nemohl zapomenout na to, že při výstupu na nebe viděl na pláních jen nepatrné zbytky stád, a snažil se uvěřit tomu, že jeho
magické operace a přinesená lidská oběť přece jen mohou něčím ve světě pohnout. Kromě toho se bál, že nezakročil proti pochybnostem stařešinů ohledně své osoby dostatečně rychle a že stařešinové nebo náčelník poslali už před velkými obřady někoho s udáním k Tajné bezpečnosti. Chyběl jeden kluk, jak si dobře všiml, když ty dny bedlivě procházel táborem.

Čechral si své dlouhé šamanské vlasy a uvažoval znova, že nejlepší by bylo utéct na ledovec a dožít život v úplné pustině. S nepřiznávanou úzkostí si uvědomoval, že už je tak starý, tak lenivý a má tak rád sobí žaludky a ostružinovou šťávu, že pro něj útěk na ledovec už vlastně skoro nepřichází v úvahu. Utéct Tajné bezpečnosti by bylo možná lepší oběšením.

Taky Kukučkův stav ho znepokojoval víc než obvykle. Kukučka totiž občas cosi blábolil o svých vidinách Velkých duchů a šamana nijak nepotěšilo, že najednou něco mele o věcech, o nichž přece nemůže nic vědět, jako je lež, podvod, bezpráví, utrpení, pravda a kdovíco ještě, což byla slova, z nichž lovci mnohá ani neznali. Očekávaný záchvat padoucí nemoci ne a ne se dostavit, a tak přišlo šamanovi na mysl, jestli ten moula přece nakonec neuvažuje. Ale to zajisté teď nebylo to nejdůležitější.

Z tábora již před třemi dny odešli stopaři na sotva oschlé planiny. Zatím po nich nebylo ani slechu.

A pak konečně přiběhli!

Vstříc jim běžely všechny děti, dospělí lovci to nepokládali za důstojné. Měli v podstatě zdravý názor, že Jobovy zvěsti je lépe vyslechnout v klidu.

Sdílel ho s nimi i šaman, ale přesto se z nervozity cpal jak zjednaný. Leč děti už z dálky křičely, a jak se blížily, bylo zřejmé, že křičí radostně. Za okamžik uslyšeli lovci na vlastní uši, že sobů je celý les, že jich nikdy nikdo víc neviděl.

Šaman si ostře prohlédl vracející se stopaře, aby odhadl, z jak velké dálky asi běží, a pak se zavřel ve svém stanu s měchem ostružinové šťávy. V této chvíli byl zbytečný, všem by překážel, dokonce je pravděpodobné, že mu teď několik dní ani nepřinesou maso. Dovedl se však, jako všichni tehdá, nacpat do zásoby.

Natáhl se příjemně opilý na kožešinu a vtom Kukučka dostal svůj záchvat.

Kapitola třetí NÁVŠTĚVA

Nejtajnější obavy se vyplnily.

Jednoho dne, kdy všichni lovci byli již týden pryč a s nimi i většina žen a povyrostlejších dětí, šaman, který se vyhříval na pařezu před stanem a usrkával poslední zbytky ostružinového vína, spatřil, jak do tábora vstupuje inspekce Tajné bezpečnosti.

Byli dva. (Šaman si trochu oddechl, že to nebyla hned popravčí četa, ale vzápětí si uvědomil, že to nic na věci nemění, kdyby ho odsoudili, zavolali by si na popravu lovce, i kdyby byli kdovíjak daleko).

On byl docela statný chlapík, který by s dýkou stačil na pět takových bačkor, jako byl šaman, ona pěkná a zřejmě velmi horlivá mladice, asi z nějaké potentátské famílie, která v životě nic nedělala. Šaman počítal, že na rozdíl od provázejícího ji zabijáka byla produktem nově zřízené Vysoké školy Tajné bezpečnosti, o jejíž existenci slyšel, ale ještě nikoho z ní neviděl. A tak bůhví proč dostal z ní ještě větší vítr než z jejího společníka.

Byli oděni tak, aby je hned každý poznal - do kůží omazaných černou barvou, s chlupy dovnitř, ještě byli opásáni žlutým střevem, za nímž měli zastrčené kostěné dýky.

Šaman chtěl honem uklidit do stanu měch s ostružinovou šťávou, ale uvědomil si, že je pozdě; i když se zdánlivě koukali jen po nebi a kolem sebe, nic už jejich zraku neušlo. Chvíli tedy dělal, že je nevidí on, ale když přišli doprostřed tábořiště, vstal, jako by byl dosud v hlubokém zamyšlení, a "uzřev je", radostně jim vyšel vstříc, pokřikuje současně na Kukučku, jací že to k nám jdou hosti.

Šamanovo přivítání bylo vřelé a bodré, agenti se chovali značně odměřeně. Kukučka dostal výprask předem, aby snesl z tábora to nejlepší, co tu ještě zbylo, hlavně pak aby u náčelníkových žen znovu naplnil měch, i kdyby mu kdovíjak bránily. Šaman zatím kecal, aby řeč nestála.

Při následujícím pohoštění, které bohužel nebylo valné, poznal šaman, že bude mít co činit hlavně s agentkou, protože její společník v podstatě jen mlčel, věci šamanské očividně neznal a byl asi jen na tu exekutivní práci. Šamanovi se ulevilo, když zjistil, že je to velký žrout muchomůrek, což vysvětlovalo taky jeho zblblost, a tak mu jich sušených nasypal plnou ošatku.

Při jídle nebylo slušné vést výslech, ale nebylo možno zabránit, aby oběd jednou neskončil. A tak začal šaman radši sám, byť zdaleka.

"Jak slouží zdraví Velkému náčelníkovi, soudružko?"

"Jako vždy dobře."

"A našemu Velkému šamanovi?"

"Tomu taky jako vždy dobře."

"Nelze ani jinak pomyslet," řekl medově šaman, "vždyť je ochraňují všichni nejvyšší duchové. A co dím ochraňují, Velký šaman jim pevně vládne a oni nemohou ho neposlouchat."

"To říkáš správně, soudruhu šamane," odpověděla s největší vážností tajná pracovnice, "není možné ani pomyslet, že by to bylo jinak. Jsou však někteří, jak víme, kteří si myslí, že o tom můžou myslet jinak."

"V našem táboře nikdo takový být nemůže, protože by již dávno neunikl mé kouzelné holi," odpověděl rychle šaman s výrazem nejhlubšího roztrpčení.

"Opravdu?" řekl tajný pracovník s výrazem, který se šamanovi pranic nelíbil.

"Jak dodržuješ přikázání, soudruhu šamane?" zeptala se pracovnice dřív, než mohl něco kloudného říct.

"Naprosto všecka!" řekl okamžitě šaman s přesvědčením. "Denně třiatřicetkrát se klaním obrazu Velkého náčelníka a patnáct a půlkrát obrazu Velkého šamana ..."

"Kde je máš, soudruhu?" zeptala se pracovnice.

Šaman se zhrozeně rozhlédl po stanu. Figurky, jimž se měl klanět, stávaly támhle v koutě pod šamanským bubínkem a šamanskou holí, ale teď tam neviděl nic než jakousi hromadu hadrů. Po velkých obětech před čtrnácti dny hodil šaman Kukučkovi krví pocákaný slavnostní oblek, aby ho i s ostatním šatstvem, jež přes zimu zamazal a potrhal, vypral a opravil - ale Kukučka, jak vidno, se na to vysral, naházel všecko na jednu hromadu, a to zrovna tam, kde stály portréty

státníků, takže jim nebylo vidět ani hlavu.

"Já toho holomka jednou zabiju," pomyslel si šaman a rychle začal hadry a šatstvo odklízet.

"Přikrýváme je vždycky v tomhle počasí, aby nenastydly..." breptal přitom, "letos jsme tu měli hodně chřipky."

Figurky pod hromadou byly překoceny a namočené do bláta, jež tu dosud nevyschlo, tak je rychle otřel rukávem a postavil na zdobený kamenný podstavec, na němž měly být.

"Aha," řekl pracovník, ale zřejmě jen aby něco řekl.

"Potom přináším denně oběť našim velkým předkům," pokračoval šaman sedaje si s rozklepanými koleny, "jednou týdně provádím velké kouzlo za zdar lovu a žehnám lovecké amulety, kontroluji, aby se nikdo neklaněl falešným bůžkům, dohlížím, aby těhotné ženské nenosily sukni naruby, jednou měsíčně se koupu a…"

"Tak dobře," přerušila ho pracovnice. "Tak si to rozdáme."

Šaman se na ni podíval s dosud otevřenou hubou, co si to zase Tajná bezpečnost vymyslila, ale dívka si už rozvazovala sukni. Hodila ji do kouta a přes hlavu si přetáhla kazajku.

Sedla si na postel a prstem zakývala na šamana. Taky pracovník liknavě vstal - "je muchomůrkou přežranej jak králík," pomyslel si šaman - a spustil kalhoty na zem. Šaman se nerozhodně zvedl, nemaje dosud zcela jasno, a svlékl si sváteční kabát, který si na počest hostí oblékl, a přešlapoval tu v sukni. Pracovnice však důrazně zakývala prstem na Kukučku. Ten dřepěl vzadu ve stanu, a byl-li už předtím z návštěvy celý vyšinutý, byl teď totálně zblblý.

Šaman mu rozhodným posunkem nakázal, aby si taky sundal gatě.

"Ty zepředu - on zezadu," prohlásila pracovnice a ulehnuvši na bok, podepřela si hlavu pěstí.

Šaman svlékl sukni a přišoural se k posteli. Měl jít zezadu. Pracovnice se nadhodila a rukou si roztáhla hýždě.

Šaman divoce zakoulel očima na Kukučku, aby sebou hodil. Chvilku si masíroval na dívčině zadnici přirození, a pak srdnatě vešel tam, kam mu bylo přikázáno. Kukučka však stál před postelí jako patník, a byť polykal a mlaskal, k ničemu se neodvažoval.

"No tak, soudruhu!" vyzvala ho významně tajná pracovnice. "Soudruh šaman zezadu, ty, soudruhu, zepředu!"

Kukučka vlezl na postel. Pracovnice zdvihla nohu až do stropu a káravě se na něj koukala.

"Dělej, hovado!" zasyčel šaman, jenž cítil, že buď se bude zaměstnávat dozorem nad Kukučkou, nebo obsluhou dámy, ale obojí najednou že nesplní. Takovouhle návštěvu Tajné bezpečnosti ještě nezažil.

Kukučka byl však očividně jako zmrzlý. "To zvíře! Určitě ho ještě dneska zabiju!" pomyslel si šaman.

Pracovnice sundala nohu ze stropu a mrsknuvši sebou tak, že šaman div neporazil stan, chytila fámula za přirození.

"No tak, soudruhu, copak, copak?" řekla přísně a zřejmě počítala, že rukou spraví, co nestačila příroda.

Šaman v zoufalství zavřel pevně oči a rozhodl se, že už nechá toho budižkničemu jeho osudu.

"Bude to stejně nejlepší řešení, když ho zabijou oni ..." říkal si usilovně a ještě usilovněji pak pozoroval, že z toho rozčilení i jemu přestává všechno sloužit.

Vší silou se snažil na všechno zapomenout, soustředit se a pracovat se zaťatými zuby.

Slyšel, jak ta děvka něco mele, ale neposlouchal co.

Potom sebou zase mrskla a podle toho, jak začala přirážet, pochopil šaman, že Kukučka definitivně odpadl, byl ponechán svému osudu a zavržen. Rázem se mu ulevilo, a převrátiv svoji zaměstnavatelku na břicho, posadil se na ni pohodlně jako na soba a za chvíli - ani ne tak krátkou, ale ani ne potřebně dlouhou - učinil svým povinnostem zadost a zřejmě s pochvalou, neboť dívka vyrážela hrdelní zvuky, mlátila horní polovinou těla a pěknou chvíli vrtěla zadkem, ještě když slezl z postele.

"Toho soudruha rovnou vyhoď, soudruhu," řekla potom, když si sedl. "Neviděla jsem takovou ubohost. Jak sis ho mohl vzít za pomocníka? Nebo snad dokonce za učedníka!"

Šaman by jí byl rád řekl, že mu ho přidělili, ani se neptali, a že ho má stejně už dávno po krk - ale nevěděl, jestli si před Bezpečností může dovolit vyjádřit jakoukoli nespokojenost s poměry, a tak jen chudáka nakopl, až odletěl někam dozadu.

"Teďka ty zepředu a Jano zezadu!" poručila však vzápětí pracovnice znova.

V šamanově duši začaly vyvstávat černé myšlenky. Bylo teprve po poledni.

Mladice si lehla na druhý bok a šaman musel přelézt, zatímco Jano, kterému zřejmě nikdy nic nebude činit potíže, začal z fleku, nasadiv ďábelské tempo.

Pracovnice měla opravdu krásné veliké kozy, jaké měl šaman rád. Děkoval za to svým ochranným duchům: jinak by si nebyl býval jist, že neskončí jako Kukučka. Taky se tentokrát protáhla jeho práce značně déle, zatímco Jano jel dvakrát bez vyndání. Pak jim ale mrcha přikázala, aby si to prohodili, a tak šaman o její kozy přišel, a mohl ji jedině tak tahat za copy a byl rád, že to vůbec dotáhl do konce.

Pracovnice už docela pěkně řvala, a když zůstala v posteli sama, mlátila sebou ještě jako divá.

Šaman si sedl na stoličku ke zbytkům oběda a nalil si ostružinového vína. Lil se z něho pot a zasmušile uvažoval, zda nechytí průvan. Kromě revma v rameni mohl dostat ještě hexenšus. Vzal svou sukni a otíral se jí a pak hledal sváteční kabát, aby si ho oblékl, ale byl někde zaházený a zašlapaný na zemi. Konečně ho vytáhl zpod šatů svých návštěvníků.

"Tak jedeme dál," ozvala se do toho rázně pracovnice.

Šaman zbledl a ruce se mu roztřásly, že kabátem, jejž právě zvedal, zametal smetí po podlaze.

"Já ubohý stařec - takovouhle smrt jsem si nezasloužil!" projelo mu hlavou, ale zůstal sedět jako praštěný.

Naštěstí Jano, s očima obrácenýma v sloup z muchomůrek, nevěděl, co jsou to potíže. A protože děvce už šlo jenom o to, aby to měla, začali bez šamana.

A zas nejmíň třikrát tu i tam. Uběhlo dobře půl hodiny a šaman začal trochu nabývat sebedůvěry, když konečně děvka řekla: "Dost!" a Janka shodila. Zavrávoral na nejistých nohou, ale tu mu to došlo počtvrté a udělal to před šamana na stůl. Starý muž jen taktak ucukl s rohem, z něhož pil. "No, a je pokoj," řekl si.

Pracovnice ležela, Jano si sedl za stůl, nabral si plnou hubu muchomůrek, šaman si přepásal kabát a nohou honil na podlaze svou sukni a Kukučka v tmavém koutě smrkal do rukávu.

Vypadalo to, že už bude opravdu pokoj.

Za chvíli bude třeba poslat Kukučku žebrat o večeři.

"Jestlipak děláš také zakázané způsoby, soudruhu?" spustila vtom najednou krasavice na posteli.

"Já?" opáčil polekaně šaman. "Jak bych mohl - zakázané zpásoby jsou zvrhlé, jak rozhodl Velký náčelník, a já..."

"Ale nepovídej, před námi nemusíš nic tajit, právě my jsme přece od toho, abychom kontrolovali, zda se zakázané způsoby neprovádějí, a proto musíme taky každému ukázat, jak se dělají, aby se vědělo, co je zakázané: To je přece jasný - ne?"

Šaman věděl, že co řekne Tajná bezpečnost, je samozřejmě jasný. Proto jen přikývl.

"A ty pochopitelně jako duchovní správce své osady to musíš umět taky, abys to mohl kontrolovat."

Šaman opatrně přikývl.

"Tak pojď - Jano se může koukat, ale stejně se to nikdy nenaučí."

Šaman se s tajným úsměškem podíval na pracovníka.

"A to je taky správný," dodala dívka, "jednou je strážce zákonů a šmytec. Ale šaman, to je něco jiného. To je intelektuál."

"Prohnilej," dodal pracovník, ale zřejmě ne tak na adresu přítomného, jako jen z automatismu naučeného slovního spojení. Usmíval se přitom nepřítomně na šamana a zažíval.

Důrazně na šamana pokývala a roztáhla nohy.

Nutno přiznat, že šaman zakázané způsoby znal a měl je ve veliké oblibě. Uvažoval, zda se to potvora o něm dozvěděla od nadřízených. Šel k ní na postel, a podsunuv jí pod zadek s tichým úšklebkem její vlastní do uzlu zmuchlanou uniformu, vrazil jí hlavu do klína.

Semeno pracovníka bylo ostré a smrduté a děvka ho ve stazích podbřišku vypouštěla ze sebe stále víc, ale šaman koneckonců nebyl žádný zajíc, užil si v životě už pětkrát víc než tahle mladice, a tak postupoval s klidem, metodicky a s pravým profesionálním zaujetím. Věděl, co umí, a tady byl on pánem

Účinky se projevily takřka okamžitě. Šaman se v duchu sarkasticky usmíval a pracovnice přestávala být duchem na zemi. V polovičce sebou šaman střelhbitě hodil, obrátil se nad ní čelem vzad, vzal jí hlavu mezi kolena a vrazil jí úd do huby. Div ho nepřekousla, ale šaman se v mysli chechtal dál, nepřestával se svou prací a jenom po chvíli přehodil své staré, ale úctyhodné přirození mezi kozy, raduje se, že si konečně taky užije.

Pokud vřískala, nenechal ji. Teprve když se rozvalila bez hlesu jako mrtvá, přestal, neodpustiv si pořádně ji kousnout, hbitě zas přeskočil nazpět a sednuv si jí rozkročmo přes prsa, pohrál si na nich a mezi nimi s takovou chutí, že už dlouho žádnou ženskou neopustil tak opracovanou.

Spokojeně se uprdl, zařihal a slezl z postele na stůl.

"Tak," pronesl dutým hlasem pracovník se skelnýma očima. "Teď jsi dělal zakázané způsoby a my jsme té při tom chytili."

Šaman byl rozjařen, a proto nebral jeho slova vážně a jen se zubil. Nalil si plný roh, a zatímco pil, osušoval si druhou rukou pot na hřbetě, aby nechytil hexenšus.

"Ty se nesměj," ozval se pracovník znova jako náměsíčný Golem. "Chytili jsme tě a šlus. Zavřeme tě, a když k tomu přidáme to ostatní, co na tebe víme, tak tě podřežeme."

Šaman se na něj podíval.

"A sníme," dodal pracovník.

Šaman mlčel, pomalu odložil roh do dřevěného stojánku a začal si uvědomovat, že ten blb mluví vážně.

"To jste s tím tedy začali schválně?" zeptal se zvolna.

"Ne. To jí jenom tak napadlo. Ale aspoň se nemusíme dál mordovat s nějakým tím vyslýcháním. V tom bys nás mohl všelijak převézt, šamanskej."

"To máš pravdu," odpověděl šaman.

Viděl, že se dnes potit nepřestane, ten hexenšus chytne, a napadlo ho, jestli by nebylo v takovém případě možná líp, kdyby ho podřezali.

"A takhle nepřevezeš."

"To ne."

"Sbal si pingl a půjdem."

"Proč?"

"Poněvadž jsme tě měli tak jako tak sebrat a teďka jsme tě viděli."

Šaman mlčel a pocítil tupý strach. Že ho podřežou, bylo koneckonců jedno. Ale celý život slyšel vyprávět o tom, co se s odsouzenými děje na Bezpečnosti ještě před tím, než je podřežou.

Kukučka v koutě klepal zubama, až to bylo slyšet. Šaman si to uvědomil, ale dokonce mu ho přišlo líto.

"Tak se pakuj."

"Musíte počkat, až se vrátí náš náčelník," řekl šaman nepevným hlasem.

"Nemusíme."

"Je to proti právu."

"Co my děláme, není nikdy proti právu."

"Jsem velký šaman - znají mne ve všech osadách našeho kmene - jsem..."

"Nejseš nic."

"Z ničeho mne nemůžete obvinit."

"Ze všeho."

Šaman se díval, jak ve vchodu u stanu zapadá slunce. Byly kolem něj kruhy.

Bude větrno. Nebylo by divu, kdyby přišla ještě i sněhová přeháňka. Nebo dokonce metelice. Je ještě příliš brzo na jaře, teprv pátý měsíc od slunovratu.

V noci rozhodně bude mrazík. Kukučka by měl donést dříví a kosti na noční oheň.

"Tak se zvedej!"

Šaman se pomalu zvedl a nepřítomným pohledem přejel kolem dokola vnitřek stanu. V koutě stály portréty státníků. V druhém byl celý jaksi do sebe zamotaný ten chudák. Na posteli ležela nahá ženská. Vchodem vcházelo již méně ostré světlo a venku byla obrovská mamutí lebka uprostřed tábořiště.

Nerozhodně, nevěda, co by měl dělat, popošel pár kroků k bedně, v níž měl své šamanské obřadní kostýmy.

"Převléknu se," řekl úplně zbytečně.

"Ne!" řekl pracovník, "kdoví, co bys ještě mohl provést. Vem si jen jídlo na cestu."

Jídlo bylo v podstatě snědeno. Kukučka musel pro večeři teprv jít. Není ale stejně jedno, půjde-li bez jídla? Cesta ovšem trvá tři dni...

Ženská se pomalu posadila na posteli, hlavu skloněnou na prsa jako ve velké únavě, a řekla:

"Nech ho."

Šaman se na ni podíval s údivem.

Ženská ho však evidentně vůbec neviděla. Kopla bez síly Golema se skleněnýma očima a ukázala mu, aby jí dal napít.

"Nemáme takový rozkaz," řekla lhostejně.

"To přece nevadí."

"Jistě že to nevadí, můžeme si ho přece dát kdykoli sami," odpověděla, "ale nejde o to, abychom ho zavřeli."

Šaman stál dál a pozoroval ji.

Golem chtěl něco říct, ale ženská mu zaplácla hubu. Jako by v něm něco přeťala, dřepl si zas s lokty o kolena, jako seděl dřív, a nacpal si hubu muchomůrek. Nadřízený orgán se ozval a Golemovou věcí už nebylo nic. Až dopříště může zas jen srát, žrát a spát a být familiární třeba i vůči státním zločincům.

"Sedni si, soudruhu šamane," řekla ženská a vytáhnuvši zpod zadku uniformu, přehodila si kazajku přes ramena, protože už bylo chladno.

"Jano to myslel dobře, ale zapomeň na to. My proti tobě nic nemáme. Věc je jenom v tom, že nějak nespolupracuješ."

Šaman se posadil. Luskl prsty na Kukučku, aby přinesl poslední měch s ostružiňákem a aby nalil ženské.

Ta Kukučku malátně, ale důrazně odstrčila.

"Toho idiota vyhoď, ať se tu kolem stanu ani neochomejtne!"

Šaman nebezpečně zakoulel na mladíka očima a ukázal mu, aby mazal. Pak za ním ještě vyšel, hodil po něm starou kost a zařval, ať jde spát na smetiště - jinak že...!

"Nějak, soudruhu, nespolupracuješ. Tohle je přece veliký, hodně veliký tábor a nic se tady neděje. Kromě nějakých prkotinek, jako že ženská má naruby sukni nebo že nějaký kluk chodí s holým přirozením při ohništi nebo nanejvýš, že někdo zkouší dělat zakázané způsoby, které, jak víš, oslabujou plodivou sílu a ohrožujou kmen vyhynutím," pokývala hlavou, kterou dosud nezvedla, takže mluvila trochu nezřetelně mezi ňadra a pod záplavou vlasů, které se jí z rozvázaných copů přehrnuly přes hlavu. "Nebo že nikdo nechodí ráno rozdělávat posvátný oheň tady vedle ve stanu těch babek a žehnat ho..." odmlčela se a šaman se trochu ošil, ale bylo znát, že ženská skutečně i to pokládala koneckonců za prkotinu.

"A přece se tady musejí dít nějaké protistátní věci, jinak to přece ani nejde - nějaké tance mladých lovců třeba - a my o tom nic nevíme."

Šaman se na ni díval mlčky s drzou grimasou ve tváři. "Když tedy i tohle vědí - tak co ještě chtějí?" říkal si chladně.

"Ale my o tom víme, samozřejmě že o tom víme, ale jen tak všeobecně - že se to děje - žádné podrobnosti.

A potřebujeme vědět, kdo tam chodí, jak se jinak chová, kdo k tomu podněcuje, kdo zpívá a kdo skládá zakázané protistátní písně, kdo tu popuzuje proti nám, kdo agituje k odchodu z tábora na ledovec, kdo si vymyslil, že je málo zvěře - a prostě všecko.

Ve vašem táboře je potřeba najít protistátní zločince, odhalit je, odsoudit, potrestat, protože jen neustále přítomná výstraha činí lid bdělým a ostražitým, takže sám se hrne ke spolupracování."

"Pěkně teda vyučují na té vaší Vysoké škole," konstatoval v duchu šaman, "tomu se skutečně dá říct odbomost. Žádná fušeřina."

"V určitých případech, pokud situace nevyžaduje jinak, nemusíme přece hned zakročovat proti třeba všem klukům, kteří s tebou chodí tancovat - ale potřebujeme o nich vědět a potřebujeme mít přehled o všem."

"Jsem, soudružko pracovnice, starý člověk," řekl šaman pomalu. "Nezapamatuji si skoro nic. Nikoho neznám - jen tak od vidění. A co kde uslyším, to buď zapomenu hned anebo to popletu. Na mne, bohužel, nemůže Bezpečnost spoléhat, musíte v našem táboře najít mladšího, šikovnějšího, schopnějšího."

Čekal v obavách, co odpoví.

"Já to taky říkám, soudruhu šamane, přesně to jsem říkala soudruhům nahoře. To jsou všecko úkoly, pro které je potřeba mladšího a i méně prací zaneprázdněného člověka. Protože ty přece máš práce spousty."

"Rozhodně," řekl šaman nejistě.

"Takového jsme si tady i našli, soudruhu šamane," pronesla pomalu a aniž by to jakkoli zdůraznila hlasem.

Šaman se v okamžení začal opět potit jako myš.

"Takže o to nemusíš už dál mít starosti, soudruhu. My se všechno teď snadno dovíme. Nač tě tím obtěžovat."

"Správně," zachrchlal šaman a musel se napít, jak měl vyschlo v ústech.

"Správně," opakovala.
Chvíli zůstalo ticho.
Šaman se znova napil, a protože byl z ticha nervózní, odvážil se říct: "To jsem rád."
"Ano."
"Dobře," řekl šaman a čekal.
"A přeci s námi nějak nespolupracuješ, soudruhu."
Šaman mlčel a odkašlával.
"Je tu potřeba najít, odsoudit, potrestat vlastizrádce. Poněvadž už dlouho tady u vás v táboře nebylo nic odhaleno. A to není možné. Taková věc neexistuje, aby nebyli státní zločinci a vlastizrádci. To je přece jasné.
A taky není možné, aby tak dlouho jako tady u vás nebyly žádné veřejné výstrahy. To pak lidi zapomínají na svoje povinnosti. A zdá se jim, že by nemuseli dělat. A že nemusejí poslouchat. Začnou říkat, že by udělali věci lepší, kdyby je dělali po svém. Tak je to. A ty to víš. A víš, že není možné, aby se to nechalo jen tak. Aby si lidi začali myslet, že mají pravdu.
Ty jsi velký šaman, ale špatně jim tady kážeš. No dobře, dostaneš sem mladšího - pomůže ti."
Šaman se znovu zachvěl jako osika.
Ženská hodila hlavou dozadu, setřásla vlasy a poprvé se na něj podívala. A upřeně.
Šaman její pohled nevydržel.
"Potřebujeme, abys nám tu odhalil hlavní protistátní zločince - stačí jednoho nebo dva. Pamatuj přitom, že je stejně možná nepodřežeme, alespoň ne hned. Ale ty víš, že je musíme mít pod palcem. Třeba se podřežou sami.
Ale potřebujeme, abys to udělal do deseti dnů, pak se tu stavíme a ty nám je ukážeš."
Ženská teď mluvila zřetelně a tvrdě.
Šaman si olizoval rty jazykem, ale najednou ho napadlo, že by si to třeba mohla vykládat jako neslušnou narážku na to, co spolu dělali, polekal se toho, stiskl rty a díval se nejistě stranou do kouta.
Ve stanu byla už skoro úplná tma, jen na ženskou a na šamana sedícího proti ní na stoličce padalo šero zvenčí.
Oba na sebe viděli.
"Já opravdu nikoho neznám..." řekl tišeji, než chtěl.
"Nevadí. To nam nevadí. Musíš ho ale znát za deset dní. Nezapomeň, že informace o všem, co tu je, budem teď dostávat velmi začerstva. Na to nezapomeň! My už se pravdu dozvíme. Ty musíš jen vystoupit jako uvědomělý šaman a soudruh. Nejsi pitomec, nemusíš se namáhat o tom s náma dál bavit."
Šaman si odkašlal, napil se a otevřel ústa.
"Zavři hubu!" řekla s důrazem. "Jdeme spát k náčelníkovým ženám. Ty tu kromě těch muchomůrek stejně nemáš nic k jídlu.
A toho svého bambulu vyhoď. Nechci ho tu ani vidět, až sem přijdem za deset dní. Víš, že se dozvíme všecko."
Oblékla si přitom kazajku - měla opravdu kozy, které stály za to.
Pak si natáhla sukni a přepásala se.
Strčila do Golema, který dřepěl němě a strnule a vstal jako automat. Byl pěkně pod párou.
Šaman se rozhlížel po smolnici nebo aspoň po louči, ale uvědomil si, že mu oheň skoro úplně uhasl.
A zatím návštěvníci byli už u holé mamutí lebky.

Kapitola čtvrtá LES

Šaman vylezl před stan a mrzutě se rozhlížel. Nad táborem bylo jakžtakž jasno, ale tam, kde byl les, stála zeď chvějící se mlhy. Šamanovi se zazdálo, že je mokrá a že z ní kape, a oklepal se, ačkoli nebylo zima.
Od návštěvy Bezpečnosti měl zácpu, a tak teď popocházel před stanem, aby ji rozchodil. Jinak by mu Kukučka musel dát klystýr.
Ta šibeničně krátká lhůta ještě neuplynula.
Popošel kousek dál a bezmyšlenkovitě se zastavil u šamanského stromu, který stál napravo od stanu na zvlášť upravené rovince.
Byl to mrtvý kmen vysoké břízy, kterou šaman kdysi sám vyhledal v lese - bezpečně, skoro poslepu ji vyhledal a byl zvlášť spokojen, když viděl, že byla v koruně rozčísnuta bleskem. Pak ji porazili a odnesli sem.
Teď měla jen sedm silných větví na přeskáčku nad sebou a byla ohlazená jako oblázek od toho, jak bůhvíkolikrát po ní šaman lezl.
Zůstal před ní stát. Všichni ostatní se na kmen dívali s posvátnou úctou, ale jen on sám věděl proč. Zde byl totiž střed světa, šamanský strom vyrůstal neviditelně až do nebes a prorůstal do země až na její kořeny, kolem něho se točilo slunce i měsíc, kolem něho se seskupovaly všecky bytosti na zemi i pod zemí, svým nejspodnějším kořenem provrtával tisíciletou rybu a svým nejvyšším vrcholem končil ve stanu Nejvyššího ducha, přímo v jeho ohništi.
Šaman pozoroval strom s kamennou tváří, sleduje tiše začínající pohyby ve svém břichu. Teď už po něm tak často neleze, jen při veřejných slavnostech. Teď ví, že má skutečný šamanský strom, osu světa, v sobě a může po ní vystupovat a sestupovat libovolně, aniž se hne z postele ve svém stanu. Těch sedm větví je sedm nebes a pod zemí tolikéž kořenů znamená sedm říší podsvětních. Kdysi dávno, když byl mladý, byl zvláště sestup pod zem velmi obtížný, ale teď většinou už jde všechno hladce. Znají ho dobře ve všech světech nahoře i dole a dělají mu průchod snadný. Nebo má nad nimi takovou moc?

Byly doby, kdy nad touto otázkou mnoho uvažoval - to bylo tenkrát, když byl silný mužský a těšilo ho zjišťovat, že opravdu takovou velikou moc má. Byl by chtěl mít co nejvíce moci, tolik jako šamanové starověku a víc, než jí měl Nejvyšší duch na nebi i Nejvyšší duch pod zemí. Moc ho opájela, byl hrdý, každý na něm poznával, že je veliký, a lovci mu šli z cesty. A chtěl mít ještě více moci a síly a být ještě větší. Při jeho seancích padali a omdlévali staří lovci a jejich náčelníci - a už jich pár přežil - hrůzou. Povolával je, kdy se mu chtělo, aby se shromáždili kolem staré břízy - stromu života, osy světa - a vystupoval před nimi do nebes celé hodiny, neustále jim zvěstuje vše, co vidí, kudy prochází, s kým mluví, s kým zápasí, koho přemáhá. Byli z toho na celé týdny tumpachoví.

Šaman kroutil břichem, ale stál přitom pevně, nehnutě a vzpřímeně - to byl asi tak ten poslední užitek, který měl ze všech svých cvičení.

Nedovedl se upamatovat na dobu, kdy ho to přestalo bavit.

Bylo pozoruhodné, že se na to nemohl upamatovat, myslel si už po kolikáté.

Kdy ho přestal poutat zájem o moc nad duchy i nad lidmi. A zájem o moc nad lidmi dokonce přetrval dále. Vadilo mu, když začal pozorovat, že lidi začínají zapomínat, že mají mezi sebou tak velkého šamana, protože se jim přestal předvádět. Ale jistě to trvalo několik let.

Což o to - mít moc nad lidmi, nebo aspoň nahánět jim dostatečně respektu, to by potřeboval. A teď víc než kdy jindy. Ale nedalo se nic dělat. Zřejmě tím, že přestával mít zájem o vládu nad duchy, že se přestal starat o to, být mocným a velkým ve světě duchů, se stalo i to, že se teď lidem začal jevit zanedbatelným.

Nějakou dobu si ňkal, že by se měl proti tomu bránit - občas znovu uspořádal seanci a výsledek rozhodně byl dokonalý - ale byl by to musel dělat tak často jako dříve a z toho nějak časem víc a víc scházelo.

Konečně pocítil, že střeva rozhýbal, a vydal se rychle ke svému záchodu.

Až na zácpu se cítil svěžejší než obvykle. Po odchodu pracovníků byl tak zdeptán - jiného slova se věru nedalo použít - že na druhý den musel vstoupit do transu, aby obnovil svou životní sílu a znovu nabyl rovnováhu. Čas od času to musel udělat, aby vůbec mohl být živ. Ale v poslední době se mu jaksi začínalo zdát irelevantní, bude-li živ nebo ne, a tak vstupoval do transu již jen několikrát do roka. Připadalo mu to trochu zbytečné, starat se pořád o to udržování a obnovování životní síly, když přece pro podstatu věci, pro poznávání, toho není nijak třeba. Anebo prostě nenapravitelně lenivěl.

Stěna mlhy, která kryla les, se zatím posunula do tábora. Byla tma, sotva viděl svůj vlastní stan, dál vůbec ne. Na kožešinách, na vousech a na vlasech se mu usazovaly kapičky vody. Občas zavanul vítr silněji, mlha se hýbala a plynula dál. Bylo však skutečně docela teplo.

Lovci se dosud nevrátili, tábor byl skoro liduprázdný. Šaman si vyhledal svůj nejošoupanější pracovní oděv, lehkou kazajku z králičiny, bez rukávů a skoro všude už ošoupanou z chlupů, a letní kalhoty z jelenice, které taky byly nové dobře před dvaceti lety. Ale kazajka byla pošita desítkami kostiček a kalhoty přidržoval pás spojený řadou malých pytlíčků s kouzelnými amulety. Rozhodl se, že se podívá do lesa, a vzal si několik malých lýkových kabel, aby měl kam uložit, co by případně nasbíral. V koutě vyhledal hůl se špičatým bodcem a vzal i malou ostrou motyčku ze sobího parohu. Ve stanu měl neuklizeno, neboť aspoň do té doby, než se k němu vrátí pracovníci, Kukučku vyhodil, a teď ani nevěděl, kde je. Rozhodl se, že na zpáteční cestě vyhledá nějakou holku, aby mu udělala pořádek.

Mlha z tábora opět odputovala a rozlévala se nyní nad soutokem řek, ale místy bylo vidět daleko na planinu.

Les byl teď vidět jasně. Byl mokrý a černý. Cestou po louce si úplně zmáčel nohy. Byl však na to připraven, a proto šel bos a mokasíny z tuhé kůže si nesl v ruce, aby je obul až v lese. Protože nikdy nelovil a vůbec nic vlastně nikdy nedělal, byl zchoulostivělý jako malé dítě. Chodit, kromě v zimě, obuté nepotřebovaly ani malé holky. Ale on cítil každý kamínek a větvičku.

Pod lesem otrhal pupence z mladých keřů. Bude mít co přežvykovat, až se vrátí.

Pak vstoupil do lesa tam, kudy obvykle chodily ženy a děti pro klestí. Bylo to tu trochu prosekané a šlo se tudy snadno.

Nová záclona mlhy mu přišla pomalu naproti a pohltila všechno kolem. Bylo vidět jen kmeny nejbližších stromů, i pohled na zemi byl nezřetelný. Všude padla tma.

Šel tedy loudavě a koukal se jen sobě pod nohy, zda náhodou přece něco nenajde. Bylo mu vlastně zcela lhostejné, co a jestli vůbec.

Uslyšel dívčí hlas. Zpíval dětskou písničku o vlkovi a lišce, kterou si sám pamatoval z dětství. Hlas byl tlumen a změněn mlhou, takže ho hned nepoznal. Ale byla to Muška.

Má za ní jít? Zastavil se.

Pak se vydal o něco méně loudavěji než předtím za ní.

Když do ní v hustém šedobílém mléce mlhy div nevrazil, uvědomil si, že neví, co by jí řekl.

S uctivou bázní ho pozdravila, přestala vyrývat kořínky a postavila se s rukama na sukni, čekajíc zřejmě, až přejde.

Ale šaman, nevěda ani proč, se zastavil.

Odchrchlával si, plivaje před sebe a napůl nepřítomně koukal na Mušku.

"Pojď mi pomoct hledat májovky," řekl potom, aby vůbec něco řekl.

Muška poslušně vzala svůj košík, jednu jeho lýkovou kabelu a zůstala stát, čekajíc, kam chce šaman jít.

"Jen jdi přede mnou, neztratíš se mi," řekl šaman a ukázal hloub do lesa.

Mlha opět přešla, rozsvětlilo se, bylo vidět divoké balvany, jež začínaly odtud, táhly se jako kdysi zhroucená skála k vrcholu kopce, který jen taktak byl zarostlý křovím.

"Tady ovšem moc hub nebude," pomyslel si šaman, ale přesto šel dál za Muškou, která taky v pitomé poslušnosti směřovala tam, kam jí předtím náhodou ukázal.

Udělalo se tak světlo, skoro jako kdyby nad lesem vylezlo slunce.

Muška začala šplhat po kamenech.

"Kolikpak ti už, Muško, je?" zeptal se šaman, ale musel otázku opakovat, buď pro vzdálenost, nebo že se Muška příliš bála.

"U nás říkají, že mi bude čtrnáct."

"Ještě není ani žena!" pomyslel si šaman.

"Tak to si tě už někdo brzo bude brát."

"Asi."

Šaman vylézal na balvany a na jednom místě se zastavil a ohlédl. Pomalu vylezli nad vrcholky stromů. Viděl opuštěná, přes zimu zbořená havraní hnízda. Zdánlivě na dosah ruky byly malé světlounké a měkké jarní větvičky starých vysokých smrků.

Zastudilo ho na zádech a mezi prsty mu začala proudit řídká, kouřově šedivá mlha. Obrátil se. Mušku nebylo nikde vidět. Oblak studené mlhy před očima houstl a v okamžiku opět nebylo vidět na dva kroky před sebe.

Připadalo mu to jako kouzlo lesa, že najednou byla Muška učiněna neviditelnou, když před okamžikem ji měl na pár loktů před sebou. Působilo to na něj tajemně a krásně.

Zavolal na ni. Teprv po chvíli odpověděla, jako by byla daleko - daleko.

Jako by také vystupovala po Stromu světa a byla vysoko nad ním.

Ve vířící mléčné tekutině, která na sebe brala nejrozličnější podoby, šplhal šaman za hlasem.

Najednou se na vteřinu mlha otevřela a on ji uviděl na balvanu blízko před sebou. Byla to však lesní dívka, oči jí zářily, až prozařovaly mlžnou clonu, byla oděna v dlouhý splývavý šat z věčně zeleného a věčně šumícího listí, s nahýma rukama, rozpřáhnutýma jemu vstříc. Průzor mlhy se okamžitě zavřel.

Šaman se tiše usmíval. Dobře znal lesní dívky i lesní chlapce, stejně jako znal obry z lesa na hoře a skřítky na lesních mýtinách. Byli to jeho přátelé nebo skoro poddaní. Mnohému se od nich naučil, stejně jako od zvířat, stromů, kamenů, potoků. Proto byl rád, že zase jednou jednu z lesních obyvatelek spatřil. Začalo jich ubývat. Všechno se stahovalo pryč před lidmi.

Znovu zavolal Mušku.

Odpověděla mu naráz a bezpečně poznal, že právě z toho místa, kde uviděl lesní dívku. Nebyl pochopitelně nijak překvapen. Proč by nemohla lesní dívka na okamžik vstoupit do jejího těla a dát jí svou podobu, aniž by to Muška zpozorovala? Anebo Muška sama je dítě lesní panny a nikdo o tom neví, až se zjevila teď jemu. Všechno mohlo být zcela samozřejmé.

Po balvanu stékala mlha v potůčcích a jen pomalu uhýbala před jeho prsty. Lezl nahoru k Mušce, až uviděl její nohy.

Měla nohy stejně krásné jako gestapačka, ba možná dokonce krásnější. To šamana napadlo, až když se vysoukal na balvan k ní. Čekala tam z úcty, aby jí zas ukázal, kam chce jít. Tady ovšem rozhodně žádné májovky nerostly.

Šaman nevěděl, kde jsou, ačkoli les i balvanitý sráz i samu horu dobře a podrobně znal. Cítil, že se mu teď nějak popletla hlava.

Zeptal se Mušky a ta bez nesnází odpověděla. Teď šaman věděl, kudy se kam možno dostat, ale nevěda ani proč, si sedl. Na balvanu nebylo tolik místa, a tak Muška stála těsně vedle něho a on náhle opřel hlavu o její kolena. Cítil, jak se Muška zpevnila, aby ho mohla podpírat, a tak zůstal dívaje se dolů před sebe, jak mlha proudí a točí se a posléze opět řídne a vyjasňuje se.

Teď, když zvrátil hlavu, viděl snadno a zřetelně Mušku celou. Stála a dívala se také dolů do lesa. Na něho se podívat zřejmě bála.

"Víš, že jsem teď viděl lesní dívku?" zeptal se.

Muška se zřetelně zachvěla a prodce vydechla.

"Neboj se, dobře mě znají a tobě nic neudělají, když jsi se mnou."

Po chvíli se zeptal: "Vidělas už nějakou?"

Muška mlčky a bázlivě přikývla.

"Jsou ti podobné."

"Některé jsou hrozně zlé ..." zašeptala Muška.

"Jenom na nepořádné holky," zasmál se šaman.

"Berou děti."

"Snad." Po chvíli dodal: "Viděl jsem u nich některé děti, které se ti podobaly."

Muška se opět zachvěla.

"Často se spolu navštěvujeme," řekl šaman, věda, že trochu nadsazuje.

"Jak s nimi mluvíš?" vyhrkla Muška.

"Někdy šamanským jazykem, někdy jejich řečí, ale někdy mluví taky lidsky." To byla pravda.

Kolem dokola bylo teď opět jasno, bylo vidět, jak oblak mlhy pomalu putuje přes vrcholky lesa k planinám.

Sebrali se a šli dál. Šaman se cítil podivně slavnostně a skoro posvátně. Napadlo ho, že by se chtěl právě dnes podívat až na vrcholek skal. Myslel si, že bude cestu znát líp než mladá dívka, a tak šel vpředu.

Sem tam se pod jejich nohama odvalil kámen, místy se museli protahovat úzkými skulinami mezi příliš vysokými kameny. Ale vrchol skal nebyl daleko. Byl to ovšem jen malý vrcholek, začátek hřebene táhnoucího se a šířícího se dál k severu, až k ledovci.

Šaman se zeptal, zda už ledovec viděla.

Jen z dálky, na něm ještě nebyla.

"Poslední den cesty před ledovcem se táhne jen holá pláň plná kamení. Rodí se z ledovce. Všechny skály se kdysi zrodily z ledovce," poučil ji šaman.

Znova a znova je přecházely pruhy mlh. Zde foukal už řezavý vítr. Jako před ledovcem, i zde bylo jen kamení a kamení. Šaman Mušku ztrácel a opět nalézal, tak jak mlha šla. Někdy se začala ponořovat do mlhy od kotníků, chvíli ji oblak objímal v pase, pak vzápětí už se jí ponořila i hlava. Potom se opět začala hlava vynořovat, nebo to byly ruce nebo nohy, byly to kusy Mušky, které byly rozpojeny ve vzduchu, každý putoval sám a jen před šamanem se opět navzájem spojovaly.

Znal to. Věděl, že to dělají duchové skal. Sám byl takto kolikrát roztrhán na kusy při svých zasvěcováních, kdysi před dávnými lety, když jej duchové vyvolili za šamana. Bylo sice přirozené, že to u Mušky mohla dělat jenom tak ta neprůhledná mlha, ale nebylo nic divného na tom, kdyby na těchto místech a v čase, kdy cosi viselo ve vzduchu, jak to šaman stále cítil, byla Muška skutečně trhána a znovu skládána, aniž by o tom sama musela vědět. U svých učedníků to šaman pozoroval častokrát. A není možné, že Muška je vlastně vybrána k tomu, aby byla šamanem?

Ta myšlenka ho náhle zasáhla jako rána do hrudi, že se až zastavil.

To by vstoupila do učení k němu - napadlo ho okamžitě, a ve zlomku vteřiny se ho od hlavy až do paty zmocnila radost plná fyzické žhavosti.

"Tím by se to vlastně všechno vyřešilo!" napadlo ho. Měl by Mušku u sebe a nikoho by si nemusela vzít - až později, chtěla-li by, jeho. Snad proto se jí nikdy ještě neodvážil ani prstem dotknout.

Šel dál, neodvažuje se obrátit, ale slyšel za sebou každé její hnutí.

Šplhá tedy kvůli němu po skalách lesa - pomyslil si - neměl by se zout a dát mokasíny jí?

Ale to by bylo přece jen asi trochu divné. Myslela by si, že ji sem zavedl, aby ji očaroval a snědl - usmál se.

Že se takové věci o šamanech povídají - a že to někteří šamani opravdu dělají - věděl.

Konečně byl na vrcholku a sledoval, jak se Muška drápe za ním. Posadil se. Vyzval ji, aby si sedla.

Viděli teď daleko do planin, ale většinou se po nich válely bílé a šedé mlžné mraky. Zdálo se však, že poměrně nízko nad nimi svítí slunce a žlutě do nich prosvítává.

Sesedli se pod skalním výstupkem, aby jim nefoukalo do zad, a hned ucítili vlahé, vlhké teplo.

Šaman si teď zblízka Mušku pozorně prohlížel. Seděla k němu bokem, pořád se neodvažujíc či stydíc na něj pohlédnout. Viděl ji z čistého profilu, a jak hleděl na její rysy, v nichž dětskost se dosud mísila s dospělostí, měl něžné myšlenky.

"Jestli bude mým učedníkem..., tak mi můžou všichni políbit prdel."

"Co mi vlastně je po pitomé Bezpečnosti," přišlo mu na mysl.

Pomyslil si, jaká by to byla radost a štěstí, kdyby ji učil všemu, co uměl, i všemu, co věděl.

"Necítilas nikdy, že by ti duchové chtěli něco říct?" zeptal se.

Plaše zavrtěla hlavou.

"Vypravuj mi o sobě, Muško," řekl.

"A co?" zeptala se s takovým údivem, že se mimoděk k němu obrátila tváří a podívala se mu do očí, ale hned zase hlavu odvrátila.

"O čem se ti dnes v noci zdálo?"

"Zdálo se mi, jak velká sněžná sova krouží a krouží a pak jsem jakoby seshora ze vzduchu hledala na zemi myší díry," řekla vážně.

"Byla jsi sněžnou sovou v některém minulém životě," řekl šaman nazdařbůh, aby toho z ní víc dostal. "A co včera - a dřív?"

"Jednou se mi zdálo, že vidím krásnou bílou sobí laň - šla sama po rovině plné sněhu, úplně sama, a svítilo slunce - a laň se nedotýkala země, ale šla po slunečních paprscích - takovýhle kousek nad zemí," ukázala rukou, jaký kousek.

"A dál - nebo jindy?"

"Už nic. Ale ta laň byla krásná a byla celá zlatá..."

"Má sny ještě jako dítě," pomyslel si šaman, ale řekl: "Ty budeš v příštím životě sobí laň, Paní sobů a já budu sob, Pán stád."

Ustrašeně se k němu obrátila.

"Vlastně jsi už teď Paní sobů a já Pán stád a byli jsme tady vždy. A teď se nam zachtělo podívat se mezi lidi. Ale u sobů je to krásnější."

"Opravdu jsme byli...?"

"Byli a budeme. A teď jsme na chvíli mezi lidmi. Kdybychom chtěli, znám silné kouzlo, které z nás opět udělá soby."

To byla pravda. Toto kouzlo šaman měl a také ho již použil. Věřil, že se navrátil zpět do lidského těla vždycky jenom proto, že tak tomu chtěl, a byl skoro - ovšem jen skoro - přesvědčen, že kdyby chtěl zůstat sobem, nic by mu v tom nezabránilo.

"Ach ty - ty ovšem umíš všechno!" vydechla Muška docela uchvácena tou představou.

"Umíš taky řeč sobů?"

Šaman viděl na její tváři, že je dítě. Rozjasnily se jí oči - hleděla do svého vlastního snu - prostě jako dítě. Ale ostatní dívky v jejím věku už toho dávno nebyly schopny. A dospělí už vůbec ne. Ti se jenom normálně báli. Snový svět je netěšil.

"Umím řeč sobů a umím řeč všech zvířat," řekl šaman vážně, ale něžně. Byl rád, že se rozpovídala.

"Máš tam ženu?" zeptala se bez přechodu, ale s velikou zvědavostí.

Šaman se na chvilku zamyslil, jak by jí to vysvětlil, a pak odpověděl:

"Mám za ženu jednoho svého ochranného ducha, je ze šestého nebeského světa."

"A máš s ní děti?"

"Dvě. Chlapec už je velkým lovcem a děvče bude tak staré, jako jsi ty."

"To je krásné..." zašeptala pomalu a unesena.

"Ale mým hlavním ochranným duchem je velmi silný duch: Duch noci," prozradil šaman.

"Duch noci...," zaklepala sebou Muška.

"Šamani mohou mít nejrůznější ochránce - Ducha skal, Ducha slunce, Ducha jihu nebo severu, Ducha řeky," řekl jí šaman na uklidněnou.

"Smím říct doma, že máš dvě děti?" zeptala se napjatě.

"Jistěže smíš, ostatně to jistě vědí v táboře všichni dospělí - a tak radši tedy neříkej, že jsem ti o tom povídal," obrátil najednou šaman.

"Holku by potom honem provdali," pomyslel si mrzutě, a najednou, jako by se posvátný čas, v němž dosud dleli, začal oddrolovat.

Podíval se smutně na svoje hadry a na pupek pod nimi. Zakýval nohama, které i přes nohavice byly vidět jako nejslabší z celého tábora. Zvedl si rukou vous a viděl, jak je spíš šedivý než zrzavý, jaký kdysi býval. Mimoděk si hladil levé rameno, které ho ve vlhkém povětří bolelo, ale to si uvědomil až teď.

"Jestli má být šamanem, musejí ji k tomu určit duchové sami," uvědomil si jasně, "tady nic nepomůže. A nemá-li být šamanem, nikdo nezabrání tomu, aby ji ještě letos neprovdali. Sama se na to jistě těší. Nemůžu se jí do toho nijak plést."

Mlčeli hodnou chvíli a dívali se každý před sebe.

Potom začal šaman pomalu slézat. Bylo mu to najednou těžší, než by byl čekal. Nějak ho rozbolely všechny hnáty a cítil se rozlamaný v kříži. Byl tak nešikovný při sestupu, že najednou Muška seskočila před něho a natahovala ruku, aby mu pomohla.

Něco nelibého, zlého se v něm hnulo, okřikl ji a nakázal jí, aby šla domů sama.

Muška poslušně seskakovala z kamene na kámen. Šaman věděl, že sám poleze dolů jak starý chrobák. Stál opřený o skálu a díval se za ní. Muška skákala a skákala, byla stále níž a stále dál, ale zůstávala stejně velká, jako když stála před šamanem. Všiml si toho teprve po chvíli a poprvé se opravdu podivil.

Znamenalo to, jak věděl, že jeho duch ho opustil a šel s ní - že se s ní nemohl rozloučit.

Byla už hodně dole a přiblížila se hranici lesa. Najednou byla malá jako střízlík a zmizela za stromy.

Kapitola pátá JESKYNĚ

Raný letní den začínal krásně. Ráno bylo docela příjemně chladno, ale to šaman jako obvykle zaspal, zatímco už celý tábor pracoval jak mraveniště. Šaman na ně s opovržením pohlédl otevřeným vchodem stanu a obrátil se z boku na bok. Pak si ale připomněl, co si na dnešek předsevzal udělat, a vylezl z postele.

Včera se vykoupal v dřevěných neckách - což jako vždy budilo upřímnou hrůzu v celém táboře - a Kukučka ho drhnul vrbovým proutím. Dnes se měl odebrat do jeskyně malovat. V suchém teplém povětří budou barvy dobře schnout.

Již včera si všechno připravil. Hlinky měl dobře umleté na prášek, dřevěnou paletu vyčištěnou, špachtle, štětce, stěrky, rozprašovače, vše složené v pořádku na stolku pod šamanským bubínkem a i Kukučka, byť se včera nepodařilo hodit ho do necek, aspoň se oškrábal a vyčesal si vši.

Jeskyně byla šamanovým zamilovaným místem již od dětství. Pamatoval se, že na rozdíl od ostatních dětí nedbal přísného zákazu a chodil se do ní dívat, jak jen mohl. Ovšemže do první vnitřní haly, kam ještě dopadalo trošičku světla, takže po chvíli se člověk mohl v hustém a chladném šeru rozkoukat. Tehdy spíše jen tušil, než viděl ony obrovské obrazy, ale působily na něho uchvacujícím dojmem. Ačkoli sám si o tom nedělal žádné představy, bylo zřejmě už tehdy jisté, že byl duchy vybrán za šamana.

A co v jeskyni zažil v mládí! Již před tím, než u něho propukla "šamanská nemoc", pak během ní i po ní, kdy již byl ustanoven šamanem od svého starého učitele.

Dnes znal v jeskyni každou chodbu, každý výklenek, každou propast. I do nejnebezpečněji vypadajících šachet se spustil po provaze, sám, bez pomocníků, nikdy si nejsa jist životem. Ani jeho učitel neznal jeskyni tak dokonale. A jaký byl šamanův posvátný úžas, když v šachtách, o nichž se domníval, že je teprve sám objevil, na konci labyrintů, jimiž se musel prosoukávat jako červ, téměř se zalykaje nedostatkem vzduchu, objevil otisky prstů a rytiny pradávných šamanů, kteří žili v tak dávném čase, že neznal zvířata, která tam vyryli.

Šaman měl nesmírnou úctu k umělcům starověku, jejichž díla byla stejně dokonalá jako díla největších moderních mistrů a nezměrně dokonalejší než jeho.

Neboť ke své veliké bolesti zjistil již záhy, že malovat ani rýt neumí a že jen s největší dřinou dokáže leda kopírovat staré vzorkovnice, jež měl v jednom výklenku uschovány.

Bohužel patřilo k jeho povinnostem každoročně přimalovat nové obrazy a na tuhle jeho povinnost dohlíželi stařešinové rok za rokem víc a víc, tak jak ubývalo zvěře. Pamatoval se, že ještě jeho učitel nemusel každoročně malovat ty nekonečné soby s oštěpem v břiše, jak musel on.

Věděl také, co nevěděli stařešinové, o náčelnících ani nemluvě, že ve starověku nesloužily obrazy k loveckým kouzlům, ale vyprávěly nejpůvodnější a nejposvátnější zprávu o životě prvního muže a ženy, prvních zvířat a nejstarších božstev. Něco mu o tom sdělil jeho učitel, více zkoumal sám, když v odlehlých chodbách, kam se žádný z lovců neodvážil, nacházel malby a rytiny zvířat nezraněných, zvířat nelovených, zvířat svobodně žijících, a nenašel tam žádnou stopu po zásazích oštěpy či šípy, jež dnes lovci na obrazy vrhali a vystřelovali.

Teď poslal Kukučku s velikým džberem k řece. Džber byl vydlabán z části kmene velkého smrku a zdědil ho po starém

šamanovi, který jej vyzdobil řezbami. Džber i necky byly v táboře ojedinělé, nikdo nepotřeboval tak velkých nádob na vodu, ale dřívější šaman si choval ochočené sobí laně kvůli mléku, jež na stará kolena pil proti bolesti žaludku, a tak ty nádoby potřeboval. Koryto změnil na necky teprve mladší šaman. Starý se koupal jednou měsíčně i v zimě v řece. Soby nechoval. Nebavilo ho to. A tak ochočení zvěře bylo zas zapomenuto.

Šamanův učitel byl ostatně i jinak podivný. Na rovince u šamanského stromu pěstoval trávu, jejíž semínka si v zimě vařil a část jich zase na jaře zasil. Kaše ze semen byla sice dobrá, ale ani to nezdálo mladému šamanovi za tu námahu. A tak pěstování obilí se taky odročilo.

Zatímco Kukučka se pachtil s nestvůrně velikou a nesnesitelně těžkou nádobou do kopce, šaman šel nalehko ve svátečním obleku napřed a rozhlížel se po krajině.

Jarní lovecká sezóna skončila letos výjimečně dobře a všude po táboře vonělo udící se maso a čerstvě stažené kůže, které ženské s neustálým brebentěním oškrabávaly, dříve než je začnou vydělávat v kádích s močí.

Děti běhaly po táboře, ale i po stráni, po níž se ubíral šaman, a jak se honily, často si ho ani nevšimly a musel se jim vyhýbat.

Psi byli přežraní a leželi líně za stany.

Dívky sbíraly v lese.

Lovci se váleli ve skupinkách na suchých a teplých místech a čuměli pánubohu do oken, protože po úspěšném lovu je nikdo nemohl honit a bylo přímo povinností zdatného muže co nejvíc ostentativně v tuto dobu zahálet.

Jen Fousáč seděl před svým stanem, starý mrzout, a vyrýval obětní destičky. Šaman si mechanicky uplivl. Bylo jeho povinností je posvěcovat, každou zvlášť, a štvalo ho, že Fousáč jich zřejmě dělá denně tolik že by zaměstnal dva šamany.

Když přišel do jeskyně, posadil se na chvíli, aby ochladl a v průvanu nechytil hexenšus.

Pak se pomalu svlékl donaha a obřadní šat pečlivě poskládal na čistém místě.

V koutě našel svou malířskou lampu, která měla přidělanou jakousi stříšku, aby čmoud z knotu nezačazoval stěny a strop, když si na ně na vzdálenost půl palce posvěcoval. Přesvědčil se, je-li v nádobě vedle dost tuku do lampy a zda jsou tu křesadla a drcený suchý mech. Všechno bylo v pořádku.

Zatímco čekal na Kukučku, zapálil louč a od louče velkou smolnici, protože ve vstupní hale byl strop tak vysoký, že ji bylo možno bezpečně použít.

Obrátil se zády ke vchodu a popošel pár kroků dovnitř jeskyně. Proti němu se z černého otvoru vyřítilo stádo jelenů. Letěli se zdviženými hlavami a ohromnými rozsochatými parohy přímo na něj.

Miloval tento okamžik, který se opakoval pokaždé, když do jeskyně vkročil. Vždycky se jej zmocňovalo nadšení. Jeleni dusali kopyty, až je bylo slyšet. Šaman věděl, že lovci věří, že se všechna zvěř vlastně rodí z nitra jeskyně, ale věděl, že je to jen starodávná pověra. Rád se jí však poddával v takových chvílích i sám. Zvěř mu pádila vstříc a přijímala ho do své říše. Až půjde chodbami dál, uzavře se kolem něho a on bude s ní žít jejím životem a ona mu bude sdělovat svá tajemství.

Jeleni zde nyní nežijí. Když byl velmi mladý, považoval je za zvláštní čarodějné soby, ale učitel mu vysvětlil, že to jsou jiná zvířata, a šaman sám při své někdejší cestě daleko na jih, až k moři, je posléze i uviděl. Ale pro lovce to byli pořád jen čarodějní sobi. Neznali ani slovo "jelen".

Proč odtud jeleni odtáhli, nikdy šaman nepochopil a totéž se týkalo i mnoha jiných zvířat, která objevil v nejzazších chodbách jeskyně. Lovci je zřejmě urazili - a dnes bylo nebezpečí, že urazí i ta poslední zvířata, jež tu s nimi žila, ale co pak?

To si šaman nedovedl představit, chápal, že jiní šamani s tím mají starosti, ale jeho věc to nebyla. Jenom smutně a s láskou hleděl na jeleny, kteří už ve starověku odešli.

Pozvedl smolnici vysoko nad hlavu. I tam žila zvěř. Jeleni, mamuti, sobi, nosorožci obrostlí dlouhými chlupy.

V mládí tam sám maloval na vysokánském lešení, které věru nebylo příliš stabilní.

Hledal očima svoje obrazy, které tam přimaloval dobře před pětadvaceti zimami. Z dálky ovšem nevypadaly tak nepovedené, jak věděl, že jsou. Přes hlavu jednoho jelena namaloval tehdy mamutí krávu s mládětem a tamhle v břiše jiného několik malých sobů. Tamhle se pokusil namalovat vlka, ale protože pro něj neměl žádnou předlohu, vypadal jak stelná sobí kráva, a tak jí jen přidělal parohy.

Zatím přišel Kukučka a šaman si ulil vody do menší nádoby, zhasil smolnici, zapálil lampu a šel dál do jeskyně.

Prošel klikatou chodbou, v níž se zvířata před ním náhle objevovala a vzápětí mizela, a došel do druhého velkého sálu, kde měl malovat. Konaly se tu lovecké obřady.

Vlezl po kolenou do malé jeskyňky v jednom rohu a vyštrachal se ven s náručí destiček, na nichž měl své malířské předlohy.

Dřívější šaman byl výborný malíř a nepotřeboval je, ale zřejmě některý z jejich předchůdců na tom byl podobně jako dnešní šaman - anebo je sbíral ze všech koutů světa pro potěšení. Šaman to dobře chápal, i on si je vždy znovu prohlížel s radostí a plně oceňoval krásu některých exemplářů. Rozhojnil bohatě svoji sbírku výměnným obchodem i s nejvzdálenějšími tábory. Měl jich celkem dvakrát dvanáct kusů.

Byly to rytiny ve velmi miniaturním měřítku, ale provedené s fascinující přesností. Při svých návštěvách v jiných jeskyních objevil šaman dva nebo tři v nadživotních rozměrech provedené originály, podle nichž pak bylo ryto do destiček.

Šaman si vybíral předlohy v blikotavém světle lampy. Pak si ale uvědomil, že i zde může zapálit smolnici, a rozžehl ji.

Stěny kolem dokola ožily. Raněná, padající, prchající, umírající zvířata frkala, funěla, naříkala stísňujícími hlasy. Pod nimi bylo možno rozeznat vážná, klidná, zamyšlená zvířata starých dob.

Šaman si vybral dvě předlohy a nyní obcházel síň a hledal nejlepší místa pro nové obrazy. Rozhodl se, že namaluje

dva mamuty rovnou nad sebou po levé straně jeskyně, kde obvykle při loveckých obřadech stával spolu s náčelníkem.

Začal rozmíchávat barvu a pustil se do práce.

2.

Po několika hodinách, během nichž se mořil, až z něho pot lil, a nevybíravě si nadával, byl s první fází práce hotov.

Zavolal na Kukučku, který zatím směl dřepět jen ve vstupní hale, aby mu přinesl pít.

Seděl se zkříženýma nohama, pil a díval se na odvedené dílo. Hlasitě si vzdychl. Zpozoroval, že Kukučka vyjeveně civí na nové malby, a dožralo ho to, protože věděl, že ten je poslední, kdo tomu rozumí. Ale uvědomiv si vzápětí svou opravdovou neumělost, řekl jen sarkasticky:

"Pamatuj si, troubo, že uměnovědcové praví, že figurativní umění obsahuje různé složky, v prvé řadě intelektuální, spojenou s rozpoznáváním dané podoby a s radostí z jejího pochopení.

Můžeš mi věřit, že teda s rozpoznáváním dané podoby to je v těch mých mazanicích dost vedle a o nějaké radosti z jejího pochopení už vůbec nemůžu mluvit.

To, nač koukáš, mají být dva mamuti, troubo, a ne hroudy hlíny, jak to vypadá. Ostatně pro toho, kdo by o tom pochyboval, tady namaluju ještě dvě pasti na duchy a každému lovci to bude úplně stačit.

Jestli si to bude podobné, je jim stejně jedno, hlavně když tam budou ty pasti, do kterých je chytí. Pokud ovšem ještě vůbec kdy nějakého mamuta uvidí."

A přestože měl hlad - protože jíst se v jeskyni nesmělo - začal hned malovat, co si umanul. Bylo to ostatně to jediné, co uměl: malé šachovnice o devíti polích, z nichž každé vyplnil zvláštní barvou, některé takovými, které nikde jinde na malbách nebylo vidět a které opravdu uměl namíchat jen on. Ale namíchat je nebylo lehké a soustředěně se tomu věnoval.

"Je to spravedlivé malovat zabitá zvířata?" zeptal se najednou za jeho zády Kukučka.

Šamanovi se zastavila ruka údivem.

"Odkud umíš slovo spravedlivý?"

"Nevím."

"Víš vůbec, co to je?"

"Vím."

"Já jsem ti to přece dosud neřekl?"

"Slyšel jsem to, když jsem mluvil s havranem."

"Odkdy ty mluvíš už i s havranem?"

"Od tuhle."

"Víš, že je to náš šamanský pták?"

"Vím to. Řekl mi to."

Šaman mlčel. "Kdyby to nebyl idiot, mohl by to přece jenom být šaman," myslel si. "Ale to by se musel chtít něčemu učit."

Popadl špachtli namočenou v rumělce a prudce mu ji podal: "Zkus malovat! Namaluj soba!"

Kukučka přistoupil ke stěně - šaman sám vstal, aby mu svítil - a začal čmárat.

Bylo to hrozné. Jako když tříleté dítě čárá v prachu. Kukučka namaloval čtyři, pět čárek, přidělal k tomu na jednom konci dvě větvičky - to měly být parohy - a skončil.

Šaman si uplivl a posadil se zpět ke své práci na paletě. Bylo jasné, že Kukučkovi maximálně tak straší v hlavě.

"Ale neřekl jsi mi, zda je to spravedlivé malovat zabitá zvířata."

S trpělivostí, vypěstovanou jen životem mezi blbci, šaman odpověděl:

"Je to proto, aby se lovcům zdařil lov."

"Ale je to spravedlivé?"

"Jestliže je to pro lidi potřebné, tak je to spravedlivé." Šaman pomalu míchal barvy do správného tónu.

"Tak to, co je potřebné, je taky spravedlivé. A to, co je spravedlivé, je taky potřebné. Proč je ale potom ještě vedle "je potřeba" taky slovo "spravedlivý", když je to totéž?"

"Poslyš, Kukučko, rád bych ti to vysvětlil, ale ty mi nikdy nerozumíš, když ti vykládám. Počkej si, až ti to řekne havran," odpověděl stále trpělivě šaman, který v takových chvílích cítil ke Kukučkovi cosi jako úctu. Ale co to bylo platné, když se nic nenaučí.

"Tak to bylo spravedlivé, když jsi té ženské minulý měsíc řekl, že Kulhavej je protistátní?"

Šaman znovu přestal míchat barvu. Ten darebák se musel pořád schovávat někde za jeho stanem - asi tam, co se skladujou kosti na topení - že to slyšel.

Ale na takovouhle otázku Kukučkovi odpovědět musí, i když z něho žádný šaman nebude.

"To nebylo spravedlivé, Kukučko."

"Ale bylo to potřebné, že ano?"

"Bylo to potřebné!"

"Tak to není stejné..."

"Ne, Kukučko."

Chvíli mlčeli a potom šaman zase začal se svými barvičkami. Seděl ke Kukučkovi zády.

"A co je tedy spravedlivé?"

Šaman pocítil nechuť k dalšímu pitomému malování pitomých pastí na duchy. Položil paletu i pytlíky s barevnými prášky, ale zůstal sedět, jak seděl.

"Neubližovat je spravedlivé. Pomáhat je spravedlivé."

"Zabíjet zvířata není spravedlivé?"

Šaman seděl strnule dál.

"Není to spravedlivé."

"Myslím, že mi to ten havran taky říkal," povídal zasněně Kukučka.

Šaman vyskočil, chytil ho oběma rukama a zatřepal jím:

"Tak řekni taky ty tomu havranovi, až s ním budeš zas mluvit, ať ti takovéhle věci nevykládá, když se nikdy nestaneš šamanem - protože jak potom budeš moci žít mezi lidmi? Pošli ke mně toho svého havrana - já mu to povím!"

"On tě dobře zná," vyhrkl Kukučka.

Šaman spráskl ruce:

"No, a co ti teda plete hlavu?"

"On tě dává vždycky moc pozdravovat, protože říká, že jsi největší šaman na světě, tak se k tobě asi bojí přijít..." zabreptal Kukučka s nefalšovanou dětskou upřímností.

"Je to blbec," pomyslel si šaman. "Nerozezná ani, co si sám myslí od toho, co mu ňíká duch. Neštěstí nad neštěstí!"

"Ale já mu to vyřídím..." zašeptal Kukučka.

"Nedostaň mi tady padoucí nemoc!" rozkřikl se šaman. "Běž ven a sedni si do stínu před jeskyní. Půjdeme domů."

Kukučka vyletěl a šaman si uklízel na pracovišti, aby, až sem zítra přijde, neměl nepřehledný bordel.

"Možná že na mě bylo uloženo víc, než zvládnu," pomyslel si, když se chodbou pomalu vracel zpět.

Venku bylo pozdní odpoledne a ve vzduchu bylo cítit, že slunce přes den pořádně pralo.

Les vrhal na stráň dlouhý stín.

Kukučka tu seděl. Vstal a šel napřed, aby se doma co nejdřív najedl.

Šamanovi bylo jedno, že ho Kukučka slyšel mluvit s pracovnicí tehdy, když se vrátila, ale cítil, že by mnoho za to dal, kdyby to Kukučka nebyl slyšel. Bylo taky jedno, jestli to vyžvaní v táboře nebo ne. Kdyby to vyžvanil, jen by zvýšil respekt, který před ním lovci měli - pomyslel si šaman s úšklebkem. Takováhle věc je to jediné, čeho si ti lidé ještě váží, to je hrozné. Tušili staří šamani, kteří vymysleli učení o společnosti rovnosti, svobody a blahobytu, jak to dopadne? Nebo snad neměli pravdu?

Kapitola šestá MALÁ VEVERKA

1.

Na břehu řeky v písčité zátočině se špláchaly děti. Na jedné písečné lavici seděl šaman, pouze s opaskem kolem břicha, na němž měl v pochvě zavěšenou dýku, a otáčel mezi prsty pěstní klín, který před chvílí náhodou vyryl z písku.

Pěstních klínů se snad už po tisíciletí neužívalo, lidé si jen tradovali, že toto jádro pazourku, které dnes štípali pořád dál a dál na tenké a ostré čepelky rozlišené na desítky a desítky různých druhů nástrojů, používali kdysi pradávní lidé jako samostatný nástroj. Jako jakýsi pranástroj, z něhož vznikly všechny ostatní, ale chytří lidé taky už dávno vynalezli nástroje lepší. Ve svatyních a v šamanských rodech bylo možno dosud vidět tyto pradávné nástroje z prvních časů světa. Byly to posvátné starožitnosti plné tajemství, vždyť možná se jich dotýkaly ruce prvního muže a prvního šamana, kteří je lidem přinesli.

Tento pěstní klín je však neobyčejně hrubý, neforemný, prostě tak špatně udělaný, že by dnes neodevzdal takovou práci ani sedmiletý kluk.

Nebyl to nástroj dávných předká, ale ledových lidí.

Všichni věděli, že když jejich předkové přišli na svět, našli zde ledové lidi, žijící v ledových jeskyních vysoko v horách nebo na samém ledovci. Byli podobní zvířatům, srstnatí jako nosorožci, malí, křiví, s děsivou tváří, ale byli to lidé, dokonce se vyprávělo v bájích, že se bylo možno s nimi pářit. Ale v bájích bylo možno se pářit se vším.

Ženské jimi strašily malé děti a čas od času se šířily povídačky, že ledoví lidé ještě někde žijí. Ale ve skutečnosti tomu nikdo nevěřil. Kam sahala paměť předků, nikdo je nikdy neviděl.

Jen šaman věděl, že skutečně žili a že snad žijí dosud.

Když byl mlád, poslal ho jeho učitel s drahocennými dary za jakýmsi svým dávným pobratimem, který před desítkami let odešel se svým táborem do jižních krajin.

Šaman se připojil ke skupině potulných lovců, která se teď víc než lovem živila přenášením různých věcí z místa na místo - kvalitního pazourku ze severu na jih, rumělky a okru z jihu na sever, zvláštních kaménků a mořských mušlí od tábora k táboru - a posléze se dostal tak daleko na jih, že viděl i moře a nebetyčné hory celé z ledu.

Právě tak se dozvěděl, že ledoví lidé opravdu byli a snad ještě jsou.

Pudilo ho to poznat je.

Po mnohadenním výstupu našel jeskyni, v níž bydleli - ale sami byli pryč. Čekal na ně plný strachu, ale nedočkal se. Vyhaslé ohniště nevyhaslo asi včera, ale spíš už před sto lety. Třebas v ledové jeskyni leželo ještě na kost ztvrdlé dřevo.

V útrobách jeskyně objevil však šaman jejich svatyni.

Hrubé přihrádky s kamením, uvnitř obrovské lebky nějaké hrozné šelmy.

Zpráchnivělé kytice, které se při doteku rozpadly na prach.
Uprostřed jeskyně pak ze špatně přitesaných kmenů pečlivě sestavený kruh.
Šaman byl nevýslovně překvapen. Tak až na takhle vysokou úroveň poznání došli! Věčný kruh není jenom slunečním kotoučem, ale je kruhem času - učení, které nebylo ani dnes ještě pochopitelné každému.
Byli to tedy lidé a měli svou moudrost.
Šaman na ně často myslil a stále víc cítil, jako by je něco spojovalo.
Posílají mu snad teď poselství?
Obracel stále a stále pěstní klín v prstech.
Jak těm lidem bylo, když scházeli ze světa?
Byli to lidé jako my - a zmizeli.
Je velmi pravděpodobné, že je naši předkové vyhubili. Snad je lovili a žrali.
Není pak velký div, že teď i zvířata, jedno po druhém, od nás utíkají.
Ale hlavně - jak bylo těm lidem, jak bylo jejich šamanům, kteří přece možná měli moudrost stejnou jako já, když začínali vidět a chápat, že celý jejich rod, všichni nesčíselní jejich předkové, žili nadarmo, vše, co kdy udělali, vytvořili, poznali, všechna kultura a všechna víra, kterou měli, byla nadarmo, byla najednou zbytečná, bez pokračování, bez výsledku, bez dospění k cíli.
Jak bylo ledovým lidem a jejich šamanům, když poznali, že nikomu nic nepředají, poněvadž nikdo od nich nic nechce, na nic se jich neptá, jen je chce vyhubit. Jak jim bylo, když viděli, že byli uznáni zbytečnými, tak zbytečnými, že nikomu nemohu předat nic, ba ani poselství zanechat?
Nezdálo se jim, že se všem jejich předkům, kteří vytvářeli a odkazovali kulturu, stala nepochopitelná a ničím ve vesmíru neomluvitelná, hříšná nespravedlnost?
Nepronesl poslední šaman ledových lidí nad celým vesmírem příšernou, neodčinitelnou kletbu? Nebo byl hrůzou a bolestí tak ubit, že sešel němě jako zvíře?
A byli-li snad ledoví lidé předem odsouzeni k zániku a vesmírní duchové s tím od jejich počátku počítali, nebylo pak hrůznou, bezcennou marností všecko jejich snažení, usilování, tvoření, věření, kult?
Nevěděli o svém konci - ovšem.
My se také domníváme, že vše, co tvoříme, o co usilujeme, več věříme, je smysluplné, že má smysl to dělat, protože to věčně budeme předávat dál.
Učili nás to staří šamani, když nás učili o společnosti rovnosti, svobody, všeobecného blahobytu.
Neučili tomu možná i šamani ledových lidí?
Šaman mlčky hleděl na pěstní klín ve své dlani. Nějaké neopatrné dítě ho postříkalo vodou, rozehnal se nohou a shodil je do řeky.
Nebo snad odešli dobrovolně sami ze světa, tak vrchovatě naplněného zbytečností a marností?
Pospíšili si raději zmizet - poznali, že svět je beze smyslu?
Budeme snad někdy i my donuceni poznat, že svět je beze smyslu a žít v něm je bezcenné? Přes všechnu naši civilizaci a techniku - ba přes všechno naše umění, víru, poznání.
Nebo snad právě pro naše závěrečné poznání?
Šaman cítil nepříjemný chlad, přestože slunce stále víc stoupalo k poledni.
Kde jsou duše ledových lidí?
Kde jsou duše zvířat?
Jsou spaseni?
A nejsou-li - tedy proč? Je takový rozdíl mezi duší zvířete a mojí duší?
Nečeká-li jeho duši spása, proč by čekala právě mou jen proto, že jsem člověk?
Nepotkáme i my jednou někoho, kdo nás bude považovat jen za zvířata?
Budeme mu mět věřit?
Co budeme pociťovat?
Nemůžeme to pociťovat už hned?
Vedle šamana se v uctivé vzdálenosti postavil Kukučka a různou gestikulací se pokoušel připoutat jeho pozornost.
Šaman byl pojednou rád, že ho ten blbec vyrušil. Obrátil se k němu.
"S Malou veverkou je to pořád horší," řekl Kukučka.
Šaman rozhodil rukama:
"Vědí přece, že musím počkat až na západ slunce," odpověděl mrzutě.
Byl to obyčejný všední letní den, jakých je dvanáct do tuctu.
Šaman neměl nic na práci. Nemocná Veverka byla jeho jedinou dnešní záležitostí. A to před večerem nespěchá.
Zvedl se a loudal se do tábora.
Byl pomalu čas k obědu, a protože Kukučka už úplně ztratil schopnost někde něco vyžebrat, musel se o to postarat šaman sám.
Chtěl se vyhnout stanu Veverčiných rodičů, protože zatím nemohl nic dělat. Dávají-li jí pít čaj, který jim včera poslal, vydrží zcela určitě do večera.
Zašel si tedy a nerozvážně vešel do tábora rovnou vedle Fousáčova stanu. Ten proklatec upomínal šamana za posledních čtrnáct dní už několikrát, že musí posvětit jeho obětní tabulky, aby si je mohli lovci odnést. Do té doby ho prý taky nechávají bez jídla.
Teď ho Fousáč přímo chytil za nohu. Šaman se znechuceně zastavil a počkal, až Fousáč vylezl ze stanu s celým košíkem tabulek s neumělými rytinami zvěře všeho druhu. Šamanovou povinností bylo posvětit je kouzelným

zaříkáváním a plivnutím. Pak si je od Fousáče vyměňovali lovci za maso a před výpravou na lov je s dalšími magickými zaříkadly tajně rozbíjeli, aby dostali duši zvířete do své moci. Udělat si kouzelnou tabulku mohl sice každý sám, ale chromý Fousáč to vzal na sebe za celý tábor a vyplatilo se mu to. Měl o jídlo postaráno líp a pravidelněji než šaman.

Na poledním slunci bylo vedro a šaman neměl čas. Šel žebrat o oběd. Vzal jednu tabulku, zamumlal nad ní, co ho napadlo, a plivnul na ni. Okamžitě měl sucho v ústech.

"Očaruju je doma. Je to účinnější," řekl Fousáčovi, vzal košík a zamířil do svého stanu. Kukučka si tam hověl pěkně v chládku a zřejmě čekal, s čím se šaman vrátí ze žebroty.

"Tu máš," podal mu šaman koš. "Flusej, stejně od zimy chrchláš. A ne aby ses ulejval!"

Před ním se rozkládala horká náves tábora - jedno smetiště. I psi zalezli do stínu. Vzal to od prvního stanu napravo a doufal, že se nebude muset trmácet po všech stanech.

Před stany pokašlával, chrchlal, mumlal jakoby kouzelná zaříkání, ale dovnitř nelezl. Už jednou dostal kostí do hlavy.

Od té doby, co sral na to, aby lezl před otlemenými diváky po šamanském stromě, měli ho po většinu času za budižkničemu, který neplní práci, za kterou by ho měli živit, a žije hříšně. Nevynechali příležitosti, aby mu neřekli, že je ožrala a starý smilník. To smilnění byla teď už spíš vzpomínka, ale vzpomínka živě se udržující. S tím ožralou to bylo aktuálnější, ale teď, kdy už i náčelníkovi došel ostružiňák, šaman nuceně sušil hubu.

Přešlapoval už před čtvrtým stanem, znal ty poťouchlíky moc dobře! Cpou se jak mamuti a dají ohryzanou kost, jen když se jim moc chce.

Šel dál.

Vtom ze stanu, od něhož právě odešel, vylezl jakoby nic střapatý mladík a najednou měl v košíku šaman na tři dni.

Mladík se jen spiklenecky podíval a dal si prst na ústa. Šaman ho ovšem poznal, ale bylo mu poslední čas tak všecko jedno, že si ani neuvědomil, že kromě jeho pitomých rodičů a sourozenců žije v tomhle stanu taky on. Byl to jeden z těch mladých, s kterými slavil státem zakázané slavnosti v rokli.

Šaman, který se stále ptal, je-li vlastně komu co ještě platný, se udivený vracel domů. Bylo mu tak samozřejmé, že je zbytečný pro celý tábor, že nikdy ani nepočítal s tím, že by si třeba mladí lovci na něj mohli vzpomenout a pomoct mu. Byli přece tak nestydatě buzerováni svými fotry, dědy a všeho druhu hlavami rodin.

Šaman se nad tím darem až roztesknil. Pak se zachechtal, když si uvědomil, že nejvíc si z toho užije Kukučka.

2.

Odpoledne proležel ve stanu se svou věrnou únavou. Snad den ode dne byla větší. Když se blížil večer, začal si připravovat, co potřeboval k léčebné proceduře.

Navěšel na sebe několik desítek kouzelných amuletů, jež pečlivě vybral vzhledem k druhu nemoci, kterou měl zahnat.

Proklepal šamanský bubínek a přitahoval kůži, až měl správný zvuk.

Nakonec se řízl do paže, nechal nasáknout krví malý chuchvalec peří a zasunul si ho do úst, kde ho uměl dobře přidržovat pod jazykem.

Ve stanu nemocné byla shromážděna celá rodina i spousta zvědavců.

"Jo, dělat tajtrlíka, to se vám líbí," pomyslel si, ale vážně přistoupil k dívce, asi v tom stáří, jako byla Muška. Však kdyby byla mladší, takže by v ní neztratili vydatnou pracovní sílu a nadějný předmět prodeje, nebyli by se obtěžovali šamana volat.

Jakmile přistoupil k dívčinu lůžku, pocítil najednou, že je opět tím čím byl, velikým, mocným kouzelníkem.

A ti ve stanu to okamžitě poznali s ním. Dav zašuměl a bez řeči se všichni namačkali ke stěnám a uvolnili dost velké místo kolem ohniště ve středu stanu.

Šaman začal pomalu tlouct na bubínek a tančit.

Potichu si prozpěvoval.

Potřeboval vyhledat své pomocné duchy, aby mu pomohli hledat dívčinu duši, kterou démon nemoci odnášel do zásvětí. Věděl, že to je jediná účinná léčba. Nestaral se o žádné zlomeniny, zranění a jiné věci těla, na to mají své felčary. Ale kde horečka z ničeho nic schvátila zdravého člověka, tam šlo o to, přivést zpět duši, aby dala tělu znovu životní sílu.

Za chvíli cítil, že první duch se ohlašuje. Probíhalo jím neznámé třesení a jako vždy, i dnes se bál. Duch, který musí vstoupit do jeho těla, působí někdy jak úder blesku.

A už tu byl. Šaman hrůzně vykřikl a vtom z něho začal mluvit cizí duch. Byl to havran, který jej ponese kamkoli daleko a vysoko, jak bude potřeba.

Nyní potřeboval někoho, kdo by mu pomohl, bude-li třeba sestoupit do podzemních končin. Volal hlasitě svého zemřelého učitele, který mu tam obvykle upravoval cestu.

Starý šaman se ozval hlasem z kouta stanu.

Šaman s ním začal rozprávět šamanskou řečí a pak sděloval přítomným, co se dozvídá.

Duše Veverky neputovala do podsvětí, byla tedy zřejmě nesena některým duchem povětří nebo zlým kouzelníkem.

Šaman si osedlal svého havrana. Se zavřenýma očima vyskakoval až k vrcholu stanu rozmachoval se rukama, krákal, zpíval, hvízdal jako vítr ve větvích - letěl velikou rychlostí na havranovi a letěli daleko.

Občas šaman promluvil lidskou řečí a líčil krajiny, nad nimiž letěli. Zatím hledali unesenou duši zde na zemi, šaman nemusel vystupovat do vyšších světů, operace byla tedy poměrně jednoduchá, žádný pozemský duch nemůže být tak silný, aby šamanovi duši nemocné dívky nemusel vrátit.

Šaman sám měl zamlženo v hlavě. Částečně vnímal své okolí, částečně viděl zemi zvysoka, jak pod ním rychle ubíhá.

Byl to jen malý trans, protože se obrazy přítomnosti a obrazy vidin prolínaly a zamlžovaly jedny druhé. Nebyl to pro šamana příjemný stav, byl provázen pocitem zvláštního rozpolcení, které neměl rád. Jiné to bylo ve velkém transu, kdy se zcela odpoutal od tohoto světa a s plným, jasným vědomím vystupoval či sestupoval po šamanském stromě. Ale velký trans byl neobyčejně vyčerpávající a pak - v případě Veverky jej ani nebylo potřeba.

Nemocná dívka se očima vpíjela do šamana, přikrytá až po oči kožešinou, plna hrůzy, ale současně i jakési malátné sladkosti cítila, jak šaman skutečně hledá její duši - užuž se jí blíží, brzo ji zachytí, vyrve démonovi a navrátí ji jí zpět. Čím dál tím víc byla spojena se šamanem všemi vnitřními smysly a šaman to cítil, cítil, jak se spojení upevňuje, a věděl, že až bude Veverka úplně otevřená, bude moci vložit do ní všechnu svou magickou sílu, která přemůže její nemoc, a dívka se vyléčí. Věděl, že hledání duše je jenom symbolickou operací - ale tak přejal své umění od svých předchůdů a nebyla jeho věc na tom něco měnit. Bez obřadu a bez toho, že sám sebe uvedl do magického transu, neměl se nemocný čeho chytit a žádné medikamenty jeho životní sílu neoživily. To dokázal jedině šamanský trans.

Šaman skákal, tančil, zpíval, vřeštěl, mluvil různými hlasy už aspoň dvě hodiny. Než se s nemocným naváže úplná komunikace beze všech zábran, trvá někdy celý den i déle - a po celou tu dobu nesmí šaman přestat. Stále intenzívněji uchvacoval nemocnou dívku.

Konečně cítil, že užuž se mu její nevědomí otevře. Zakřičel vítězně lidským jazykem, že vidí démona nemoci, že vidí duši Veverky v jeho spárech - chtěl ji odnést na ledovec, kde sídlí většina zlých duchů, a tam ji pozřít - a už mu ji vyrve.

Dívka strnula jako v bezvědomí. Cesta mezi ní a šamanem byla volná - šaman vytrhl její duši démonovi a letěl rychlostí vichřice, aby ji vrátil dívce.

A již se tak stalo.

Šaman padl jako podťatý naznak a začal silně chrápat, jak vyčerpáním upadl do spánku jako do záchvatu.

Přítomní zůstali na svých místech a tiše zpívali tahavou melodii, jež se zpívá při takových příležitostech. Dívka se pod kožešinou zpotila, jako by ji polil vědrem vody, a také hned upadla do spánku.

Za hodinu se šaman probral. Jakoby s údivem se rozhlédl kolem a zdravil všechny přítomné, jako po návratu z daleké cesty, a oni mu v tomtéž smyslu odpovídali.

Žádal si napít, vypil pak ohromnou spoustu vody a klidně a rozumně vyložil ve zkratce, kde byl, co viděl a co udělal.

Pak přistoupil k loži dívky a řekl, že z ní ještě musí dostat červa, kterého jí démon nemoci zanechal v těle. Vzal její paži a přisál se jí k rameni. Sál tak dlouho, až se utvořila velká krevní podlitina a z pórů šla krev. Tu vítězoslavně vyskočil a vyplivl před vším obecenstvem krvavý chomáček peří, který si už doma vsunul do úst. To byl červ nemoci, který byl nyní viditelně z těla dívky odstraněn. Všichni s úctou a zvědavostí přihlíželi. Někdy to byl krvavý chuchvalec, někdy ošklivý hmyz, někdy oblázek - ale pokaždé šaman něco z těla vytáhl. Nyní už o uzdravení neměli přítomní diváci pochyb.

A dívka, tiše a klidně dýchající v hlubokém spánku, připadala i šamanovi dobrá. Věděl, že bezpečně ucítil chvíli navázání spojení a že přelil svou magickou sílu do ní v dostatečné míře, a proto jen zcela nečekaná komplikace nebo nejhrubější nedodržení léčebného režimu by mohly bránit uzdravení.

Zopakoval rodičům u postele nemocné, co jí mají svařovat, čím obkládat, čím a kde mazat po celé příští tři dni, a přehodiv si svůj léčitelský plášť ze samého barevného ptačího peří, důstojně se obrátil k východu.

Jak překračoval práh, pocítil, že všechna jeho moc z něho opět spadla a že je znovu jen starým ochlastou a smilníkem, který musí chodit po žebrotě. Ale zažil tuto změnu v posledních letech už tolikrát, že ho to ani příliš nezabolelo.

A ostatní lidé jako by byli pocítili totéž. Tlačili se teď bezohledně kolem šamana, strkali do něho a nevěnovali mu ani jediný pohled, když se táhnul shrbeně ke svému stanu.

Ještě že rodiče Veverky je teď s Kukučkou musejí živit po deset dní.

Kapitola sedmá PRŮSER

1.

"Léto je v táboře lovců mamutů kulturně neplodná sezóna," opakoval si šaman dávnou šamanskou moudrost, když se válel v chládku pod lesem a koukal se na tábor.

Všichni tam teď pilně pracovali. Lovci seděli před stanem v pálícím slunci, hřáli si revmatické klouby a pilně spravovali své staré, nebo vyráběli nové zbraně.

Už se tolik nepoužívalo kamenných zbraní jako před dávnými generacemi. Dobře zahrocený a v ohni opálený dřevěný oštěp byl lehčí a praktičtější. Kostěné hroty byly ostřejší. Na dlouhé a těžké oštěpy připevňovali teď lovci kostěné harpuny, jež si raněné zvíře nemohlo vytáhnout z těla. I mnoho nástrojů pro ženské bylo výhodnější dělat z parohů nebo kostí. Různí lovci se specializovali na to či ono a vyrobené si vyměňovali. Staří, kteří už nechodili na lov, vyráběli škrabky, nože, jehly a všelicos, co potřebovaly k práci ženské. Každá domácnost si dělala zásoby jídla a kostí a dříví na otop pro zimu a každá ženská se chtěla pochlubit aspoň jedněmi novými šaty ušitými pro manžela.

V takovéhle pohodě se snadno zapomínalo na duchy i na oběti a posvátné obřady, na slavnosti s tanci a starobylými zpěvy, na soutěže ve zpěvu a na vymýšlení nových strašidelných povídaček. Všechny tyto pro kmen důležité obřady se odložily již před nepamětnými věky na zimu. Tehdy se konalo mocné lovecké kouzlo v jeskyni, velký obřad, jímž mezi dospělé byli přijímáni chlapci a dívky, kteří přes léto dorostli, tehdy se dálo posvátné zaklínání ohně, předků, slunce a souhvězdí, jen tehdy byl čas na zpěvy a vyprávění u ohnišť a šaman kdysi byl nejvýznamnějším hostem při takových

příležitostech, neboť znal nepřeberné množství legend a zkazek, jejichž tradováním se udržovala integrita kmene a jež mladým poskytovaly základní školní vzdělání.

Ovšem teď už si odvykli šamana zvát. Bylo mu to tedy jedno.

Slavnost slunovratu byla proto v létě záležitostí daleko méně významnou než v zimě. Šaman provedl předepsaný tradiční obřad v přítomnosti náčelníka a stařešinů tábora a lovci, tím méně ženské a mládež, po tom ani nevzdechli.

Byla kásná, jasná, teplá letní noc a po obřadu prováděném kolem půlnoci vraceli se muži od jeskyně dolů.

Jeden ze starců začal vyprávět o tom, jaká pohroma se kdysi u jednoho vzdáleného kmene stala, když zapomněli ve své drzosti provést slunovratové obřady. Slunce stoupalo stále výš a do několika měsíců spálilo celý svět a v požáru zahynuli všichni ti bezbožníci.

Náčelník i ostatní mu vážně přikyvovali a hned mumlali ochranná zaklínadla. Šaman se táhl pár kroků za nimi, ale neodpustil si, aby nepoznamenal:

"Hovno, fotr, kecáš."

Stařec se urazil a začal se zvýšeným hlasem obhajovat.

"Prdlajs," řekl šaman, "kdyby se žádné slunovratové obřady nedělaly, slunce by šlo po své dráze pořád stejně. I měsíc a souhvězdí. Jestli chceš, tak ti už dneska řeknu, kdy se příští rok zatmí měsíc, jak ho dohoní a sežere nebeský vlk. To všechno se děje svou vlastní silou a prd jim na obřadech záleží."

Rozhostilo se ticho, muži se rychle od šamana odpoutali a jen drmolili svoje průpovídky, které je kdysi šaman naučil.

Ten věděl hned, že zas pro svou hubu spadl do maléru. Bylo to tak, že čím méně a řidčeji s nimi vůbec mluvil, tím jakoby častěji se dopouštěl kacířských výroků. Snad to bylo tím, že nedokázal vyjít ze svého přemýšlení na ty tak krátké momenty vzájemného styku. Kdyby s nimi žil od rána do večera, snad by automaticky mluvil tak jako oni, i když by si to nemyslel.

Pokrčil rameny - psychologie nebyla jeho věc. Kupodivu málo věcí byla jeho věc! Ale co pak mohl od lidí čekat?

Nic.

Cožpak, on sám už těch posledních pár let vydrží, když se Tajná bezpečnost ukáže uznalá - ale co si mezi lidmi počne ten jeho nešťastný Kukučka?

Šamanovi se nějak nechtělo do dusného stanu, a posadil se kousek nad ním do trávy. Díval se, jak se ve světle měsíce třpytí hladký ošoupaný peň šamanského stromu a jaký černý vrhá stín. Měl opravdu cennější věci na práci, než dělat dědkům a moulům obřadního tatrmana. Před pár dny se domluvili s mladými kluky na nové noční slavnosti v rokli. Pro tyhle poučka o kulturní sterilitě léta zřejmě zaplať pánbůh neplatila.

2.

Byl tak jasný úplněk, že si nepotřebovali s sebou vzít smolnice.

Tančili s nadšením, které přináší léto, a šaman se musel uvést do "malého transu", aby jim celou noc vydržel bubnovat a zpívat. Od posledního zimního setkání dopadlo na něj tolik nových věcí, že složil řadu nových písní i melodií, které teď předzpěvoval.

Zpíval o Velké gestapačce, o jelenech dávných lovců a ohavnosti života v naší společnosti, o našem pohřbení zaživa.

Ačkoli nikdy nezpíval oficiální písně o pracovní slávě, o kráse našeho zřízení, o naší světlé budoucnosti a o naší veliké době, měl dnes po krk už i písní o lásce, o kráse jara a o životní plnosti - i ty mu dnes připadaly falešné. Nezpíval však ani o uzdravení Veverky, které ho přece potěšilo. Celý svět mu připadal děsně blbý.

Po skončení slavnosti odešel šaman hodnou chvíli před ostatními. Prodíral se křovinami, které teď činily cestu od rokle ještě obtížnější, než byla v zimě, a opatrně chránil svůj bubínek, aby jej někde neprotrhl.

Když přišel na trochu schůdnější místa, byl už blízko kraje lesa.

Svítalo.

Šaman byl velmi rád, že se slavnost přes všechny zákazy a vyhlášené tresty konala, ale byl současně tak nějak zvláštně roztrpčen. Vracel se do tábora, kde "příliš mnoho hňupů - šamanova smrt", jak pravilo staré šamanské přísloví.

V poslední chvíli před tím, než se slunce vyhoupne, všude zavládlo úplné ticho. Ani vítr se nehnul.

Ale šaman - spíše smutně než mrzutě - kopal do větví a kamení před sebou. A tu, jak vylezl z lesa, div že nevrazil do mladé ženské.

Co tu pohledávala, nedovedl si představit, vždyť ani košík a motyčku ke sběru neměla. Jen tu tak dřepěla.

Ženská měla krásné dlouhé vlasy a byla mladá, ale to tak asi bylo všecko, co na ní bylo. Podle ksichtu byla úplně pitomá. A k tomu ke všemu se na šamana ještě drze dívala a tiše se chichotala.

Šamana vtom popadl vztek. Prudce odhodil bubínek i uzlík svátečních šatů, který nesl pod paží, a skočil po ní.

Nepřestávala se chichotat, když ji převrátil na záda hlavou ze stráně, kvičela slastí tak hloupým a urážlivým způsobem, že jí měl šaman plné zuby.

Brzo skončil, zvedl bubínek i šaty, a aniž by se jednou ohlédl, šel rovnou čarou domů.

3.

Spal málo, protože ho budilo dopolední horko, ale když se ošpláchal studenou vodou a udělal několik dechových

cvičení, cítil se osvěžen a obvyklá únava se nedostavila.

Pocítil velkou touhu po samotě a klidné meditaci, která byla už tím jediným, co ještě dělalo život snesitelným. Přehodil si přes záda letní plášť a vydal se nahoru do jeskyně.

V táboře bylo nějak neobvykle rušno. Ženské byly v jednom chumlu a strašlivě brebentily, mužští postávali ve skupinách, hádali se o něco a nic nedělali.

Šaman udělal okliku kolem tábora, ale přece jen natrefil na nějakého chlapa. Teprve když ho míjel, uvědomil si, že to je Kulhavej, a udělal mimoděk zlobnou grimasu. Tak tedy Kulhavej se toho jejich blbnutí neúčastnil.

Že byl Kulhavej jeden z mála lidí, co ještě měli vlastní rozum, to šaman věděl.

Něco mu zabručel na pozdrav, kývl hlavou a spěchal nahoru ještě rychleji.

Za malou chvilku pustil to setkání z mysli. Přímo celým tělem jako by mu přebíhalo slastné tušení klidu.

Ve vstupní hale rozžehl svou lampu.

V nitru jeskyně svázal plášť do malého uzlíčku a zabočil do úzké chodby, která se rychle snižovala. Vzal uzlík do zubů a začal lézt po čtyřech a po břiše, postrkávaje lampičku před sebou. Plazil se asi půl hodiny. Na konci uzounkého tunelu se otevřela malá jeskyňka, sotva dost vysoká, aby se v ní posadil. Vzduchu tu bylo málo a byl studený a vlhký. Navlékl si kabát a posadil se na zkřížené nohy.

Bylo to místo, kde prožil své zasvěcení a kde našel svého největšího ochranného ducha.

Když nepatrně pozvedl hlavu, uviděl ducha asi pár palců před sebou.

Byl to malý černý bizon, jehož tu pradávno objevil, byl namalován některým z jeho šamanských předchůdců, anebo sám tu na počátku světa zanechal svůj obraz.

Vedle bylo několik nepříliš umných rytin, které tu během desítek let zanechal sám šaman.

Šaman ale lehce svěsil hlavu a vzápětí nastoupil cestu.

Po několika hodinách se vynořil posílen a jako by byl znovu mladý.

Mohl teď myslet s naprostou lehkostí a se zářivou jasností o všem, o čem chtěl.

V takových chvílích pak nabýval svého poznání.

Snad se mu ho dostávalo v tichosti ponoření, v němž se nevytvářely ani myšlenky, ani obrazy - ale nyní se mu zvědomovalo a přicházelo ve slovech a v pojmech. Bylo jen nutno čekat a pozorovat, jak myšlenky přicházejí a co říkají. V tomto stavu šaman nepřemýšlel, nelámal si hlavu spekulováním a zarputilou snahou dobrat se odpovědi na otázky - to dělal jindy, doma, na samotářských procházkách, tehdy, kdy zkoumal věci z jejich vnějšku, ne z jejich vnitřku jako teď. Nyní se myšlenky, otázky a odpovědi objevovaly často bez souvislosti, ale dostat je do souvislostí bylo už prací, kterou konal mimo svou jeskyňku meditací. Zde neznal starosti.

"Zaživa pohřbený..." řekl si tiše.

Ano - ví, že mu bylo dáno poznání, takové poznání, které ho nezměrně vyvyšuje nad ostatní, ale co si má počít s tímto poznáním, když nemá, komu je předat.

Žije ve společnosti, která je taková, že jej pohřbila zaživa. Nesmí nikomu nic tlumočit, nesmí nic předat. I kdyby proto chtěl riskovat život, je to marné, neboť pohotově bude postaráno o to, aby byl likvidován nejen on, ale i ten, koho by poučil.

Z celého jeho usilování zbude pár písní, které složil pro mladé lovce a pro jednu generaci, ještě tak vzpomínka na podivínského starce - "který asi něco věděl".

Poznání, které se vynasnažil uložit do svých dlouhých zpěvů, nepřijme nikdo. Nesmí ty zpěvy nikomu přednést, nikoho naučit, nikomu je vysvětlit.

Složil spoustu zpěvů, které mají osud, jako by nikdy nebyly složeny.

Nikdo v nich nebude pokračovat, tak jako on nepokračoval v objevech svého učitele o ochočených sobech a zaseté trávě.

"Ano - je to únava..." řekl si opět a lehce kývl hlavou.

Únava ze života ve společnosti, v níž vládne cílevědomé oblbování a Tajná bezpečnost.

Všechno to na sebe bere jen proto, aby uhájil poznané poznání a aby ho zprostředkoval dál! Pro to by zaplatil každou cenu. To, co zatím musel zaplatit, nemá žádný význam, když s plnou rozhodností bere to břemeno za svůj osud. Není to ale hrozné, že k něčemu takovému jsme vůbec dovedeni?!

Byla to vůbec pravda o té společnosti rovnosti? Vždyť skončila takhle!

A přece v perspektivě tisíců generací to musí být pravda! Kdyby byli lidé sebevíc ujařmeni a sebevíc zblblí, sám rozvoj nástrojů by je měl dovést k tomu, aby nebyla nouze, aby byl nadbytek a aby prostě nebylo možné dále někoho znevolňovat - vždyť Tajná bezpečnost jen proto může tak neomezeně vládnout, že se všichni bojí o svou existenci, o svou obživu, o právo zůstat v táboře, nebýt vyhnán do pustiny.

Jak ale dnes zachránit toto vědění, aby přežilo aspoň ve vědomí několika lidí, když všichni už buď dávno rezignovali a ve společnost rovnosti nevěří, cestu k ní popírají, vidí maximálně nazpět, ke starým časům, kdy ještě Tajná bezpečnost nebyla - anebo jsou tak zpracováni, že papouškují poslušně nesmysly o tom, že jsme vrcholem dějin, že je všechno nádherné, že jsme ta nejdokonalejší, nejsvobodnější a nejhumánnější společnost, a věří tomu.

Způsob, jak svrhnout utlačovalelskou vládu, jak jej hlásali staří mudrcové, cesta organizované revoluce, zcela zklamává v dnešních podmínkách, kdy nejen že je vláda vybavena tak úžasnou mocí a rozsáhlým aparátem Tajné bezpečnosti, že se ani dva pomalu nemůžou spolu spojit - ale i jakákoli důvěra v revoluční akci lidi přešla, protože na vlastní oči viděli, jak se před pár generacemi z vítězné revoluce svobody a rovnosti vyvinula obludná stvůra společnosti, v níž žijeme.

Tušili to staří mudrcové - počítali s tím - měli pro to lék, kterého bychom mohli použít?

Po léta jsem hledal odpověď v labyrintech jeskyně, zkoumaje každý obraz a každou rytinu v nejodlehlejších

komůrkách, abych poznal moudrost starých šamanů a našel poselství, které nám zanechali ke spáse.
A nikde jsem nenalezl nic.
Buď nevěděli, netušili - nebo odpovědět neuměli.
Či zahalili svoje poučení tak neprůhledně, že z jejich symbolů nedovedeme nic vyčíst?
Proč jsme takto opuštěni?
Jak dlouho bude lidstvo trnout úzkostí, než znovu nabude odvahu a důvěru v budoucnost?
"A nebo konec," zašeptal šaman.
Což jestli přes všechen rozvoj nástrojů bude se bída a tím i nesvoboda a otroctví udržovat dál a dál prostě tím, že bude lidí stále víc a bude stále míň co jíst?
A nebudou právě tomuhle vládnoucí rádi?
Celé kmeny, které budou mít více jídla, si budou zotročovat kmeny, které budou mít jídla nedostatek?
A všechno se bude dít ve jménu spravedlnosti - usmál se hořce šaman vzpomenuv na chudáka Kukučku.
Ne - je povinností vydržet všechno, aby bylo možno uchovat pravdu o těchto věcech a předat ji dál.
Všechno další poznání, jakkoli bylo vysoké, je marné, pokud by se zapomnělo na osvobození všech lidí a boj za toto osvobození.
"I když dnes nevíme, jak tento boj vést," vzdychl šaman znaveně.
Jarost a radost, kterou mu přinesla meditace, se opět rozplynula. Byl opět u svých starostí - a těmi nechtěl znesvěcovat jeskyni. Posadil ze zpříma, a povytáhnuv knůtek lampičky, rozhodl se jít domů.

4.

Když se proplazil úzkým tunelem a mohl se zvednout aspoň na všechny čtyři, uslyšel z hloubi jeskyně jakýsi šum. Velice ho to zarazilo, v jeskyni bylo vždy hrobové ticho. Šum ustával a zase začínal. Pro mnohonásobné tříštění ozvěny nebylo možno poznat, co to je, ani odkud to jde.
Šaman pomalu lezl dál, až se mohl postavit dotýkaje se lebkou stropu. Byl stále v myší díře, kde nemohl rozpřáhnout ani jednu ruku.
Šum ustával a znovu počínal.
Jsou to mrtví šamanové? - pomyslil si.
Daleko vpředu uslyšel jakoby tápavé pomalé kroky.
Co tu chtějí - jdou za mnou?
Tiché šelestění kroků jako by přicházelo ze všech směrů.
Šaman šel opatrně dále, zastiňuje si lampičku rukou.
Nebylo pochyby o tom, že se v jeskyni něco pohybuje. Nemohlo to být žádné zvíře a nemohli to být ani lidé, protože nikdo se mimo čas obřadů neodvážil do jeskyně vkročit.
Šaman vešel do první rozsáhlejší síně. Zvířata na zdech stála a vraštila chřípí neklidem. Šum přerůstal chvílemi v hukot.
"Zvířata ožila!" řekl si šaman s posvátnou radostí.
"Tančí."
Jeskyně se rozvětvovala do celé řady chodeb a vedlejších jeskyní a stále nebylo možno určit, odkud zvuky přicházejí, jen se zdálo, že spíše zepředu z velkých síní.
Šaman šel dál a naslouchal, jak se hukot mění a je v něm možno slyšet klepání, dusot kopyt, lidské kroky, hlasy.
Probudil se Mrtvý muž ve své hluboké šachtě?
Byl tam tajuplný obraz muže s ptačí hlavou, padajícího naznak před smrtelně raněným bizonem, a za mužovými zády pomalu odcházel srstnatý nosorožec.
O tom místě věděli jenom šamani. Vysoký práh skály, z níž se museli spouštět do prohlubně k obrazu, byl za tisíciletí ohlazen jako kluzký led.
Byl to boj jejich prapředka, Prvního šamana, poté, co sestoupil z nebes, aby přinesl lidem oheň, zbraň a Kouzlo.
Šaman šel v napětí dál a z příští velké síně zabočil do chodby vedoucí k svatyni Mrtvého muže.
Svítil si lampou vysoko nad hlavou.
Nahlédl do šachty.
Byla prázdná a hukot z ní vycházel jen jako hučení moře z velké mušle.
Šaman se po chvíli spustil dolů.
Posvítil si. Mrtvý muž i se svou kouzelnou holí tkvěl mlčky na stěně.
Šaman se mu uklonil, přiložil dlaň na stěnu, aby jej uctil a získal si jeho požehnání. Pak ale vylezl opět ven.
Hukot se co chvíli měnil v hluk.
"Jsou to zvířata ve vstupní hale."
Tiše rozradostněn šel dál.
Jak tak procházel chodbami a síněmi, slyšel hluk stále silněji a o místě, odkud přichází, si byl teď jist.
Zazdálo se mu, že viděl blýsknout světlo pochodně. Vážně se zvířatům uklonil. Mají svůj oheň, který se jim snáší z nebes - tančí slavnostně.
Pojednou si pomyslel, že snad teď dostane odpověď na své otázky - zvířata jsou starší než lidé a vědí více než lidé, jen je nutno umět se jich zeptat.
Oheň letmo zableskl znovu. Šaman z pokory zhasil svou lampu. Cestu teď bezpečně znal - jen dvě síně ještě, přímo

před sebou - a bude ve vstupní hale.

V hluku zaslechl občas zvuky lidské řeči, skoro se mu zdálo, že rozeznává jednotlivá slova.

Vpředu před ním i ozvěnou vzadu za ním bouřila teď celá jeskyně.

Už zbýval jen kousek cesty...

A najednou... Uslyšel hlasy lidí.

Zarazil se prudce rozhořčen. Co se odvažují vstupovat do jeskyně a přihlížet tanci zvěře?

Rázně vykročil.

"To už je vrchol sprostoty - však jim ještě ukážu, že jsem jejich pánem! V jeskyni rušit posvátná zvířata!"

Skoro doběhl do vstupní haly.

Zvířata napjatě strnula na stropě i zdech a zářícíma očima hleděla na šamana.

U vchodu hlučely a dupaly asi dva tucty lovců. Vysoko zdvíhali pochodně a mávali zbraněmi. Ty mimo lovecké obřady nesměl nikdy nikdo do jeskyně přinést.

Šaman je viděl jasně, oni jeho v temnu chodby dosud ne.

Zařval na ně, jako už dvacet let nezařval.

Spustil proud nejsprostších nadávek a nejhroznějších proklínání.

Lovci se lekli jako štěňata a horempádem se tlačili ve vchodu jeskyně, aby utekli. Mnoho pochodní i zbraní zůstalo ležet na zemi.

Šaman postupoval dál, nepřestávaje je proklínat.

Ale muži se nahrnuli před jeskyni a začali zběsile pokřikovat.

Šaman po chvíli poznal, že pokřikují na něj a že mu spílají.

To ho tak udivilo, že byl vyveden z míry a přestal řvát.

Teď slyšel jasně, že na něj se vzteklou zlobou křičí, aby vylezl ven, že si to s ním vypořádají. Šaman naprosto nechápal, co je to popadlo. Ani ne tak ze strachu - protože pořád si nedokázal představit, že by mu skutečně chtěli něco udělat - jako spíše z úžasu nad tím, že se všichni najednou zbláznili, zůstal stát asi ve středu velké haly.

Lovci to kvitovali jako zbabělost a dodalo jim to kuráže. Opět se někteří pokusili vniknout do jeskyně, ale vždy se jen pár kroků rozběhli a raději se vrátili.

Pojednou se počaly na šamana sypat šípy. Uskočil stranou a pak šel ke stěně, kam nemohli dohlédnout a mířit na něj. Pořád byl oněmělý překvapením.

Tu slyšel, jak náčelník řve, aby ostatní utichli. Náčelník se postavil do vchodu a obrátil se na šamana.

Mluvil vždycky jako pitomý surovec a teď ještě byl vztekem zbaven jasné mysli tak, že šaman teprve za chvíli porozuměl tomu, co mu vlastně říkal.

A byl věru překvapen jako málokdy. Znásilnil náčelníkovu ženu! V životě ho něco takového nenapadlo. Teprve za dobrých deset minut pochopil, že to udělal včera a že to byla ta děvka, o kterou pod lesem zakopl, když se vracel z rokle, ta děvka, co se tak drze a vyzývavě chichotala, až z ní šamanovi bylo nanic.

Jak měl sakra vědět, že je to náčelníkova žena? Před deseti dny, když byl v jeho stanu, tak tam ještě nebyla.

Že si ji přivedl před týdnem ze sousedního tábora? No to si přivedl pěknou kurvu. Ale nemohla říct aspoň "bů", když ji šaman převalil? Že ji znásilnil? Pozná přece, když ženská chce nebo nechce... A co dělala vůbec takhle před ránem na stráni? Že náčelníkovi utekla? Protože ji nestačil obsloužit? A za to snad může on, šaman? Ať si svoje vážené manželky aspoň hlídá, když už je neobsluhuje! Ale říkat mu to, na to by musel mít náčelník aspoň něco v makovici.

Mohli by to snad uznat aspoň lovci.

Šaman postoupil co nejvíce vpřed, stále ještě kryt ohybem stěny, a zařval na lovce, aby ho vyslechli. Dokonce se mu je podařilo překřičet. Vysvětloval jim to. Nikdy se kvůli říčné ženské nedělá přece takovýhle kravál. I kdyby to třeba byla ženská náčelníkova!

Ale náčelník je měl dobře zpracované. Vřeštěli na šamana, že už dávno ho měli sežrat, že nenechal jedinou sukni v táboře na pokoji celých dvacet let a že s ním konečně udělají krátký proces.

Šaman se přestal namáhat, v tomhle stavu nebyli schopni rozumět ničemu.

Sedl si v koutě a pokoušel se uklidnit se.

Tu slyšel, jak náčelník začal něco vykládat. Pozorně poslouchal. A ulekl se.

Náčelník přišel na nápad skutečně zatraceně dobrý. Zabíjet v jeskyni se nesmí, duchové by se mohli táboru mstít. Ale nikdy nebylo řečeno, že by v jeskyni nemohl někdo umřít. Zatarasí vchod balvany a do měsíce je po šamanovi. Pak mohou klidně zas užívat jeskyně jako svatyni. Ten pes ať tam zcepení. Jestli je tak mocný, jak vždycky dělal, ať vyletí stropem. U vchodu skutečně zůstalo hlídat jen několik lovců, ostatní se zřejmě rovnou vypravili přivalit z lesa balvany nebo porazit stromy a udělat zátaras. Šaman si uvědomil, že je v loji.

Musí jednat okamžitě, to je jasné. Uvidí, jestli se doopravdy odváží na něho vztáhnout ruku, jakmile se před nimi objeví jako hrozný kouzelník.

Zvedl se - a prudce vyrazil ven.

Ve vteřině srazil pěstí a vahou těla dva lovce váhající ve vchodu a jen na okamžik se otočil, aby viděl, jak jsou rozestavěni ostatní, a rozběhl se dolů, vykřikuje přitom nejstrašlivější kouzelná zaříkání. Co chvíli se přitom však zastavoval, obracel se k lovcům tváří, aby hroznými škleby a výraznými zaklínacími gesty doprovázel svoje slova, která by byla stačila sprovodit ze světa snad celý tábor.

Lovci skutečně byli dost zkoprnělí. Jak šaman předpokládal, stačilo, aby ho viděli, a zbraně jim klesly. Tvářili se jak spráskaní psi a pomalu už by snad začali prosit za odpuštění. Ale z lesa se vyřítila celá horda chlapů, kteří uslyšeli, že se něco děje, a ti ve svém letu neměli ještě čas pořádně se dát polekat šamanovou tváří a rukama, a začali ostošest házet po něm vším, co jim přišlo pod ruku. Naštěstí neměli hned po ruce svoje odložené zbraně. Šaman pochopil, že kdo

uteče, vyhraje, a dal se vší rychlostí, jíž byl schopen, na útěk, kličkuje rychle po stráni sem tam jak lovený králík.

Ale i tak měl šanci jednu k deseti, jak dobře věděl. Slyšel první šípy hvízdat vzduchem.

Dávaje pozor na cestu, aby nedejbůh nezakopl, jen občas se střelhbitě podíval dopředu, aby se nespletl ve směru. A tak si ničeho nevšiml, až náhle uslyšel vysoký řízný rozkazovací hlas, který zřejmě neplatil jemu, ale jeho pronásledovatelům.

Šestým smyslem pocítil, že po něm přestali střílet a házet.

Doběhl ještě pár metrů a zdvihl hlavu, chtěl se ohlédnout, ale nedaleko před sebou spatřil stát rozkročenou a s rukama v bok Velkou gestapačku v její ponuré uniformě.

Kapitola osmá VELKÁ GESTAPAČKA

"Lež klidně," řekla pracovnice a položila ruku šamanovi na rameno a přitlačila ho mírně do polštářů.

Šaman si ihned jasně vzpomněl na vše, co se stalo, i jak doklopýtal s gestapačkou do svého stanu, vrhl se na postel a naráz usnul.

Spal zřejmě jen velice krátce a dívka si patrně myslela, že na něj přišly mdloby.

Smutně se usmál a odtáhnuv její ruku, posadil se.

"Teď ti dají pokoj, aspoň vidíš, co je to za sběř."

Pokýval hlavou.

"Žes to nechal dojít tak daleko, aby si tohle mohli dovolit? Ty seš přeci takovej šikovnej mužskej - a šaman."

Uchechtl se.

"Budem na to teď muset dohlídnout. Přece seš koneckonců náš člověk."

Mlčel. Bylo mu to jedno.

"A ty by ses jich chtěl zastávat. Že žádnej neumí ani do pěti počítat."

"To možná opravdu některý z nich neumí," prohodil.

"Je to zkrátka banda hovad, kterým se musí vládnout tvrdou rukou. Teď uznáváš, od čeho tu jsme."

"Jo. Vy jste to z nich udělali," řekl klidně, protože mu opravdu bylo všecko jedno.

"Ty nás nemáš rád, viď?"

"Myslím, že vás nikdo nemá v lásce. Akorát, že se vás bojí."

"To je nám docela fuk. Hlavně že je máme pod palcem a oni to vědí. Bez nás by nebyl žádný pořádek."

"Ach jo!"

"Lidi nemaj vlastní rozum. Nejsou schopni mít vlastní rozum. Musí se jim poroučet, nebo, jak my říkáme, musejí mít vedení. Sami od sebe nesvedou nic. Proto je tu Strana a my. Sami by znemožnili jakýkoli pokrok. O pokrok se musíme starat my. Už jsi slyšel o posledním usnesení ústředního výboru stařešinů?"

Mávl rukou.

"Pokud jsme tu my, mají strach se mezi sebou domluvit, a tak je to v pořádku."

Pokýval hlavou. Bylo to přesně tak. Nemělo cenu o tom mluvit. Zívl a rozhlédl se po stanu, zda tu není Kukučka. Ale ten zřejmě vzal do zaječích, sotva uviděl pracovnici. Šaman opět pokýval hlavou. Dobře udělal! Teď v létě nikde hlady neumře. Ale bude muset sám dojít pro něco k snědku pro pracovnici. A v tomhle průseru to bude dost nepříjemné.

Gestapačka, jako by uhádla jeho myšlenky, ukázala na velký koš, který stál u ohniště a nebyl šamanův.

"Tohle jsem si vzala u náčelníka. Pamatovala jsem si, že tady máš vymeteno.

Ještě tě vyžírá ten protivnej kluk?"

Šaman mlčel, ale po chvilce přitakal. Proč to neříct?

Zakroutila hlavou a natáhla se po koši. Vzadu za ním se objevil měch ze sobí kůže, pěkný, nový, pečlivě u hrdla zapečetěný voskem a zavázaný.

"Tadyhle jsem ti přinesla ostružiňák. Od nás. Je lepší, než co máte tady."

Pohlédl na ni zkoumavě. To se vláčela celou cestu, kdoví kolik dní, s tímhle nepohodlným zavazadlem kvůli němu?

"Seš šikovnej mužskej," řekla.

"Přišla sis pro Kulhavýho?" zeptal se šaman.

"Jo. Ale možná že taky ne. Uvidím."

"Tak se teda najíme," prohlásil šaman a natáhl ruku po miskách, které měl pověšeny nad postelí.

"Zatracený holomek!" vykřikl v duchu, když zjistil, že tam nejsou, Kukučka je zas nechal celý den válet někde po zemi.

Ušklíbla se, když viděla, jak se zatvářil, vstala a sebrala misky, které skutečně byly pohozeny u ohniště.

Vyšla před stan a omyla je.

"Už jsou zas všichni zalezlí," sdělila šamanovi, když se vrátila a zatáhla opět závěs stanu. Protože se už blížil večer, vytrácelo se ze stanu odpolední dusno.

Rozdmychala oheň a na dlouhý sobí paroh napíchla dva velké kusy masa. Pečlivě je otáčela nad ohněm.

"Kde jsi byl celý den?"

"V jeskyni."

"Co tam sám děláš?"

"Mluvím s duchy."

"Často to děláš?"

"Dost často."

Mlčela. Bylo vidět, že přece jen cítí uctivý ostych.

"Dlouho to už děláš?"
"Moc dlouho."
"Proto jsi na sebe přestal dbát?"
Neměl co odpovědět.
"Tedy - že jsi přestal dbát o svou moc v tomhle táboře."
Pokrčil rameny.
"Znamenají ty hovory s duchy o tolik víc?"
"Ano."
"Jez!"
Seděli proti sobě, dotýkali se koleny a u úst si ukrajovali kousky masa.
Maso bylo mladé, šťavnaté, ale šaman měl stále vyschlo v krku a zapíjel každé sousto malým koflíkem vody.
Když dojedli, zaříhali si spokojeně a šaman podal pracovnici kousek pěkně obšité kůže sobího telete jako ručník. Pak se došli vymočit na šamanův záchod.
Dívka rychle, ale pečlivě uklidila a rozpečetila měch. Sundala zavěšené rohy, dar, který kdysi za mladých dob poslal šamanovi tehdejší náčelník - a nalila ostružiňák.
Zase si sedli těsně proti sobě.
Šamana ostružiňák hned dostal do formy.
"Ty dneska nechceš?" zeptal se opatrně.
"Mám krámy. To je tabu, jak víš."
"No, můžeme pozdějc," řekl smířlivě šaman.
"O čem hovoříš s duchy?"
"O všem možném..."
"Nemysli si, že nic nevím, hodně jsme se toho ve škole učili."
"Tak je to dobře, tak je to dobře," přitakal bezmyšlenkovitě šaman.
"Ale to ty všecko znáš. Ty jsi velký šaman, tak s nimi asi hovoříš o více věcech..."
"Hm..." podotkl šaman a pil.
"Jistě znáš tajemství..."
"Jistě."
Mlčeli zas a popíjeli.
"Pověz mi ho."
"Které?" zeptal se šaman, jenž se dostával do příjemné nálady a únava od něho odstupovala.
"Kterékoli. Nějaké, které třeba znáš jenom ty."
"Tajemství jsou blbost."
Dívka se skoro zachvěla.
"A kouzla?"
"Kouzla jsou ještě větší blbost."
"Ale umíš je?"
"Všecka!"
Gestapačka se zavlnila jako kočka elektrizovaná napětím.
Tiše a se skoro erotickým vzrušením v hlase řekla: "Pověz mi něco, co není blbost."
Šaman pokrčil rameny. Ale najednou se cítil lehký a kurážný. Proč by to koneckonců někomu konečně neřekl?
"Tenhle svět není jediný - to víš," řekl.
"Vím," řekla tiše a jen se strnule na něj dívala.
"Když vystupuji a sestupuji po šamanském stromě, navštěvuji různé světy nad zemí i pod zemí.
Vám se zdá, že různé světy jsou nad sebou a nepropojují se. Ale ony jsou spíše vedle sebe a prolínají se. Nebo ještě spíš, stáčejí se navzájem jako jednotlivá vlákénka, z nichž je spleteno pevné lano. Stále se proplétají. Přecházejí plynule jeden do druhého. Neustále spolu koexistují.
My to ovšem nevidíme. Vidíme například svět kamenů a vod, svět rostlin a zvířat a svět lidí. Vidíme, že tyto tři světy jsou pospolu. Ale nevidíme, jak plynule jsou mezi sebou spojeny, neboť mezi nimi se právě proplétá druhé vlákno skutečnosti. Před světem kamenů a vod je svět chaosu, mezi světem kamenů a vod a světem rostlin a zvířat a světem lidí je svět předlidí - takoví byli například ti, kteří žili na světě ještě před ledovými lidmi a od té doby v našem světě již nežijí. Tyto jmenované světy, každý jiný, jak vidíš, koexistují však spolu podobně jako kameny, zvířata a lidé spolu koexistují, a jsou dokonce přímo kolem nás, jen my je nevidíme.
A přechod, který poznáváme při lezení po Stromu života, je tento: ze světa lidí procházíš, když sestupuješ, nejprve světem předlidí, pak světem zvířat, pak světem malých zemských duchů, pak světem kamenů a vod a pak světem chaosu.
Když vystupuješ z našeho světa nahoru - či lépe řečeno, prostě v opačném směru - je to obdobné. Ze světa člověka procházíš světem těch, co přijdou po člověku, odtud procházíš světem malých nebeských duchů, kteří zde s námi žijí na této zemi - to jsou duchové, jimž poroučím - pak do světa andělů, které my zde nevidíme a kteří zde nepůsobí - jsou ve společné koexistenci se světem těch, co přijdou po člověku - a tak dále až do světa příčin. Svět příčin obepíná všechny světy jako opasek a jeho uzlem, v němž se svět příčin "na počátku" či "dole" váže se světem příčin "na konci" či "nahoře", je Veliké něco, které je v bezprostředním spojení se vším, co vůbec je, tedy i s námi, i s kameny, i s těmi, co přijdou po člověku, a tak dál.
Počítám, že mi stejně nerozumíš.

Nejjednodušší a nejsprávnější prostě bude, když si zapamatuješ, že světy vlastně nejsou ani nad sebou ani vedle sebe, ale že jsou ve vzájemném přechodu a koexistenci a přeskupují se jako vlákna stočená v lano. Mezi tím, co svýma očima vidíme, mezi zvířaty, kameny a námi, není bezprostřední souvislost, to bezprostřední spojení mezi nimi tvoří světy, jež očima nevidíme."

Šaman se odmlčel, pil. Dívka neříkala ani slovo. Šaman pokračoval.

"Když už třicet let vystupuji a sestupuji po šamanském stromu, který, jak víš, prochází středem všech světů, poznávám zvláštní věci. Všechny světy jsou šamanovi přístupny, i ty, které jsem už vyjmenoval, i další, které jsem neuváděl. Ale jsou v některých světech oblasti, kde nic nevnímáme, i když tam vstoupíme. Mnohokrát jsem se pokoušel poznat, co v těch oblastech existuje, setrvával jsem tam celé dny, ale poznával jsem jen, že kolem mne tu cosi žije, ale nikdy jsem nezjistil, co to je.

A to nejen snad ve světě nejvyšších duchů, kde dokonce je naopak možno poznávat vše, ačkoli tam nikdy nepoznáš vše prostě proto, že tam se žije život milionkrát obsáhlejší, a tedy i delší než náš - ale například hned v nám nejbližším světě těch, kteří přijdou po člověku. Viděl jsem nevylíčitelně změněnou naši přírodu, zakoušel jsem tam nesdělitelné slasti a sílu ducha, ale je jsem nikdy neviděl. Pozoroval jsem, jak vše je tam v pohybu a vše roste, ale ty, kteří to tvoří, jsem neviděl.

Neviděl," opakoval šaman tiše se sklopenou hlavou.

"I v ostatních světech jsou kouty prázdnoty, snad je ještě třetí vlákno světů a čtvrté a páté - které spojuje právě tyto slepé kouty - ale člověk tam vchází a pobývá a nic nevnímá.

Proto o nich taky málokterý šaman ví.

A tam, kde je uzel obou světů příčin, tam vidíme jen Prázdno a cítíme nepřemožitelnou sílu a pouť Velikého něčeho.

Je však cosi, co ve všech světech, i v jejich našemu vnímání nepřístupných místech, trvá, prosazuje se, je totožné:

Je to veliká pomoc, nepřetržitá vzájemná pomoc - a ta působí ve všech směrech univerza. Všichni pomáhají všem, nebo se o to aspoň snaží, nebo aspoň jsou k tomu dostrkováni - pokud si nepomáhají, jsou jako mrtví a trpí jako mrtví, to jest bez vědomí, bez oživující síly, jen těla či tělesa bez duše - to ostatně můžeš vidět na lidech - stačí vykouknout ze stanu a dívat se na ně pouhou chvíli.

Celé univerzum je v souručenství živých - a vše je živé - a my ani nevíme, ani netušíme, jak usilovně každému z nás i nám všem jako celku pomáhají z ostatních světů, a je jen otázkou, jsme-li schopni a ochotni vstoupit do všeobjímajícího proudu pomoci a souručenství živých i my svým usilováním a svou touhou."

Šaman se vážně na dívku podíval, ale ta seděla nepohnutě s očima upřenýma na něj a poslouchala.

"Za pomoc se neplatí - pomoc přichází jako dar," podotkl pomalu šaman, stále ji pozoruje. Ale jestli jí to došlo, nebylo možno uhádnout.

"Nejvyšší a nepřetržitá pomoc nám přichází od Velikého něčeho - ale i my jemu můžeme a máme pomáhat a souhrn pomoci, kterou všechny světy obracejí vůči Něčemu, vyrovná se s proudem darování, jenž prýští z něho.

Ba přímo: síla Velikého něčeho, síla, jíž spoutává a rozvinuje řetěz příčin - a to je řetěz pohybu! - je dána, je větší či menší v každém čase, silou usilování všech světů, celého souručenství živých, o němž jsem mluvil. Jestliže by souručenství živých vyhaslo, vyhaslo by i Veliké něco, rozvázal by se řetěz příčin a pohybu, příčiny by se vyčerpaly a rozplynuly a pohyb by se zastavil. Zavládla by smrt, vše by obejmul Veliký ledovec, lidé by marně křičeli o pomoc, sami nepomáhající, a tedy opuštěni - byl by konec.

I samo Veliké něco by pominulo."

"Kdy se to stane?" zeptala se dívka s bázní.

Šaman se ušklíbl a napil se.

"Nikdy.

Pokud budou tři, kteří budou přijímat a předávat dar pomoci, potud Veliké něco žije.

Ale je příznačné, že ses takhle zeptala. Tak se ptá ten, jenž rozsévaje smrt, očekává jen smrt.

Živý člověk, a nikoli chodící mrtvola, se ptá sám sebe: co jest mi dělat? A prosí o poznání."

"Taky bych o ně chtěla poprosit - proto tě poslouchám," řekla dívka se sklopenýma očima.

"No, dejme tomu," mávl šaman rukou. "Co chceš ještě vědět?"

"Jaká je říše mrtvých," pronesla dívka tiše.

Šaman se zachechtal.

"Není říše mrtvých.

Mrtví jsou pouze ti, kteří se už zaživa vyvázali z proudu obdarování a pomoci. To jsou odpadky univerza, jako hovna, která jsou odpadky z nás.

Chvíli se z nich kouří, chvíli se rozkládají, po chvíli je z nich nic, vstřebá je země.

Řekl jsem ti, že všechny světy jsou souručenstvím živých. Ti, kteří žijí, nikdy nebudou mrtvými. K tomu není třeba, abychom je my viděli."

"Byla jsem v minulém životě ptákem - proto tak pěkně zpívám - řekl mi to Velký šaman."

"Kéž bys byla bývala aspoň dešťovkou! Velký šaman je krvežíznivý blbec."

Dívka sebou cukla a zamračila se. Ale šamanovi to bylo jedno.

"Přece je převtělování duší?" řekla dívka ostře.

"Není žádné převtělování duší," řekl šaman, který se cítil už docela příjemně opilý. "Živí žijou dál, byť i v jiném světě. Pravda - někteří v takzvaně nižším, někteří v takzvaně vyšším, ale to není vůbec žádný rozdíl, jestliže žijí! Jestliže jsem velikým duchem nebo předčlověkem nebo stromem nebo kamenem, mám prostě jen něco jiného na práci, jiným způsobem jsem situován ve všeobjímajícím proudu darování, pomoci - a radosti. Vůbec, ale vůbec nezáleží na tom, čím jsem byl nebo budu, záleží jen na tom, čím jsem. Prostě jsem. Mám sám sebou být správně!

Vím, holka, co je správně být kamenem i co je správně být velikým duchem, ale tomu bys rozuměla asi tak jako tahle štoudev," šaman kopl do velké nádoby na vodu, která teď byla skoro prázdná a div se nepřekotila. Hbitě ji chytil rukou a znovu pevně postavil.

"Měla bys vědět jen, co je správně být člověkem. A o to ty se hovno staráš, jinak bys nebyla gestapačka."

"Chtěla bych se o to starat!" řekla dívka důrazně, protože od té chvíle, co si šaman začal řádně přihýbat, nepila a ostružiňák nechávala jemu.

"Být správně člověkem, znamená dbát o pravdu.

To je všecko."

"Hm," prohlásila dívka, které to zřejmě nic neřeklo.

"Hm," opáčil šaman.

"Hm," opakovala dívka.

"Když se dva lovci hádají, kdo má pravdu, že trefil soba první, jde jen o hovno. I to, čemu ten můj pitomec Kukučka říká pravdomluvnost, je hovno. Pravda se dosahuje poznáním. Dbát o pravdu znamená usilovat o poznání. Celý život usilovat o poznání správnější, přesnější, pravdivější. Kdo jde po této cestě, může se mýlit. Může se i velmi mýlit. Ale tím, že usiluje o poznání, dbá o pravdu.

Bůh chce být poznán."

"Co je to Bůh?"

"Bůh je náš šamanský termín pro Veliké něco. Je to prostě jen jiné slovo pro totéž. Ale dnešní lidé už neznají ani jedno slovo ani druhé. O to se postarali Velcí šamani už před nějakou dobou."

"Ale..." chtěla dívka něco namítnout, šaman však máchl rukou a pokračoval.

"Bůh chce být poznán! A chce, aby byl lidem znám! Chce, abychom o něm vypovídali všem, kteří sami nevědí. Volá šamany k tomu, aby ho poznávali a aby o něm pravdivě a přesně mluvili, a volá ostatní lidi k tomu, aby Bohu aspoň naslouchali.

Protože jen pokud poznáváme Veliké něco - a v té míře, jak je poznáváme - jsme schopni také pravdivě žít a jednat, to jest správně žít a jednat."

"O tom nám Velký šaman na škole nic neříkal," přerušila ho dívka. "Říkal naopak, že správně žít a jednat znamená žít ve službě společnosti a dělat všechno pro společnost."

"Jó, a budovat a udávat," podotkl suše šaman.

"Pracovat a stále víc a víc pracovat, to je správně žít!" řekla sebevědomě dívka.

"Fuj," uplivl si šaman, ale ani ho nenapadlo, aby se ještě dnes nad tím rozčiloval.

"Člověk, ten je naším cílem - všecko dělat pro blaho člověka. Proto musí lidi pracovat stále víc a víc!"

"Vím, že jsou o tom i písničky, sám jsem je musel učit děti v táboře. A ty je jistě umíš krásně zpívat. Byla jsi přece tím ptáčkem zpěváčkem."

"Když ty říkáš, že nebyla, tak nebyla," řekla dívka opět způsobně. "Ale povídej mi ještě dál, než se opiješ."

"Veliké něco je středem všeho - ne člověk.

Středem všeho - tedy i nutným středem našeho zájmu, naší pozornosti, našeho poznání.

Ale vskutku vyplývají z poznávání Boha některé nikoli nevýznamné důsledky pro život a jednání člověka mezi lidmi."

"Ano, lidi se musejí uvědomovat. Ideologické uvědomění je vůbec to hlavní. Proto musíme dbát na to, aby nejen děti, mladiství, ale také dospělí i dříve narození chodili na školení," prohlásila dívka překotně, protože došla k závěru, že šamanovu řeč konečně správně pochopila.

"Můžeš mi to ráno ještě opakovat, kdyby se mi to náhodou vykouřilo z hlavy," podotkl šaman mezi dvěma doušky. Bylo tak krásné, že měch byl bezedný!

"Když člověk dospívá k poznání - byť ještě zdaleka ne toho posledního - pochopí, že má zodpovědnost za svou práci - za svoje poznávání a poznání, jehož dosahuje - že je musí chránit a hlavně že je musí předat lidem. A současně že má zodpovědnost za celé dědictví lidského usilování o pravdu, za celé dědictví kultury a umění - že je musí chránit a znovu zprostředkovávat všem lidem.

Neboť to je pro lidstvo to nejdůležitější. A to je to, čemu Velký šaman a jeho Tajná bezpečnost chtějí udělat konec.

Mimo jiné vším svým školením."

"Hm."

"Ano - člověk, který usiluje o poznání, má jistě i zodpovědnost za všechno svoje ostatní jednání, aby neškodil, neubližoval, pomáhal v materiálních věcech - ale nejpřednější zodpovědnost má za tamto.

Ten, kdo poznává, je někdy nucen dokázat vzít si na bedra dost těžké břemeno in puncto mezilidských vztahů," podotkl šaman. "To si můžeš vyložit tak i onak."

"Ale jak je to s tou říší mrtvých?" přerušila ho, všímajíc si, že už pije dlouho a moc. "Velký šaman nám na škole vysvětlil, že po smrti se dostává odměny a trestu podle toho, kdo byl jak uvědomělým pracujícím a měl-li správně provedené tetování na zadku."

"To vás učili moc dobře. Ale nevšiml jsem si, jestli ho máš správně provedené. Budu se na to muset kouknout za světla."

"Nemám ho ještě úplně provedené, On nám je Velký šaman doplňuje podle pracovních zásluh."

"Tak je to správné. Je na čase, aby ses hodně tumlovala."

"Nedělej si legraci a pověz, co víš ty!"

"Řekl jsem, že ti, kdo žijou, nebudou nikdy mrtví a taky je nikdo neodměnuje a tím méně trestá. Nesou si břemeno, které si nabrali svým životem dál. Břemeno se jednou musí složit - to znamená že to, co udělali zlého musí napravit. Ale trest přece není žádné napravení zlého, kterého jsme se dopustili! A k čemu odměňovat dobrého? A za co? Za to, že žil

jak se má žít? Vždyť kdyby to bylo pro odměnu, tak by to okamžitě bylo to, jak se žít nemá! Odměny a tresty jsou pojmy vaší donucovací káznice, kterou jste zřídili na místě lidské pospolitosti.

Nic z toho, co se děje, nezaniká. Není nic minulého, to je jen nedostatek našeho vidění v tomto světě. Nic se neztrácí v nicotě - to se jenom vám zdá, že minulost znamená, že co se stalo, už není, že je to anihilováno. Je to dál. Bůh zná jenom Velikou přítomnost a stále dál se otevírající Budoucnost. Tak vypadá skutečný ontologický čas."

"Co je to ontologický?"

"To je naše šamanské slovo. Nemusíš tomu rozumět, když stejně nerozumíš ostatnímu."

Byla zatím hluboká noc, ale veliký měsíc svítil přímo do stanu. Šaman mohl vidět každé hnutí jejích očí.

"Ve velké přítomnosti žiješ a žije každý a žije v ní dál ten, kdo na tomto světě byl a z něho odešel, žije v ní tak, že ho poznáš, až se s ním znovu potkáš - to ovšem může být taky za statisíce let, poněvadž věru on může pokračovat mezi anděli a ty budeš taktak živa jako balvan - každý potkává neustále své "minulé", každý neustále může napravovat své "minulé". Není nenapravitelného, vše je napravitelné, vše jest napravováno, denně, každodenně, všude - tak jako jsou i naopak nová břemena na nás skládána v podobě našich nových chyb.

Ale tento proces není ani marný, ani sisyfovský..." šaman se zakuckal vínem: "Sakra - kdo to je ten Sisyfos," pomyslil si s upřímným překvapením, ale v okamžiku dál pokračoval, takové podivnosti se mu už staly častěji, buď když pil nebo když meditoval - "tento proces není ani marný, ani něco podobného, je to proces neustálého obnovování plodnosti života, je to neustálé občerstvování života, protože Bůh nemá konce v čase, a nemá ani ustrnutí, zmrazení či zastavení, Bůh jde dál - a živí s ním. Není cíle jakožto konce, je spění k dokonalému poznání, pokud je ještě nemáme, a je život jasu a čistoty, když poznání dosáhneme. Není ukončení života, není ani vyhasnutí života - jak bude hlásat jednou jeden opravdu veliký šaman - neboť moudrému a poznavšímu je život klidnou láskou a nepotřebuje toužit, aby mu skončil a vyhasl. A všem ostatním je život neustálou veselou hrou, neboť co způsobili, mohou vždy napravit, nemusejí propadat zoufalství nad nenapravitelností zlého, jež udělali - a co dím: všichni žijící mohou poznat, že je možná a že je dokonce reálně existující naděje v Bohu - i bez nutnosti ontologického zázraku velikonočního vzkříšení..." A tu se šaman znovu zarazil, protože ani za mák nevěděl, co to je. Jen věděl, že to je, i když, jak právě řekl, nebylo by toho pro to, abychom poznali reálnost naděje, ani třeba. "Ale možná že toho někomu třeba bude," pomyslel si, když mu před očima zatanula vzpomínka na jeho tábor. Šaman opakoval:

"Tedy bez nutnosti - ehm - ontologického zázraku. Je reálně existující naděje - ne pouhé podmínečné, vypočítavé, potutelné, nedůsledné, světské, pragmatické, materiální doufání - ne, je reálně existující naděje v Bohu."

Dívka už chvilku klimbala. Šaman se na ni podíval a nalil si ještě poslední růžek vína.

"A tohle jsem dnes řekl poprvé v životě," dodal.

"Naděje proto, že Veliké něco je Přítomnost a Budoucnost a nezná minulost. Nic neupadá do minulosti...." Viděl, že ho už jazyk ne příliš poslouchá, a protože si potrpěl na přesné vyjadřování, převrátil se na záda a usnul.

Ve spaní chrápal.

Probudil tím pracovnici, která se vydala zatknout ve tmě Kulhavého, chtějíc se ještě za jitra vrátit k šamanovi, který byl přeci jenom šikovnej mužskej, jak si připomněla.

Kapitola devátá MUŠKA

1.

Šaman byl ochráněn důraznou intervencí pracovnice, která ještě v noci odvedla Kulhavého, nikdo nevěděl kam, a zdržela se u šamana ještě pár dní, během nichž ho utahala až k smrti.

Ale vymámila z náčelníka jeho poslední zásobu ostružiňáku a zanechala ji tu šamanovi, a tak když se loučila a říkala mu, že je do něho opravdu celá udělaná, že je šikovnej mužskej (a i šikovnej šaman) a že jak jen bude moct, tak zase přijde, šaman sedě uprostřed stanu na měchu, se jenom křenil a poplácával ji po zadnici, kterou, bohužel, neměla ještě správně tetovanou.

Jak léto šlo, uviděli jednou z kopce daleko na planinách k východu mamuta a bylo veliké vzrušení a šli prosit šamana, aby prováděl kouzla, ale ten, když viděl, že je mamut pomalu na den cesty daleko, domyslel si, že jim stejně uteče, a tak prohlásil, že na jeho dotazy mu Paní zvířat odpověděla, že tenhle mamut je tabu, protože je to sám Veliký duch, který se přišel jen tak porozhlédnout. Lovci tomu uvěřili, když jim mamut skutečně utekl.

Šaman se povaloval na stráni za táborem, přemýšlel o svých trampotách pohřbeného zaživa a rozhodl se, že ještě znova a znova bude zkoušet prorazit v kroužku mladých lovců, s kterými chodil hrát psychedelickou muziku do rokle. I když se to nezdálo nejnadějnější. Muzika a filozofie jsou přece jen kousek od sebe. Ale na druhé straně jsou zase taky kousek u sebe. Taky za vyzkoušení nic nedá.

Kukučka stále více chrchlal - zřejmě se přece jen moc nachladil, když ho v zimě na mrazu šaman trénoval v sušení mokrých kůží na holém těle - a šaman ho pečlivě kurýroval. Tohle, bohužel, nebyla nemoc, kdy mohl v transu vyletět a chytit jeho ukradenou duši, tady mu duše i tělo vadly před očima zároveň, to šaman věděl a rmoutil se.

Zakázal Kukučkovi přímé slunce, nechával ho ležet ve stanu příjemně provětraném, a když Kukučka plival krev, zprostil ho i povinnosti flusat na obětní tabulky, na něž teď sám jenom chcal.

Jak tak šaman líhal ve vysoké trávě, přihodilo se někdy, že nic nepozorujíce zasedli opodál lovci a vážně přetřásali své starosti. Šamanovi vstávaly vlasy hrůzou na hlavě.

Nejčastěji řešili, že někdo právě nepřítomný dostal při rozdělování větší kus masa, lepší kožešinu, delší kost a

podobně - a dokázali o tom hovořit celé odpoledne.

Nebo jeden přes druhého vykládali jazykem nemajícím více než tři sta slov o tom, jaký je každý sám výborný.

Nebo celý den řešili otázky, kdy kdo před lety dal pokutový kop v zápase s družstvem druhého tábora - ba to se táhlo obvykle několik dní.

Když řešili otázku, jestli je to do vedlejšího tábora delší pěšky nebo klusem, a nedošli k výsledku od rána do noci, šaman odlezl po čtyřech jako zpráskaný pes.

To už bylo legračnější poslouchat neustálé výmysly, jak přijít na zaručeně spolehlivý systém při vrchcábech.

Šaman uvažoval, jestli rozhovory ženských u šití kožešin nejsou ještě idiotičtější a bál se, že ano. Neodvážil se k nim přiblížit a poslouchat.

Je pravda, že Velký šaman, rodná Strana a Tajná bezpečnost nedokázaly, aby se lidi aspoň co se za nehet vejde zajímali o ideologické školení, ale dokázali to, že se nezajímali vůbec o nic.

Neboť otázku pět let starého kopu FC Ptákovice nedokázal šaman pokládat za něco.

Přestože mu zatím bez řečí donášeli jídlo až do stanu, jako za starých dob, a předháněli se v úsměvech, které mínili naprosto upřímně - zřejmý to dopad odvlečení Kulhavého na veřejné mínění: šaman se teď společensky vyšvihl a všichni na něm objevovali nejkladnější vlastnosti - chodil šaman ještě víc naplněn nejhorší skepsí, co se týče jeho soukmenovců, o společenském zřízení nemluvě.

Ještě častěji než dřív chodil k svým meditacím do jeskyně, nevzpomínaje už vůbec na to, jak jej tam chtěli zazdít.

Neodvratně se přibližovala zima a s ní celá spousta šamanských povinností, do nichž už ztratil všechnu chuť.

Když někdy po měsíci přišla k němu znovu na návštěvu pracovnice, natloukl jí nakonec karabáčem, ale jí se to hrozně líbilo a slíbila, že přijde zas.

Šaman by byl zatraceně rád věděl, jak se z toho všeho vyvléct.

Z bujnosti přeřízl několika lovcům ženské, ale všichni se jen uculovali, jakého to máme šamana kabrňáka!

Až poprvé spatřil nad vrcholy smrků žlutý lístek v koruně vysoké břízy. Pro Mušku si ještě zatím nikdo nepřišel.

2.

Když dozrály ostružiny, vypravil se šaman s Kukučkou na ně.

V záchvatu optimismu chtěl si vypůjčit u náčelníka zvlášť velký koš. Cestou přes náves, kolem mamutí lebky, na níž a v níž si hrály děti, uviděl Mušku před stanem, jak něco válí po zemi.

Kupodivu byl na to zvědavý.

Když se nad ní postavil, uctivě vstala a dívala se stranou. Na zemi ležel plochý, trochu vyhloubený kamenný talíř - kámen byl drsný a hrubý, takové se nacházely v lese, ale k ničemu nebyly - na něm byla vrstva nažloutlého prachu a v ruce držela Muška podobně hrubý a k ničemu nejsoucí kámen kulatý.

Zavrtěl hlavou a pak uviděl vedle košík plný travních semínek.

Okamžitě mu to došlo, až zůstal stát s pootevřenými ústy.

Muška nebo její sourozenci taky sbírali semínka jako jeho starý šaman, ale Muška je zřejmě teď neházela už jen do horké vody, kde nabobtnala a změkla a nic víc, nýbrž tímhle podivuhodným, nikdy nevídaným a neočekávaným způsobem je rozmělňovala na prášek - ale co pak bude dělat s ním? Šaman se rychle zeptal. Hodí se to do horké vody, ale jen do málo vody, a je z toho bláto, které se jí docela dobře.

Šaman chtěl ochutnat, ale Muška neměla. Šaman přisedl na bobek a vyzval ji, aby dělala to, co předtím. S velikým zájmem se na to koukal.

Normálně by člověka napadlo, že když už chce udělat ze semínek prach, že bude do nich kamenem tlouct - to by bylo normální, ale tady tahle holka začala dělat něco úplně jiného, šoupala jedním kamenem po druhém, tam a zpátky, tam a zpět - ne, nešoupala, ten kulatý kámen po tom plochém válela, a prášek se jí nerozsypal, protože spodní kámen byl trochu prohloubený a měl rantl!

Zeptal se jí, kde takové kameny našla. Našla je v lese, ale spodní kamen si prohloubila trošku víc, než byl.

"Jak se to jmenuje?" zeptal se šaman ukazuje na soustavu nástrojů.

"Nevím," odpověděla ostýchavě Muška.

"Ví to někdo?" zeptal se šaman. "Třeba rodiče?"

"Nevědí to," řekla Muška.

Šaman se zamyslel. Věc, která neměla jméno, vlastně nemohla existovat. To bylo jedno z ezoterních učení všeho šamanstva. Bylo co nejnutnější honem jméno objevit - ovšem ne libovolně vymyšlený blábol, ale jméno, které bylo věci přímo vlastní - aby věc, kterou Muška vynalezla, mohla být zachována.

"To, co děláš," řekl Mušce, "je vlastně, že to po sobě válíš."

Muška neřekla tak ani onak, protože to sama nedovedla pojmenovat. Šaman měl zhruba desetkrát bohatší slovník než lovci. Ti mu sice dost rozuměli, ale nikdy nemohli zcela přesně definovat doslovný význam slov, jichž užíval.

"Po sobě to válíš," opakoval zamyšleně šaman, a pak mu blesklo hlavou: "A tak se to bude jmenovat válenda!"

Bylo to zcela autoritativní rozhodnutí a slovo bylo dost dobře věci vlastní, ale stejně jako se po Mušce opět zapomnělo vyrábět takovýmto způsobem prášek na válení bláta, ujalo se po tisíci letech slovo jiné.

Zatím se ovšem šaman uspokojeně usmíval a Muška zářila, neboť jí takhle najednou dal dar, nad který není vzácnější ani silnější: nové slovo, vlastní jméno, které skutečně teprve ze dvou obyčejných kamenů udělalo jednu novou věc a bylo její duší.

Veliká magická moc takového daru spočívala nyní v Muščiných rukou a nebude snad jediného v táboře, kdo by

nepřejal tuto novou duchovní věc z jejích úst se svědivou posvátnou bázní z Nadsmyslna.

Kukučkovi se už teď z posvátné bázně začala křivit huba. Ale šaman mu dal včas pár pohlavků, aby ho nechytila padoucí nemoc, a místo na ostružiny vrátil se domů a sedl si před stan.

Co by kamenem dohodil pozoroval teď Mušku, jak horlivě pokračuje ve své práci.

Srdce v něm poskakovalo jásavou slastí.

Přece snad, do prdele, z těchhle lidí jednou něco bude - hle, zde je věc, která nebyla s nimi při jejich stvoření a kterou jim nepřinesli Velcí duchové.

Sami obohatili celé univerzum o něco, s čím samo ani nepočítalo.

"Jásám-li takhle já - jakou bouří musí jásat teď Bůh!" pocítil. "Je to sice divná cesta, ale je to taky Cesta."

3.

Druhý den bylo zataženo a šaman měl chandru, třetí den Kukučka blil krev, čtvrtý den něco přeletělo šamanovi přes nos, pátý a šestý den ho bolelo rameno, že nemohl skoro ani levicí hejbat - ale to by mohlo trvat až do jara, a tak se šaman konečně sedmého dne na ty ostružiny vypravil.

Holky sice už keře v lese vysbíraly, ale šaman věděl, že nejkrásnější, nejbohatší keře jsou nad roklí a tam se sotva která holka odváží.

Cestou skutečně potkával holky s poloprázdnými košíky. Když už odbočoval na stezičku k rokli, potkal také Mušku a ta neměla nasbíráno skoro vůbec nic. Bylo zřejmé, že už je z toho dost nešťastná, neboť dostane doma výprask. Šamanovi jí bylo líto, a tak ji vyzval, aby šla s ním.

Muška byla zamlklejší než obvykle. Šamanovi se zdálo, že se před ním bojí. Tak mlčeli, až došli k rokli. Teď se museli držet na příkré skalní stěně, k níž se přimykalo ostružiní. Sbírali rychle a brzy se jim začaly košíky plnit. Šaman litoval, že s sebou Mušku vzal, cítil se jejím mlčením stísněn. První plné košíky si uložili na skalním výstupku a šli dál.

Šaman lezl první a na Mušku se neohlížel. Najednou uslyšel její dětský výkřik a rachocení padající suti. Otočil se vylekán a viděl, že Muška leží na břiše na příkré stěně a marně rukama hledá něco pevnějšího. Rychle k ní přiskočil a vytáhl ji na skalní římsu. Ale Muška naříkala tiše dál, a když se chtěla postavit, klesla. Šaman viděl, že má vymknutý kotník. Bezpečně ji usadil, přikázal, aby se pevně držela, a škubnutím kotník narovnal. Bohužel, nebylo čím kotník stáhnout a jediné, co bylo možné dělat, bylo sedět a čekat. Zpola naplněný košík se Mušce odkutálel až na dno rokle. Tiše zabědovala - zase bude doma bita.

Šaman na dno rokle také slézt nedokázal a plně s ní soucítil. Tahal se za vousy, ale pak vzal svůj košík a položil jí ho s chlácholivým úsměvem do klína. Muška jen vzlykla.

"Ty se mě bojíš, Muško?" zeptal se.

"Nebojím," odpověděla tiše.

"Ale nemáš mě ráda."

"Mám."

"Nedivil bych se, kdybys mě neměla ráda."

"Mám."

"To tě učí doma?"

"Ne."

"To věřím."

Seděli dál mlčky, byl tam příjemný chládek, snad až příliš, poněvadž šamana znovu rozbolelo rameno.

"Ty jsi hodný," ostýchavě řekla najednou Muška.

"Jak to myslíš?" otázal se překvapen.

"Jsi hodný."

"Ale to u vás doma neříkají, co?"

"Neříkají."

"A co říkají?"

"Že jsi strašlivě mocný a zlý."

Šaman se zašklebil.

"Ale ty jsi hodný."

Šaman pomalu zavrtěl hlavou. Jaké je to dítě!

"Víš o Kulhavým?"

"Vím."

"No tak!"

"Ale vím, že jsi hodný," opakovala tiše, leč paličatě.

V šamanovi náhle jako by praskl nějaký provaz, který mu svazoval srdce i jazyk.

"Malá Muško!" řekl s tak vášnivou upřímností, že se na něho široce rozevřenýma očima podívala.

"Nejsem hodný - vem Kulhavýho čert - ale ani jinak nejsem hodný."

Mlčela, trochu ze strachu, jen na něho pořád hleděla.

"Chtěl bych ti toho tolik říct - jenže bys mi asi nerozuměla. Ale věř mi, že nikdo v táboře by mi nerozuměl ani z poloviny tak, jako přece jen ty. Snad bys mi úplně porozuměla postupem doby - ale na to už asi nemáme čas. Pro tebe si někdo přijde a pak už toho spolu mnoho nenamluvíme.

Není to tak dávno, sotva tak dva roky, kdy i já sám jsem si o sobě myslel, že vlastně koneckonců jsem hodný. A pak

jsem bezpečně přišel na to, že ještě nejsem. A že kdoví, zda kdy budu."

Muška se na něj dívala tázavě.

"Tenkrát na podzim jsem začal cítit tlak a bolesti v žaludku, a když jsem vyzkoušel všechny možné bylinky, došel jsem k závěru, že je to rak.

Tu nemoc lze vyléčit ve Velikém transu, je to velmi namáhavé, ale jde to poměrně spolehlivě. Tady v táboře už jsem takových případů vyléčil několik a dosud chodí na lov.

Ale já jsem okamžitě pocítil velikou radost a uspokojení, že mám raka, který mě do dvou let bezpečně stráví, a já umřu. Ani mi na mysl nepřišlo, abych ho léčil."

Muška se na šamana dívala skoro s hrůzou. Šaman to viděl a usmál se. Pohladil ji po vlasech - poprvé od té doby, co přestala být malým dítětem - a řekl:

"No vidíš přece, že tu jsem živ a zdráv. Zmýlil jsem se tenkrát.

Tehdy jsem se však radoval. Konečně je odchod z tohohle světa na dosah ruky a nemusím se už trápit úvahami, zda se mám oběsit, nebo nemám."

Muška se hrůzou začala drobně chvět.

"Připadalo mi to jako velký dar. Těšil jsem se jím od rána do večera a měl, můžeš mi věřit, převýbornou náladu.

Až jsem si po čase najednou začal uvědomovat, jaký jsem vlastně hajzl. Poznal jsem, že tu radost nemám z čistého poznání a z lásky k Bohu, že už brzo budu u něho, ale že se raduju proto, že tak lehko a brzo vyklouznu ze zodpovědnosti tady."

Muška mu skutečně zřejmě málo rozuměla. Šaman jí to viděl na očích. Usmál se tomu, ale pokračoval:

"Chtěl jsem vyklouznout. Zbavit se zodpovědnosti, kterou mám za sebe před světem, před životem, před Bohem, i před těmi lidmi tady v táboře.

Zbavit se zodpovědnosti za dílo, které jsem udělal - to také musí být konfrontováno se světem.

Doufal jsem, že se uleju i z toho nejnepříjemnějšího vůbec, totiž z konfrontace sebe sama se svým dílem. Z toho, jak žiju a co tvořím, ať už to jsou písně nebo Veliké zpěvy o pravdě a poznání. Tato konfrontace je snad to nejmizernější, co tady musíme podstoupit, co tady musíme nést a dokázat unést. A já jsem se těšil, že z toho teď vyklouznu.

Ale je ještě mnohokrát více věcí, z nichž je smrt pohodlným vyklouznutím."

Muška se uklidnila, viděla, že šaman vlastně mluví šamanským jazykem, kterému obyčejný smrtelník nerozumí. Když si usmyslil mluvit tak zrovna před ní, nesmí ho v tom rušit. Zřejmě provádí nějaké veliké kouzlo, aby ji noha přestala bolet a aby nebyla doma bita.

Šaman ji klidně pozoroval, věděl, co si myslí, ale pokračoval dát.

"Radoval jsem se, že konečně vyklouznu z pokušení ctižádosti, která je přece tak pitomá, jak je současně nutkavá. A já jsem s tímto pokušením od nejútlejšího mládí vstával a lehal. Teď tomu konečně mohl být konec.

Radoval jsem se, že vyklouznu z pokušení ješitnosti a pýchy, které jsou snad ještě víc idiotské než ctižádost.

Radoval jsem se, že vyklouznu z pokušení řevnivosti a závisti.

Radoval jsem se, že vyklouznu ze zápolení se zoufalstvím, které všechna ta ostatní pokušení provází.

Radoval jsem se, že tak lacino vyklouznu, že vyklouznu vlastně zadarmo."

Mušku to začínalo nudit, ale pro velikou úctu se neodvažovala dát to najevo. Šaman to přesto viděl.

"A to tedy věru nebylo z čisté mysli! To ovšem nebylo z lásky k poznání a k pravdě a k Velikému něčemu. To bylo horší než zbabělost! To byl vědomý podvod! A v tomto stavu všezabíjející duševní podlosti jsem chtěl odejít do dalšího života! Jaké podmínky pro tento další život bych si byl připravil! Dopustil jsem se nejhorších možných věcí, počínaje tím, že jsem zprznil snad všechny ženské v táboře a o žádné ze svých dětí se ani hnutím prstu nestaral, a konče Kulhavým, ale nic z toho není takovým břemenem, nic z toho není tak zlé, jako byla ta radost nad tím, že vyklouznu z těch zodpovědností, o nichž jsem hovořil.

Peněvadž i ty ženské, i ty děti, i toho Kulhavýho beru na sebe s plným vědomím. A tady najednou jsem chtěl sama sebe obelhat, a celý svět a celý věčný život podvést.

Proto jsem poznal, že nejsem hodný, jak se ty vyjadřuješ. A musím ještě dlouho čekat, budu-li kdy hodný. Jak rád bych byl."

Zůstali mlčky.

Stín byl stále chladnější, jak se obloha zatáhla, po chvíli začalo drobně pršet.

"Vem si mě za ženu," řekla pojednou Muška tiše a třásl se jí hlas.

Šaman na ni dlouze pohlédl. Seděla neodvažujíc se zvednout k němu oči.

Po chvíli šaman řekl:

"Rád bych. Ale byla bys se mnou chudá, Muško. Jsem starý a mám bídu a nevím ani, kdy mne třeba vyhodí z tábora, jestli mě vůbec nepodřežou a nesnědí. Uvidím v zimě, co by se proti tomu dalo ještě dělat. Ale necítím se bezpečný."

Muška seděla dál se skloněnou hlavou, byli oba už celí zmoklí.

Šaman jí ještě jednou prohlédl kotník, a když viděl, že ji to už moc nebolí, pobral všechny košíky a pokynul jí, aby lezla napřed.

V lese zatím jen tak krápalo, jehličí bylo měkké a šaman poslal Mušku domů. Nemělo cenu, aby je někdo spolu viděl.

Muška mu už neřekla nic.

Kapitola desátá VELIKÝ TRANS

1.

S Kukučkou to nevypadalo nijak pěkně, to musel šaman uznat. Teď, kdy už slunce nepálilo jako v létě, přikázal mu vylehávat celý den venku. Kukučka se cítil lépe, ale šaman věděl, že to s ním jde z kopce.

Pokud ležel přes den lidem na očích, Kukučka mlčel. Ale večer ve stanu zpíval staré šamanské nábožné písně, o nichž šaman ani netušil, že je od něho odposlouchal. Byly to písně, které mezi šamany požívaly veliké úcty, neboť se tradovalo, že byly složeny ještě Prvním člověkem a Prvním šamanem. Ty dvě postavy v legendě zcela splývaly. Písně se obracely ke slunci, k vodám, k obloze či k zemi a velebily jejich nádheru, moc a věčnost.

Šaman je také kdysi zpívával s hlubokým zanícením, ale časem nabyl dojmu, že to jsou jen krásné obrazy pro chabé duše. Přesného poznání, které sám hledal, v nich nebylo. Ale Kukučkovi zřejmě dostačovaly - hlas se mu někdy zajíkal a někdy dokonce při nich vzlykal.

Občas měl Kukučka znovu tak podivné myšlenky, že šaman musel uvažovat nad tím, jak zvláštní protiklady v tom chudákovi jsou. K tomu, co v očích lidí dělalo šamana šamanem, neměl ani nejmenší vlohy. Ale věci, o nichž občas mluvil, jako by byly šamanským zasvěcením úplně jiného druhu. Jednou, když mu šaman dával na prsa teplé obklady, zeptal se:

"A žiješ, šamane, v pravdě?"

"Co tím myslíš?"

"Jestli žiješ podle pravdy."

"Žiju," odpověděl šaman.

Kukučka se zamyslel a řekl: "Tak jsi Kulhavýho udal podle pravdy. To je teda jiná věc."

Šaman viděl, že Kukučka to bere vážně, a tak ho přece jenom opravil:

"Kulhavýho jsem neudal podle pravdy. Podle pravdy je, že neudělal nic horšího než třeba já. Ba míň."

Kukučka se očividně rozrušil:

"Tak to nebyla pravda?"

"Ne."

"To byl teda nevinný?"

Šaman kroutil hlavou: "Kam pro ta slova prosím tě chodíš. Já ti je neříkám, nikdo v táboře je nezná, Tajná bezpečnost je taky nezná, myslím, že zcela určitě Velký náčelník a Velký šaman je už vůbec neznají - a ty je říkáš. To ti povídá ten tvůj havran?"

"Tohle mi přišlo asi samo," odpověděl nejistě Kukučka.

"To nám ještě chybělo!" povzdechl si šaman.

"Ale byl teda nevinný?"

"Byl."

"Ale jak jsi mohl udělat nepravdu?" zhrozil se Kukučka a posadiv se, až mu obklady spadly, sepjal ruce vzrušením.

"Hm," řekl šaman, "protože to nic není."

"Jak to, že to nic není?"

"Poněvadž jeden Kulhavý sem, druhý tam, to je všecko jedno. Nic to neznamená. Aspoň ne v téhle společnosti všeobecného blahobytu, v níž žijeme.

Kdybych ho nebyl udal já, byl by někdo jinej udal někoho jinýho, protože si to Tajná bezpečnost tak přeje. A asi prvního by Tajná bezpečnost sbalila mě."

"No ale vždyť je to hřích!"

Tohle slovo neznal tedy už ani šaman.

"Nevymejšlej si nesmyslný slova! Nemysli si, že všecko, co ti slina na jazyk přinese, je nějaký šamanský slovo. Tohle není žádný slovo, neoznačuje nic, neznamená nic, nemá smysl. Mluv si třeba šamansky, ale nevymejšlej si. Já to hned poznám."

Kukučka něco zažbrblal a byl zticha.

Pak ale přece jen řekl:

"Víš, ono to něco bude. Já jsem měl zřetelnej pocit, že to znamená něco špatnýho, za co je velkej trest."

"Tresty jsou, pitomče, za porušení tabu. A to ještě jen tehdy, když to někdo vidí. Je to záležitost náčelníka a Tajné bezpečnosti. Měla by to být taky záležitost moje, ale já na to seru."

Kukučka se zase odmlčel, ale vrtalo mu to hlavou.

"Ne," řekl Kukučka, "tohle je špatná věc, za kterou trestá Veliký duch po smrti."

"Hlupáčku," opáčil šaman, "nevíš ani, kdo to je Veliký duch, v životě jsi ho neviděl, poněvadž jsi nikdy nedělal Veliký trans - a co je po smrti, to už vůbec nevíš. Řeknu ti tedy, že to je tak jako teď. Co jsi nadrobil, musíš napravit, žádnej trest ještě nikdy nic nenapravil ani nenapraví. Napravit něco může jenom práce. A nenapravuješ to většinou ani tomu, komu jsi sám ublížil, ale někomu, kdo právě potřebuje. Tím je to těžší. Nikdy nevíš, kterej člověk zrovna potřebuje pomoc, a tak musíš být připravenej pomáhat pořád. Bylo by to moc jednoduchý, kdyby se všecko spravilo tím, že tomu, komu vyrazíš zuby, dáš sobí kýtu a hotovo. Bojím se, že ty se v tom sotvakdy na tomhle světě ještě vyznáš."

"No dobře," řekl Kukučka, "najednou vím, že máš pravdu. Mám hrozně šťastnej život, že můžu žít u tebe."

Šaman si odplivl, což mu připomnělo, že zase musí jít pochcat ty obětní tabulky, a šel to tedy udělat raději dřív než později.

Za pár dní začal však Kukučka znova.

"Když ale s Kulhavým to byla nepravda, tak potom nežiješ, šamane, podle pravdy."

"Dej už pokoj, ty bláznivej! Říkal jsem ti, že žiju podle pravdy a říkám ti znova, že to vím. S Kulhavým mně můžeš vlízt

někam."
"Vím, že říkáš pravdu," řekl Kukučka po chvíli, "ale já, kdybych to udělal, tak bych nežil podle pravdy."
"Pro mě za mě!" pokrčil šaman rameny.
Neuplynul týden a Kukučka začal znovu rozvíjet své úvahy, které mu už šaman toleroval, věda, že Kukučka není daleko od konce pozemského života. Snad tak půl roku.
"Lidi by si neměli ubližovat," spustil jednoho večera.
Bylo už chladno touto roční dobou a šaman se právě vláčel s těžkými kostmi na oheň. Protože Kukučka už přes léto nestál za nic, neměli teď dostatek dřeva na zimu a s tou trochou, co měli, šaman šetřil.
"Mluvíš už šamanskou řečí docela plynně," zasmál se mu. "Měli - neměli - tohle slovo přece taky lovci neznají."
"To mám náhodou od tebe. Ale chci říct, že by si lidi - neměli ubližovat."
"Neuplyne ani jeden den, aby si tucet lovců nenatlouklo a ženský jsou mlácený furt."
"To je tedy zlý, ale já jsem chtěl říct, že by si neměli činit zlo."
"No, to by snad neměli. Ale mám dojem, že u těch lidí, co jsou v našem táboře, na tom ani tak moc nesejde."
"Ale přece jen by si neměli činit zlo."
"Pokud je, můj milej, svět takovej, že nám vládne smečka lotrů, který z nás koukaj sedřít kůže zaživa - vždyť víš, že všechny lepší kůže, všecko dobrý uzený, všecky velký parohy se odváděj do tábora Velkýho náčelníka, a co musí lidi vyrobit zbraní, ba i ozdobných náramků a náhrdelníků a plášťů z ptačích pírek - tak tedy lidi si nepřestanou činit zlo, nemůžou přestat si činit zlo, a tak na tom ani tak moc nesejde."
"Ale kdyby všecky lidi poznali, že si nemaj činit zlo, kdyby jim to někdo řekl..."
"A kdo by jim to řekl, snad ty, troubo?"
"Někdy jim to někdo bude muset říct."
Šaman vzdychl: "Někdy někdo - to jo."
"Tak potom by přestali."
"Jdi se vycpat! Říkal jsem jim to před dvaceti lety dost často a vejsledek byl ten, že mi začali dávat víc masa, protože to tak brali, a jen ještě víc na mě nadávali."
"Ale kdyby někdo přišel, stoupnul si na mamutí lebku a začal jim to povídat a prosit je..."
"Tak co?"
"Tak by pak přestali."
Šaman věděl, že mluví se slabomyslným a ještě blouznícím v horečce. Mávl jen rukou. Pak si ale řekl, že je tu koneckonců od toho, aby ten chudák kluk nepřišel do příštího života tak úplně blbý, a řekl mu rozvážně:
"Máš pravdu, Kukučko, že by lidi měli už přestat dělat si navzájem zlo. Ale pokud nesvrhnou tenhle zhovadilý režim, tak z toho nic nebude. Když se s lidmi jedná jako s vlky, tak se vlky stávaj. Ano, bylo by potřeba najít cestu, jak ten režim zničit, a k tomu zas je potřeba najít cestu k tomu, aby se lidi dokázali spojit. Jsi ale příliš nevzdělaný na to, abys věděl, že bohužel jsou všechny tradiční cesty a způsoby v tomto ohledu dnes nepoužitelné. Až jednou někdo přijde na to, jak to dokázat, pak bude otevřená cesta i k tomu, aby lidi mohli začít být lidmi - je-li to u nich vůbec možné - a přestali činit zlo."
Kukučka nad jeho slovy zřejmě přemýšlel. Za dlouhou chvíli řekl:
"Myslím, že by tu cestu, o níž jsi mluvil, našel někdo, kdo by se za ně obětoval."
"Co tím myslíš?" vzhlédl šaman překvapeně.
"Někdo, kdo by jim to vysvětlil, poučil je a prosil by je a přiměl k tomu - ať ho potom klidně podřeže Tajná bezpečnost."
"To by asi udělala," odtušil šaman.
"Ale oni by měli příklad, otevřela by se jim duše pro pravdu, kdyby někdo skutečně žil i umřel podle pravdy."
"A kdo by to měl být? Takový člověk prostě neexistuje."
"Třeba by to mohl být Duch sám."
"Jak to?"
"No, sestoupil by na svět jako obyčejně, ale nešel by se jenom dívat, ale vzal by to na sebe, a až by ho chtěli zabít, tak by je zaklel a zvítězil by."
"Veliký duch je to samé co my, jenže víc ví a víc dovede. Ale největší šamani to vědí a umějí také. Veliký duch je třasořitka jako obyčejný člověk. A Bůh - měl-li bys jeho na mysli - to zas není žádná osoba, aby mohl sestoupit mezi lidi a něco dělat."
"Tak by měl nějaký člověk konat tak, jak by konal Bůh, kdyby mohl přijít mezi lidi."
"To nedokáže nikdo," řekl klidně a zasmušile šaman.
Kukučka dlouho přemýšlel.
"Musel by být v pravdě jako ty," řekl nakonec, "protože já vím, že jsi v pravdě, ale ty to ještě nevíš."
Šaman mu dal pohlavek, až Kukučka padl do podušek, a šel do tábora žebrat pro ně o večeři.

2.

Podzim už byl hodně pokročilý, ba vlastně už skoro přešel, a v noci mrzlo, ráno byla jinovatka, která až do poledne neroztávala, a do toho foukal řezavý vítr.
Šaman se bál zimy letos víc než obvykle, protože nebylo možné nechat Kukučku v mrazu. Musel nanosit dříví a kosti a to mu šlo ztěžka a pomalu.

Lovci se však začali připravovat na předzimní tah sobů zpět na jih a náčelník vzkázal šamanovi, aby vykonal lovecké obřady.

Uprostřed příprav na ně - protahovaly se, poněvadž teď byl šaman na všechno sám - přišel za ním jeden z Muščiných bratrů, že Muška leží nemocná. Bylo ráno a leží v horečce už od večera.

Šaman poklidil, co měl rozkrámované, a vydal se zjistit, oč tu vlastně jde.

Výsledek návštěvy u nemocné byl však velice znepokojující. Nebyla to žádná obvyklá chřipka, ale prudký zápal plic, který si kdovíkde - na tom už teď houby sešlo - uhnala a začátek zřejmě přechodila. Šaman okamžitě poznal, že je nutný co nejrychlejší a co nejúčinnější zákrok. Měl-li Mušku bezpečně zachránit, musí vstoupit do Velikého transu.

Třeba bylo do večera dost času, začal si šaman všechno připravovat hned. Všechny kouzelnické kostýmy měl potrhané, jak si jich od zimy Kukučka ani nevšiml, i vybral z nich ten, který nosil při nejtajnějších obřadech, a vzal jehlu a králičí střevo a vyspravil ho. Znova napjal kůži bubínku. Rozložil si před sebou všechny kouzelné amulety a vybral ty nejsilnější. Rozdělal silný oheň, hodil do něho ohřívací kameny a potom se v teplé vodě v neckách omyl čistou kůlží. Pak usedl k dechovým cvičením, protože jej očekávala výjimečná fyzická námaha. K večeru byl se vším hotov a odešel do stanu Muščiných rodičů.

Jako vždy byla tu už tlupa zvědavců. Rodina byla bohatá, stan byl prostorný. Přesto si šaman vymezil zvlášť široký kruh kolem ohniště, ať si třeba někteří zavlují před stanem. Čekal netrpělivě na příchod noci a stále vylézal ze stanu pozorovat oblohu. Věděl, ve kterém souhvězdí dnes svět stojí, bylo to souhvězdí nepříznivé, a s obavami se připravoval na mocná zaříkání, jimiž měl překonat jeho vliv. Při svých léčbách dodržoval přesně všechna magická pravidla, jimž ho naučil starý šaman i později duchové, a zcela nechával stranou svoji obvyklou skepsi k rituálům a svoje pravé poznání o věcech světa i nadsvětí.

Konečně nastal pravý okamžik.

Jako kdykoli jindy začal s pomalým bubnováním a tancem. Dnes však bylo třeba vyvinout šamanský žár, aby se dostavil Veliký trans. Skákal tedy, zpívaje magické písně, kolem ohniště, ale daleko více se soustředil na vnitřní rozpalování, kterého dosahoval probuzením životní síly, kterou rytmem dechu a soustředěním vědomí vytahoval páteří až do temene lebky, kudy prorazila ven a spojila se s kosmickou životní silou.

Netrvalo dlouho a dosáhl toho. Jeho duše - či jeho vědomí, to nikdy nedokázal správně rozeznat - vyletěla z jeho těla a nyní stoupal šaman s ní po Stromu světa.

Vnímal vše naprosto jasně. Byl celý mimo své tělo. Veliký trans začal.

Vzápětí šaman zjistil, že toto bude opravdu Veliký trans, snad proto, že vyletěl z těla tak rychle a s takovou prudkostí, což zase bylo patrně proto, že mu Muška byla tak blízkým člověkem. Instinktivně by byl chtěl zpomalit svůj výstup, ale už to nezvládl. Poznal, že se čas obrací nazpátek. Prudkým letem míjel celý svůj život. Bál se. Ještě nikdy se mu to nestalo.

Náhle jakoby úderem ztratil vědomí, a když se vzápětí probudil, bylo mu patnáct let a zinítal se v šamanské nemoci.

Diváci s hrůzou viděli, jak náhle počal šaman lézt po čtyřech. Pak sebou praštil jako v záchvatu. Ve stanu bylo takové vedro, že ze všech se pot jen lil.

Šaman zatím prožíval první útok nemoci. Nechtěl poslechnout, bál se této nemoci, chtěl se jí zbavit, chtěl být zdravý.

Ale čím více proti ní bojoval, tím silněji ho krušila, až poznával jasně, že umře. Tu se přestal bránit.

Pojednou klidně spal. A tu ve spánku přistupovali k němu pradávní šamani a vkládali na něho ruce.

Ze snu začal pozvolna zpívat staré posvátné zpěvy, jimž se nikdy neučil.

Probudil ho starý šaman a uvázal mu kouzelný střapec, znamení šamanského žáka.

To, co kdysi trvalo celé měsíce, prožíval teď šaman v rychlém sledu.

Bloudil lesem, cizím lesem a troubil jako starý sob. Spustil se na kolena a zuby rval a požíral sporou trávu, vřes a lišejník. A lezl tak jako zvíře sedm dnů.

Vyhublý na kost, zmítán horečkou, ležel ve stanu svého učitele a spal neustále, skoro celé dni spal.

Diváci pozorovali šamanovo strnulé tělo, z něhož vycházelo ohlušující chrápání, ačkoli ústa měl šaman pevně zaťatá.

Dlouho, dlouho seděl šaman zas v jeskyni, v kobce, v níž na stěně pozoroval Ducha noci. Neměl v hlavě jedinou myšlenku, neměl v mozku sílu k jediné myšlence. Kahánek dávno zhasl a on viděl stále stejně zřetelně černého bizona pár palců před svýma zakrvavělýma očima.

Po nezapamatovatelně dlouhé době stál šaman opět v lese. Odevšad se hrne bouře. Šaman vylézá na skálu uprostřed lesa. Švihá ho tu ledový déšť, vichr se točí ze všech stran.

Otevřelo se nebe, na nepostřehnutelný okamžik spatřil jím šaman zelené kvetoucí louky světa nad ním a udeřil do něj blesk. Zemřel.

Chrápání, které se přeměnilo ve smrtelný chropot, rázem přestalo, šaman nedýchal.

Tu uviděl, že je v podsvětí. Daleko před ním na pusté ledové planině stan, zpod jehož zdviženého závěsu zářilo světlo ohně.

Šaman šel blíž a blíž. Ještě je dost daleko, ale jako by byl již jen na sáh vzdálen, vidí ve stanu ďábla, který v čarodějném obleku provádí nejhroznější šamanské rity s těly mrtvých.

Rozřezává je, vyndává vnitřnosti, sype místo nich oblázky a vkládá hady.

Ojídá maso z údů a obaluje holé kosti mechem.

Zpívá nejstrašnější zaříkadla.

Provádí nejsilnější kouzlo mrtvých.

Diváci začali úzkostně přešlapovat. Šaman již půl hodiny ani jednou nevydechl.

Zasažený bleskem, se spálenými vlasy a vousy vrátil se šaman ke svému učiteli. Ten ho krmil jako malé dítě.

Pak za dobu, kterou nelze určit, vyvedl ho učitel daleko od tábora.

Šaman seděl na mýtině a přicházela noc. Kolem sebe však viděl jako ve dne. Viděl vlky a lišky, jak postávají okolo v kruhu. Z průzorů lesa kývali na něho parohy sobi. Za zády cítil horkou blízkost mamuta. Všichni čekají.

Náhle se shora na něho vrhl nepřítel.

Obrovitý orel, větší, než jakého kdy viděl, urval mu pařáty hlavu. Vyklubává z ní oči a vrhá se na zbylé tělo, které se zhroutilo do mechu. Roztrhává je na jednotlivé údy, pohazuje je kolem, žere vnitřnosti.

Odral z kostí všechno maso, vypil všecku krev. Leží zde šamanovy kosti a lebka.

To trvalo hrozně dlouhý čas. Šaman pozoroval svou kostru. Byl svlečen na dřeň života.

Ubíhal jeden den za druhým, uběhlo sedm dní. Šaman získával nad svými rozházenými ohlodanými údy schopnost meditace.

Náhle se roznítilo světlo v jeho vědomí, pojednou bylo světlo i ve všech jeho údech, kruh zvířat, která ho střežila, zmizel a veliký orel máchnutím křídel scelil kosti, jež obrostou novým masem, vyměnil šamanovi oči a uši a kolem srdce mu zasadil do těla kouzelné krystaly. Orel s ním mluvil řečí zvířat a šaman mu v ní odpovídal. Orel se stal jeho prvním ochranným duchem. Ještě předtím, než se šaman vyčerpán, ale s nebývale jasnými smysly vrátil do tábora, orel kroužil nad táborem sedmkrát a všichni věděli, že se zrodil nový šaman.

Ve stanu se šamanova hruď začala jasně pohybovat.

Všichni se ztišili.

Šaman vstal, ale bylo zřejmé, že nevidí. Skočil do ohně a udupal ho bosýma nohama. Ve stanu nastala skoro úplná tma, jen široce rozevřeným závěsem sem vnikalo světlo noci. Na nebi nad táborem se poprvé tohoto podzimu objevila polární záře.

Záře, kterou uzřel ve své hlavě a ve svém těle, však teď šamana neopustila jako tenkrát, kdy znovuzrozen se vracel do tábora. Byl už opět při plném bdělém a jasném vědomí, a proto se divil a pociťoval úzkost. Nebyl ovšem ve stanu, sotva se na něj pamatoval, věděl jen, že hledá duši nemocné a že je na cestě do nejvyšších světů. Byl tam již tolikrát, že nevěděl, proč se tak bojí. Snad pro to veliké světlo, které ho neopouštělo a jež ho nikdy dřív takto neprovázelo. Celý ten dnešní Veliký trans je naprosto neobvyklý! Je to proto, že je Muška vážněji nemocná, než si myslel, a duchové do něho vkládají větší sílu?

Šaman se rozhlížel kolem sebe, ale neviděl nic. Byl zřejmě v jedné z oněch oblastí, kde se nedá nic vnímat. Tušil však bezpečně, že je těsně před nejvyšším nebeským světem. Je-li tu skutečně, ačkoli se domníval, že bude duši dívky muset hledat na cestě k říši zesnulých předků, pak vyzve svým nepřemožitelným zaklínáním Nejvyššího ducha, aby mu sám duši nemocné přinesl. Toho se však nemusel bát, nebylo to poprvé.

Náhle se ocitl ve světě Nejvyššího ducha. Chtěl rychle zamířit k jeho stanu. Ale prudkost jeho síly jej unášela stále dál, do světa, o jehož existenci věděl, do něhož však nikdy nepronikl a o němž byl přesvědčen, že žádný smrtelník do něho nikdy nepronikne. Pot z něho jen prýštěl.

Toto bude jeho smrt. Krásná šamanská smrt - to, myslel si, už dlouhé věky nebylo slyšet o nikom, že by jí byl zemřel. Šamani umírají normálně v posteli, a ne v transu.

Byl ohlušen - asi krví, která se mu hrnula do hlavy. Kromě strachu a útržkovitých myšlenek o tom, proč sem vlastně přišel od lože nemocné, neměl ve vědomí nic. Vzápětí prorazil hranice posledního světa, kde lze ještě žít, kde jsou ještě konkrétní bytosti a konkrétní věci. Na nepostřehnutelný zlomek okamžiku uviděl sestřenku, Kocha a svatou Mirku, jak sedí na písečné pláži u hluboce modrého moře, zdvíhají v rukou poháry a usmívají se směrem k němu, jako by cosi pěkného pozorovali. Nikdy je neviděl, ani teď nevěděl, kdo jsou, ale okamžitě je poznal. V následující chvíli ho obchvátila třeskutá záře bílého světla a šaman dospěl extáze.

Oslnivým světlem byly jeho oči slepé. Neslyšel ani nic ušima. Ale zažíval takovou plnost skutečnosti, jakou oči, uši ani hmat nemohou tak dokonale plně uchopit a poznat. Čas zcela odletěl. Nebylo vzad ani vpřed. Bylo stálo.

A tu pocítil palčivě sladkou sebeobětující lásku ke všemu. K lidstvu, k duchům, k bohům. Ke zvěři, ke všem světům kamení a vod. Avšak vnitřní pohyb neustal. Ta sebeobětující láska všeobjímání se rychle stávala stále palčivější, jakoby hrotitější, jakoby slast byla vytvořena z miliónů bodavých jehliček, jež se do něho zarývaly stále hlouběji. Až náhle z všeobecného pocitu se vyloupl pocit nepřetržité lásky ke každé jednotlivé a jediné věci, od Mušky, Kukučky, gestapačky, Kulhavého až po stvol trávy, jedinou veverku, jednotlivého pstroužka v potoce.

Byla to láska nepřetržitá a naprostá a šaman se dal do pláče. A vnitřní pohyb se zastavil. Palčivost bodání miliónů jehel lásky se začala zvedat jako lehký opar po ránu. Byl to pocit, jako by byl šaman vynášen ještě daleko výš do pásma chladivého mírného vánku a jeho žhavé čelo bylo jím osvěženo.

Láska už od něho neustoupila, aby byla proměněna. Cítil všechny tvory a všechny jednotlivosti, ale z jejich pociťování v lásce vynořovala se ponenáhlu ještě lahodnější rovina lásky, která nejen plane a snaží se, ale i osvětluje a odpouští, osvětluje jako záře jasnější a klidnější než sluneční a dává všemu se dít ve Veliké indiferenci. Bez jejího klidného jasu by všechny světy byly už pradávno zanikly - pochopil šaman. Veliká indiference měří jakékoli konání, veškeré dění láskou, a proto není nic, co by bylo krásnějšího, jasnějšího, lepšího než druhé. Klad i jeho opak, ano i ne, přitakání i odmítnutí se děje stejně v lásce a stejně spočívají v jejím bezpečí. Je v ní ticho v míru, jasnosti, veselí a jarosti, zřetelnosti a střízlivosti, zde padá liché rozlišovánl a přemýšlení a starání se a usilování, a duše, která dospěla sem, se otevírá stále jasnějšímu, zřetelnějšímu a hlubšímu poznání příčin a jejich vzájemného propojení ve Velikém čemsi. A prudký tep tohoto Velikého čehosi proudí touto láskou a nedává jí ustrnout, ssednout se v mrtvu, pobízí ji věčným pohybem vpřed a rozlévá ji do stále větší a větší šíře, a kam se ona rozprostře - vznikají světy.

Šamanovi dávno oschly slzy a cítil zbožnost jako dosud nikdy, pokoru, díkuvzdání a přitom současně cit nekonečné velikosti a bohatosti vlastní duše, vlastního bytí.

Avšak vnitřní pohyb neustal.

Jas a mír ho již neopouštěl. Leč postupně, jak jím pronikal - či jak on pronikal jím, což se nedalo rozlišit, jako by to

nebylo odlišné - objevovaly se znovu podoby tohoto světa. Na šamana zamávala Muška mizející pod skálou, na níž seděl v lese, usmál se na něho Kukučka, čehož snad dosud nebylo, plakala hluboko v jeho loži Velká gestapačka, posledním pohledem ho stihl zaživa rozřezaný Kulhavý, naříkal před ním pes, do krásy se vypínala květina na široké pláni, a šaman je všecky viděl, plakal i radoval se s nimi a pojednou jas a mír, jimiž byl naplněn, vytryskly z jeho rukou jako paprsky laskající ty, kteří měli bolest, a hladící ty, kteří se na chvíli smáli v radosti, a šaman cítil, jak se celý jeho život - a ten byl nepomíjející a nekonečný - vlévá do nich všech, ale stále blíž a blíž přicházeli ti, které na světě znal, mezi nimiž na světě byl, jako by klesal z vysokých oblaků a obzor se kolem něho stále zužoval a věci v něm konkrétněly a bylo jich méně, nezměřitelně méně, ale byly přece tu jako ty nejjedinečnější, nejbližší, jemu nejvlastnější, a když šaman lehce dopadl do středu kruhu obzoru, viděl se ve vlastním táboře, ba teď ve staně Mušky, která byla nemocná, obklopen lidmi, kteří na něj s vyvalenýma očima a s vyplazenými jazyky koukali, smrdutě se potili, byli by ho utopili na lžíci vody a měli v hlavě myšlenky jako nejubožejší zvířata - a šaman cítil, jak je musí milovat vším tím bohatstvím lahodné, sladké lásky, která se poznává spoluutrpením a něžnou, tichou, stejně jako silnou a spoluběžící prací každého dne, každé hodiny, každého okamžení.

Šaman se probudil a zjistil, že stojí nedaleko lůžka dívky. Přikročil k ní, položil jí ruku na čelo a řekl:

"Jsi uzdravená, Muško."

Přítomní ani nehlesli.

Šaman byl v transu víc než dvanáct hodin. Zatímco se potácel, padal a vstával, bubínek, který pustil, ozýval se co chvíli ve tmě sám. Stan se otřásal, že museli pevně přidržovat tyče. Oheň vyhasl úplně a nikdo se neodvážil přinést žhavý uhlík.

Svítalo. Před stanem se objevil Kukučka, zprvu nesměle na šamana volal, pak se prodral dovnitř a odvedl ho opatrně jako opilého domů.

Kapitola jedenáctá LEDOVEC

1.

Šaman spal skoro bez přerušení tři dni a za tu dobu začala zima.

Uhodil tuhý mráz, rázem zamrzly řeky. Bláto v táboře ztvrdlo na kámen. Surový vítr se prohánět po planinách, svištěl v lese a v táboře strhával stany. Obloha byla černá a nízká, ale po sněhu ani památky. Sobi se objevili a začali táhnout bez zastavení na jih. Zima je příliš brzy překvapila.

Lovci vyšli na lov a nadávali na šamana, že chrápe. Ale nedalo se nic dělat. I když ho přišel budit náčelník, nevzbudil ho ani kopáním. Tábor byl proto poloprázdný, když šaman konečně vstal.

Vykoukl ven, na prostranství mezi stany nebyl nikdo. Ženské i děti, ba i psi, byli zalezlí doma.

Kukučka poctivě udržoval oheň, i když, jak šaman na záchodě zjistil, vyplýtval polovičku zásob.

Muška se uzdravovala. To šaman věděl, ani se nemusel ptát, ale zabalen do kožichu přišel se na ni přece jen podívat. Jen přísně nakázal, že musí ještě deset dní ležet v teple, že ji nesmějí poslat v tomhle mraze ven.

Doma pak šaman seděl a dlouhým parohem se šťáral v ohništi. Vzpomínal na to neuvěřitelné, co zažil, a přemýšlel o tom. Moc se však přemýšlet nedalo, protože i jemu chyběla slova. To šamana dost sralo. Ale chápal, že to ani nemůže být jinak. Musel to pochopit, alespoň zatím, beze slov.

Jaksi cítil, že by měl něco udělat, ale nevěděl co. Vše, co mu v tomto ohledu přišlo konkrétního na mysl, pokládal za blbost. Přece nepůjde teď náčelníkovi líbat nohy. Nebo nepůjde za gestapačkou prosit ji, aby šla a propustila všechny vězně kvůli jeho modrým očím. To je stejné, jako nemůže poručit tomu zlému ledovému větru, aby se změnil v jarní vánek. Nebo snad má naopak i tu gestapačku milovat? Samé hovadiny.

Za pár dní se lovci vrátili do tábora s hubeným úlovkem. To tedy bude pěkná zima! Všichni se shodovali v tom, že vinu nese šaman, protože chrápal. Náčelník mu to přišel oficiálně oznámit. Ale šaman na něj jen něco zabručel - a s jeho zaklínadly to není žádná hračka, řekl si náčelník a odkráčel.

Lovci si ovšem dál mysleli své. Šaman byl rád, že ho v létě vzala gestapačka pod ochranu, a že se tedy nejen bojí, ale vlastně ho proto mají v úctě. Neutěšený lov jim později nějak vymluví.

A tu uprostřed všech těchhle nepříjemností, ba malérů, přišla do tábora znova návštěva od Tajné bezpečnosti.

Byla to šamanova známá děvka a dva řádní vazouni.

Jak přišli, usadili se u náčelníka a hned v podvečer tam začala hostina.

Šamana nikdo nepozval, ani mu nic nedonesli. Byl by mu bodnul ostružiňák.

Tak šli s Kukučkou spát.

Na druhý den o polednách se bezpečáci vyvalili z náčelníkova stanu. Zamířili k šamanovi.

"Slyšeli jsme, že mizerně šamanuješ, teda, že nešamanuješ vůbec," spustila gestapačka.

"Jak šamanuju, to si posoudím sám," řekl šaman.

"To seš vedle. Od toho jsme tu my."

Šaman se na ni pohrdlivě podíval.

"Nejseš jedinej šikovnej mužskej, soudruhu," zasmála se mu do očí a ukázala hlavou na ty své dva vazouny.

Šaman přikývl.

"Co bylo - bylo, " pokračovala soudružka. "Nějak málo s náma spolupracuješ, a jestli si myslíš, že jsi z toho vyklouzl s tím Kulhavým - tak si to nemysli."

Šaman si podepřel dlaní bradu a koukal na ni.

"Potřebujeme, soudruhu, víc aktivity. S tím svým kádrovým posudkem by ses měl hledět nějak rozhejbat. Žádnej šaman nemusí bejt večně."

"A co chceš?" zeptal se.

"Musíš se nějak vzchopit. Takhle bychom za tebe v tomhle táboře neručili. Pamatuj si, že jsem to s tebou myslela dobře. Ale teď je situace taková, že musíme k upevnění uvědomělosti mít tady nějakej veřejnej proces. Neúspěch lovu jsi zavinil ty - anebo Fousáč, že dělal zlý čáry nad těma svejma obětníma destičkama. Je jedno, kterej z vás dvou to skutečně byl. Potřebujeme jen, abys zítra před celým táborem Fousáče obžaloval a usvědčil. S ničím si pak nemusíš špinit ruce. O všecko další se už postaráme my. Můžeš jít třeba hned potom zas chrápat - a chrápej až do jara. My už nedovolíme, aby na tebe někdo šáhnul. Jseš přeci velkej šaman - či ne?"

Vazouni, kteří se zatím roztahovali na kožešinách na zemi, se drze zasmáli.

Šaman vyskočil, jako by ho nabral nosorožec, a křikl hrozným hlasem, napřahuje k nim pravici:

"Enyky benyky kliky bé..."

Vazouni vyletěli ze stanu jako diví.

Soudružka zbledla, zřetelně se vyděsila, ale vydržela. Měla Vysokou školu.

Šaman ostatně vzápětí spustil ruku a těžce, jako nemocný člověk, si sedl.

"Hele, když jsem tady, tak nečaruj," řekla dívka nejistě.

"Né..." přikývl šaman. "Ale s tím Fousáčem mě vynechte. Utrum."

"Heleď se..."

"Řek jsem! Ať si to udělá náčelník."

"Náčelníka na to nepotřebujem - musíš to prostě bejt ty."

"Řek jsem dost!"

Seděl se skloněnou hlavou celý shrbený. Dívka ho chvíli pozorovala a pak poznala, že má vlastně před sebou starého vyčerpaného muže.

"Dobře, mluvit o tom nemá cenu. Zítra v poledne svoláme všechen tábor," pracovnice se pomalu zvedla, "a přivedeme tě tam, abys Fousáče usvědčil. Můžeš to udělat třeba jako nějakej slavnostní obřad, třeba ten loveckej, kterej jsi prochrápal. K ničemu tě nutit nebudeme. Ale v poledne, soudruhu, si pro tebe přijdem."

Stála, upravovala si kožich přes svou černou uniformu, a jen domluvila, vypadla. Enyky benyky dvakrát po sobě by na ni bylo přece jenom moc.

Šaman zůstal sedět. Věděl, že prohrál, protože je starý.

2.

Byla to poslední věc, která šamana postrčila. Už v minulých dnech mu jaksi mlhavě probleskovalo hlavou, že by měl odejít na ledovec, protože se zkušeností a poznáním, které nabyl ve Velikém transu u Muščina lůžka, nemůže už mezi lidmi žít. S přírodou a se zvířaty se bude žít lépe - a snáze, bude tak moci žít podle toho, co poznal, a poznávat to hloub a dál.

Mezi lidmi by ho buď snědli, nebo by nemohl žít tak, jak v transu zakusil, ani okamžik. Mezi smrti a pravdou zde nebylo třetí cesty. A teď ještě další "spolupráce"!

A to mu pomohlo třetí cestu najít. Ledovec.

Rychle se začal otáčet po stanu a chystal si všecky věci.

Kukučka, který vylezl zpod kožešin, v nichž se bleskurychle schoval, jakmile návštěva vcházela do stanu, na něho ustrašeně koukal.

Šaman vyházel celou truhlici svých kostýmů a kožešin.Kouzelnické kostýmy odkopal na jednu hromadu a začal prohlížet kožichy. Žádný nebyl dobrý. Kukučka nic nezašil, taktak že je vyprášil.

Vybral si nejtrvanlivější, byť ne nejteplejší, z mamutí kůže. Byl těžký, ale pokud by byl zašitý, neprofukoval by.

Rychle, ale přesto systematicky a s rozvahou shromažďoval postupně všecko, co bude potřebovat, co mu musí teď až do smrti stačit.

Vylezl ze stanu, aby sundal slaninu, pověšenou za stanem na tyčích, ale hned se zas vrátil, uvědomiv si, že by mohl vzbudit pozornost.

Přehlížel všechny své zbraně. Ty byly nejvíc v nepořádku. Řadu let je skoro nepoužíval.

Smrákalo se a šaman hodně přiložil na oheň, aby měl světlo.

Pak si vzpomněl na Kukučku, že bude v zimě potřebovat palivo, a kosti, které se ještě nerozhořely, z ohně zase vytáhl.

Oba s Kukučkou celou tu dobu mlčeli.

"Odejdeš?" zeptal se večer Kukučka.

"Ano. Slyšel jsi přece, co říkala."

Kukučka mlčel.

"Mám strach..." zašeptal potom.

Šaman se zastavil ve své práci a tiše na něho pohlížel.

"Budou se bát udělat ti něco v šamanském stanu," řekl potom. "Kéž by se toho byl býval víc naučil!" pomyslel si pro sebe.

"Nemám strach z nich. Mám strach ze smrti."

"Hlupáčku, byl bych ti to opravdu ulehčil, kdybych tu zůstal - ale ani tak se neboj. Sejdeme se spolu brzy."

Kukučka zmlkl. Šaman se vrátil ke svým věcem.
Později v noci, když už šaman skoro uhasil oheň a čekal, až i psi v táboře budou spát, Kukučka ještě řekl:
"Je z ledovce daleko do nebes?"
"Není."
"Tak tam brzo budeš?"
"Nejdu tam. Zůstanu tady na světě."
"A jak se sejdeme?"
"Snadno, Kukučko, jakmile budeš chtít."
"Budou mě po smrti bít?"
"Nebudou, Kukučko, nezasloužil sis to."
"Tak přece jenom trestají..."
"Tak, jak to vidíš na mně. Ale ne tím, že tě honí Bezpečnost. To je jen sranda."
"A jak tě trestají?"
"Dali mi poznání příliš veliké, Kukučko. Tak trestají."
"Po smrti?"
"I po smrti, i už tady, Kukučko. Pak nemůžeš žít mezi lidmi."
Tábor byl stále tišší a tišší. Psy měli ve stanech, ohřívali si na nich v posteli nohy. Hvězdy nebyly. Vítr nadouval stěny stanů.
Šaman zvedl svůj ranec, a uvolniv stanové kolíky, vylezl zadem ven. Kradl se na ledovec kolem svého záchodu.

3.

První den prchal co nejrychleji. Celou noc pospíchal po zamrzlé řece, za svítání zabočil do lesa a co nejrychleji se bral dál.
Psi nebyli znalí stopaření a mohli ho dostihnout jen mladí lovci. Dorazí-li včas na pustou pláň pod ledovcem, bude již skoro v bezpečí. V tuto roční dobu se sem málokdo za ním odváží.
Pout' byla neschůdná. Les byl zde ještě hustý a nikdy nikdo jím neprocházel. Musel se prodírat pod nízkými mrtvými větvemi a přelézat hromady suti a balvany, ale blížil se cíli. Teprve druhou noc se zastavil ke krátkému spánku.
Jedině gestapačku by mohlo napadnout, že jde k ledovci. Všichni ostatní budou předpokládat, že utekl na jih, za snazším živobytím.
Druhý den les řídl. Stromy byly stále nižší a nižší, ale hustý podrost činil cestu snad ještě obtížnější. Do večera neurazil šaman příliš velkou vzdálenost.
Právě když sestoupila tma, terén se zlepšil. Už jen velice spoře tu rostly stromy a i kleč přestávala. Proputoval ještě velkou část noci a teprve k ránu ulehl, konečně s pocitem pravděpodobného bezpečí.
Třetí den vyšel na planinu.
Den cesty před ním se zvedal až k obzoru ledovec. Byl to vrcholek světa. Pod popelavou oblohou byl špinavě žlutošedý, nebyl na něm od zimy čerstvý sníh. Rozkládal se vpravo i vlevo, kam oko dohlédlo. Jeho okraj byl černý jako uhel. To byly balvany, které rodil.
Na planině bylo vše ztuhlé na kost. Bylo to obrovské pole kamení a balvanů, jež obrůstal jen šedý lišejník.
Dul ledový řezavý vichr.
Jako jediný pohybující se bod po celé rovině šel šaman. V pravé ruce držel dlouhý oštěp, v levé kamennou sekyru, přes dlouhosrstý kožich měl přehozen luk, na zádech toulec se šípy a ranec se spacím vakem a jídlem, za pasem měšec s hroty šípů, sněžnými brýlemi, křesadlem a suchým troudem, po boku ostrou kostěnou dýku a šamanský bubínek v bezpečném pouzdře z měchýře.
Šel tak celé ráno neohlížeje se, klopýtal, neboť byl unaven, a upřeně hleděl na ledovec.
Dopoledne se pod ním na kraji obzoru po levé ruce objevil sloup stínu. Šaman si ho hned všiml. Byl to jakoby kouř ohně, ale vichr ho nerozvál. Byl to Stín.
Šaman šel kupředu.
Pomalu postupoval Stín k němu. Jednou jej zakryl veliký balvan, jindy se schoval v nějaké jámě, ale nezadržitelně se přibližoval.
Pláň byla bez barvy stejně jako obloha. Zamrzlá půda splývala před očima s balvany. Teď už se země ztratila úplně pod mořem kamení.
Stín nepozorovaně přeběhl na druhou stranu.
Šaman už viděl, jak se zachvívá. Kličkoval před šamanem, mrtvá pláň zkreslovala všechny vzdálenosti, ale šaman odhadoval, že mu je ještě na půl dne cesty vzdálen. Šel stále vpřed.
Jak se Stín přibližoval, bylo vidět, jak občas mění barvu. Ze šedého se stal černý, pak fialový a špinavě oranžový.
Když ho šaman na chvíli přestal pozorovat, objevil se hned o hodně blíž. Přeskakoval z jednoho konce pustiny na druhý - a vítr se jakoby otáčel jeho směrem a hnal se vždy směrem od něho. Přicházel s ním ledový mráz, až šamanovi trnuly všechny kosti a jektaly zuby. S jeho dechem se šířil pach hnijících mršin.
Ráno na obzoru vysoký, zmenšoval se nyní do velikosti obrovského mamuta. Začal se rozplývat v rozmazaných konturách a měnil tvar, jako by se jednou obracel k šamanovi tváří, jindy bokem.
Šaman potěžkal oštěp a bubínek si přitáhl k ruce.
Najednou Stín zmizel. Vichr svištěl všude kolem, ale bylo těžko zjistit jeho rychlost, nebylo zde nic, co by ohýbal, kromě šamana.

Chlad ledovce již šamana obejmul ze všech stran a tiskl.

Bylo poledne a kámen i obloha tmavěly stále víc.

Ledovec jako by roztahoval ruce, obklopoval již šamana vpravo i vlevo. Kruh se uzavíral.

Na tucet dostřelů luku objevil se teď Stín za černým balvanem, přímo šamanovi v cestě. Nyní už přestal přecházet ze strany na stranu. Ne sice rychle, ale stále šel šamanovi v ústrety.

Když šaman zadržel krok, zastavil se Stín taky. Jak se šaman pohnul vpřed, pohnul se i Stín. Byl nyní opět šedý či šedočemý jako popel dávno vyhaslého ohniště.

Šamanovi se zdálo, že jde se svěšenou hlavou. Napínal oči, aby rozpoznal víc, ale nemohl. Puch, který od Stínu vanul, nyní ohavně sládl. Šaman si přiznal, že to již není smrad, ale zvláštní druh vůně, byť ohavné a nesnesitelné.

Nespouštěl teď ze Stínu oči ani na okamžik, a proto často zakopával a kymácel se. Počítal, že není od něho už dál než na hodinu cesty.

Kráčel teď pomalu a obezřetně. Nechtěl ponechat neznámému žádnou výhodu. A vskutku se zdálo, že Stín teď ustupuje, nebo se aspoň zastavil. Šamanovi usilovným zíráním slzely krví naběhlé oči. Na okamžik je zavřel.

Otevřel je prudce - a na vzdálenost oštěpu stál před ním ďábel. Ten, kterého spatřil v jeho stanu v průběhu svého šamanského zasvěcování a od té doby již víckrát ne.

Měl dvojnásob velikou sobí hlavu s ohromnými parohy, oděn byl jako nejvyšší šaman, místo rukou obrovské orlí paťáty.

Šaman v mžiku pozvedl oštěp, ale vzápětí všechna zbroj z něho spadla a rozsypala se v popel. Zůstal mu pouze jeho bubínek.

Vichr letěl takovou rychlostí, že pro jeho svištění a jak rval slova od úst neslyšel šaman vlastního hlasu. Začal Veliké zaklínání - a neslyšel je. Udeřil do bubínku a neslyšel jej.

Ďábel proti němu pomalu, pomaličku zvedl hlavu, upřeně se zadíval šamanovi do očí a hlasitě se zasmál.

Jeho bylo kupodivu slyšet.

Proti orkánu, který se zdvihl, nechránil mamutí kožich šamana ani jako lopuchový list. Cítil, že mu kamení všechny údy, protože s vichrem přišla smrt.

Ďáblovy oči byly naprosto bez života. Byly to oči mrtvého zvířete, víčka nemrkala, zrak byl úplně vyhaslý, bulvy potaženy kalným bělmem.

Z huby ďáblovy se linula příšerná vůně, že se šamanovi zježily všechny chlupy. I v nejtřeskutějším mrazu se z něho lil stružkami pot. Pálil jako řezy nožem a zřejmě hned tuhl v rampouchy, které mu visely pod kožichem po celém těle.

"Přišel jsi ke mně, šamane..."

Jeho hlas byl chraplavý.

"Ne. Jdu na ledovec."

"Čekal jsem tě, šamane..."

"Neměls koho, nejdu k tobě."

"Já jsem ledovec."

Šaman mlčel.

"Nebojíš se, šamane?"

"Nebojím."

"Žít se mnou?"

"Nebudu žít s tebou, budu žít sám."

"A zemřeš."

Šaman mlčel.

"Ale to si ty přeješ."

Šaman neodpověděl.

"Vždyť za poznání ty jsi ochoten platit vším, šamane."

"Ano. Vším."

"To je dobře - prohrál jsi, šamane."

Šaman chtěl odpovědět, ale zmlkl.

"Je dobře, žes nechal být zodpovědnost za své dílo a své poznání - nebylo to pro tebe."

Šaman chtěl znova něco odpovědět, ale jazyk mu nesloužil.

"Jsem rád, šamane, však se u mne budeš mít dobře. Když takoví jako ty utíkají od lidí, nebudou se aspoň muset lidi o nic starat. Mohou pohodlně žít, jak žijí, a věřit, že to, co mají, je ta společnost svobody, o které sis dával jen zdát."

Řezavý vichr pronikl už šamanovi až do míchy.

"Nebojíš se, šamane?"

"Ne."

"Však ovšem - ty a skutková odplata! Co je to pro tebe! Máš tolik síly, že si můžeš na hřbet nabrat, kolik chceš."

"Mám tolik síly."

"Vidíš - i já to o tobě vím. Jsi velký, šamane!"

Šaman počal cítit takovou únavu, že skoro padl.

"Je ti zima, šamane?"

"Je."

"Přestane ti být."

Ďábel široce rozevřel mordu a dýchl na šamana, a tu šaman přestal cítit zimu, ačkoliv nepoznal žádné teplo. Byl teď naopak celý zmrzlý jako kámen a necítil mráz jen proto, že sám se stal mrazem.

Ďábel se zasmál, až se to ozývalo ozvěnou ze všech světových stran.
"Měj se tu dobře, šamane, brzo se k tobě vrátím!"
"Kam jdeš?"
"Jdu na tvoje místo."
Šaman se doopravdy usmál.
"Chceš takhle, jak jsi, strašit staré báby?"
"Nikoli, šamane - podívej se!"
Šaman stál před svým vlastním obrazem. Pomalu se podíval na své ruce - byly to orlí paráty. Pařátí rukou si přejel tvář - byla tam obrovská morda tisíciletého soba a hlava se skláněla pod tíhou ohromných parohů.
Poprvé šaman pocítil děs.
"Však mě dobře poznají. Budou rádi, že jsem se vrátil z třídenních meditací, a jak budou rádi! Ve všem mě poslechnou. Tak jako by byli poslouchali tebe, šamane. Budu jim mluvit z duše."
"Co chceš udělat, ďáble?" vykřikl šaman.
"Vše, co je potřeba, aby jim bylo dobře. Nevědí, říkával jsi, jak dnes vést boj. Řeknu jim, že není třeba vést žádný boj. Myslíš si, že je to lež? Ale daleko, daleko menší, než když se uteče, aniž se o cokoliv vůbec pokusí."
"To není..."
"Ale ano. Je to pravda. Vždyť jsi tady."
Šaman se usilovně pokoušel alespoň vrtět hlavou. Tíha, převeliká tíha skláněla mu ji na prsa. Z huby, z níž mu vylézal obrovský jazyk, tekly sliny.
"Přece jsi se nemýlil, když jsi říkal, že pokud je lidská společnost pod vládou lotrů a vrahů, nedá se žít podle pravdy. Je jenom potřeba abys to řekl všem, a všichni si oddechnou. To jsi sice zmeškal, ale já to napravím."
Šaman se snažil nejprve přikývnout, pak důrazně odporovat, protestovat, bránit se, ale nezmohl se na nic.
"Ale opravdu..." řekl ďábel pozoruje ho a šaman viděl na jeho - to jest na vlastní tváři - ohavně oplzlý úsměšek."Nemýlil ses, že se pak nedá žít podle pravdy. Možná dokonce, že se nedá žít vůbec jako člověk. Dá se možná jen umřít jako člověk.
Ale já ovšem ani za mák nebudu chtít umřít, nebo se dát dokonce podřezat a sníst, až budu na tvém místě."
"To jen proto, že budeš mrtvý - a ne živoucí," vyrazil ze sebe šaman nakřáplým sobím hlasem.
"Už jsem mrtvý - z mého hlediska se nic neděje!"
"Ano, jsi mrtvý - ale já, já zůstávám živý..." zachroptěl šaman a vší silou pozvedl břemeno své hlavy. Ďábel se opět zasmál.
"Podívej se na sebe a uvažuj, jak dlouho asi budeš takhle živý!"
Šaman už neunesl svou tíhu a klesl na kolena. Poznal, že jsou stejně ledová, tvrdá a mrtvá jako kámen, na nějž padl.
"Ostatně - je otázka, jak je to s tvou živoucností, vždyť jsi stejně, jako to udělám já, nechtěl umřít jako člověk, nechtěl ses dát podřezat a sníst, a místo toho jsi utekl ke mně - zase tak, jak už jednou sis to dokonce liboval, tenkrát, jak pamatuješ, když sis myslel, že máš raka. A já jsem si tě teprv jenom připravoval!"
Šaman zasténal tak hrozně, že se i ďábel zarazil.
"Přece nelituješ - že tě nesnědli - můj malý šamane? Přece nelituješ, že teď konečně jsi ze všeho a od všeho osvobozen - že jsi vyvázl - že jsi překročil hranici - Tu Velikou hranici, která dělí člověka od božských výšin - tu Velikou hranici, přes niž se vědomě nikdo neodváží."
"Jakou hranici?!" s úsilím ze sebe vyrazil šaman.
"Jak jsi unaven! Jinak bys to přece sám řekl líp, než dovedu já! Hranici zodpovědnosti ovšem."
Šaman padl na ruce a paráty zachrastily jako kámen, když narazí na kámen.
"Jsi velký, šamane, jistě i to bereš na sebe!"
"Beru..." zaskřípěl mezi zuby šaman.
"Jak výborně si spolu rozumíme!" řekl ďábel s přívětivým úsměvem, který šaman sám na sobě dobře znal. Byl to zcela upřímný úsměv.
"My mrtví jsme taky rádi, když jsme pospolu a dobře spolu vycházíme a vůbec - máme se mezi sebou docela dobře. I poznání můžeme dosahovat. Naši šamani - a ty přece budeš jedním z nejpřednějších mezi nimi - vidí všem až do žaludku. Tak jako já tobě, jak sis mohl všimnout. To je přímo nekonečná oblast poznávání, když to někoho baví."
Šamanovi tak klesla hlava, že ryl parohy zmrzlou zem.
"Jen jestli sis přece jen nevzal na sebe větší břímě, než uneseš," řekl starostlivě dábel. "Mezi živými sis koneckonců taky nabral víc, než jsi nakonec zvládl. Není na tebe moc spolehnutí, šamane - aby ses nám nedostal místo mezi šamany mezi "stále úpějící duchy", co se živí už jenom našimi výkaly..."
Šaman kašlal krev, jak se namáhal znovu se zvednout a postavit na nohy, a napínal svaly, až se přetrhávaly.
"To, že nemáš hřbet rovný, to nevadí - jak sis to sám říkával - ale nemáš ho ani moc silný..."
"Buď proklet!" zařval šaman tlamou do země.
"Jak se ti to líbí?" opáčil ďábel.
"Ty - ty..." pokoušel se mluvit šaman.
Jeho vlastní obraz před ním se útrpně zašklebil.
"Už půjdu, šamane, měj se tu dobře - zatím.
Jistě se nebojíš - víš sám, že nikoho netrestáme. A tebe nejmíň! Dáme si ostružiňák."
"Ty..."
"Chceš něco říct? Pospěš si: Musím se rychle vrátit na tvoje místo - lidi potřebují jako sůl, abych jim vyprávěl o Bohu. Tys toho v tom směru moc neudělal."

"Neopovažuj se!" vyrazil šaman.

"Poučím je," pokračoval klidně ďábel, "a to daleko lépe a solidněji než jejich Velký šaman, který je skutečně jen krvelačný idiot a bude tu po tobě žrát hovna - to ti jistě dá satisfakci - poučím je, že Bůh přísně dbá na morálku. Jednak - kdo nepracuje, ať nejí - to je opravdu moc pěkná poučka - ale hlavně, kdo se kurví a tím rozkládá společnost, kdo málo pracuje a tím poškozuje společnost, kdo neposlouchá zákon a tím ohrožuje společnost, kdo nespolupracuje s Bezpečností a tím podvrací společnost - a tak dál a tak dál - toho Bůh po smrti těžce ztrestá. Protože není nic vyššího než lidi a jejich zájem. Bůh je dobrý četník v tomhle ohledu.

A naopak, kdo nesmilní, kdo láme pracovní rekordy, kdo je dbalý každého zákona, kdo spolupracuje - toho Bůh bohatě odměňuje.

Má-li ovšem k tomu ještě správné tetování na zadku. Bez toho se zatím ještě neobejdeme. Až pozdějc. Až bude společnost s vědeckotechnickou revolucí."

"Nesmíš!!!" zařval šaman z posledních sil, hlavu už skoro položenou na zemi.

"Když jsi v tomhle ve všem nechal po sobě díru – nic jsi o tom lidem neřekl," zachechtal se ohavně ďábel, "tak ji někdo musí vyplnit. Proto tam jdu. Nemůžeš se divit.

Prohrál jsi, šamane!!"

Šaman jednou lící své sobí hlavy ležel na kamenech – opravdu nestudily, nebylo rozdílu mezi nimi a jím – okem v druhé líci se snažil uvidět ďábla, jako by doufal, že ho ještě může pohledem zaklít.

Ďábel se nad ním rozkročil a ohnuv se, vypustil mu prd do ksichtu.

Tu uviděl šaman, že ďábel má na sobě všechno, co měl on, ale nemá jeho bubínek.

Se zoufalým úsilím zvedl jeden svůj pařát – nahmatal bubínek u boku – a prudce zabubnoval rytmus Velikého transu.

Zatočila se mu hlava, nekonečný ledovec letěl na něho shůry, obrys ďáblovy postavy se rozplizl a zahřměl jenom rachot jeho prdu – a šaman pocítil tak nesnesitelnou bolest, o jaké nevěřil, že vůbec může být. To bylo to poslední. Šaman definitivně klesl.

Kapitola dvanáctá Šamanův návrat

1.

Konečně se mnohadenní vichřice změnila ve sněhovou bouři. Obrovské masy sněhu vířily ze všech stran a rychle se ukládaly na zemi výš a výš. Nebylo vidět na dva kroky.

Šaman se už kolikátý den potácel na hranici kleče a kamenné pustiny. Ztratil svůj ranec, ztratil sekyru i oštěp - nevěděl, kde je zapomněl. Kameny, na něž stále padal, potrhaly i jeho mamutí kožich a děrami jej ohnivě pálil vichr. Co jedl, nevěděl. Kdy naposled jedl, nevěděl. Jednou zastřelil sovu sněžnou. Jedl ji syrovou, škubal peří zuby, hltavě jako dravé zvíře. Jednou překvapil před norou králíka a jeho zbytky vláčel s sebou u pasu několik dní. Spal zahrabaný do sněhu a spal dlouho a zase spal. Chvílemi se sám sebe ptal, zda už úplně zešílel, nebo ještě ne. Nedovedl rozhodnout, zda ďábel skutečně odešel místo něho do tábora, či ne. Nedovedl posoudit nic. Věděl jenom, že prohrál. Nedovedl si ani rozvážit, co prohrál. Nebyl schopen uvažovat o tom, zda mu ještě něco přece jen nezbylo. Byl úplně zlomený člověk. Byl s ním konec.

Na nic se neodvažoval myslet. Představa, že by měl usednout k meditaci, jej děsila. Bál se, co by uviděl. Vstoupit do života obnovujícího Velikého transu cítil jako naprosto nemožné. Tisíc očistných ritů a koupelí jej nemohlo očistit. Byl přece ďáblem.

Nepočítal dny, až posléze, nevěda vůbec proč, tuše jenom to nejstrašnější, se obrátil k táboru. Jeho porážka měla být přivedena k vyvrcholení.

Jednoho dne k ránu vystupoval od zamrzlé řeky k táboru. Tábor se právě probouzel. Několik psů se rvalo a z několika stanů stoupal kouř ranního, čerstvě rozdělaného ohně.

Když vstoupil na prostranství mezi stany, zpozorovali ho. Za chvíli vystrkovali hlavy ze všech stanů.

Pomalu mířil ke svému, jenž tu ležel skácen sněhovou bouří.

Těžce, jako prastarý člověk, jej začal sám vztyčovat.

Nikdo mu nepřišel pomoci.

2.

Šaman seděl v ledovém stanu na zkřížených nohou a hleděl otvorem ven. Podle měsíční fáze a postavení hvězd věděl již, že byl pryč asi měsíc.

Seděl sám.

Zásoby paliva byly rozkradeny.

Kukučka mu umřel.

Zřejmě ho vytáhli k lesu a nechali mrtvolu sežrat psům, vlkům, rosomákům.

Od svého návratu šaman s nikým po tři dny nepromluvil. Dnes bude konečně muset jít žebrat o jídlo. Maso na tyčích za stanem bylo pryč.

Vstal a vyšel s malou lýčenou mošnou ven.

Začal od levé strany.

Před stanem podupával, pokašlával, smrkal - pokoušel se pronášet zaříkání - ale s ledovým údivem zjistil, že je zapomněl. Tak jenom tak mumlal.

Nepočítal, před kolikátým stanem už stojí. Zevnitř táhlo teplo a vůně. Psi venku se tahali o čerstvě vyhozené kosti, ještě se z nich na mrazu kouřilo. Zase dál. Ze stanu vyběhla Muška a rychle mu podávala čerstvé teplé maso. Byla oblečena v čistých nových kožešinách. Podle zapletených vlasů poznal, že ji už provdali.

Sežral maso venku jako pes. Bylo to tabu. Nevzpomínal si na ně. Šoural se k lesu, aby se pokusil nasbírat chrastí.

Z náčelníkova stanu vyběhl jakýsi výrostek, a zatahav ho bezostyšně za ruku, ukázal mu, že má jít k náčelníkovi.

Zůstal stát u vstupního závěsu.

"Tak ses teda vrátil," řekl náčelník. "Nemysli si, že o tebe nějak stojíme. Soudruzi z Tajné bezpečnosti slíbili, že nám od jara Velký náčelník a Velký šaman pošlou nového šamana. Ale je tu pro tebe ještě něco k vyřízení. Zítra ráno sem přijdeš, povídám! Jednou s tebou konečně musíme udělat pořádek. A nebudeš mi vzdorovat, povídám. Seš už moc malej, šamane!"

Šaman si při té příležitosti půjčil sekyrku a šel do lesa.

Večer si poprvé po dlouhých týdnech rozdělal malý ohýnek.

Náčelník ho chce před celým táborem soudit. Bylo mu to jedno, a přece měl strach.

Ráno hledal, co by si oblékl. Jeho obřadní oděvy byly pryč, nebo byly beznadějně roztrhány, válely se po všech koutech. Zřejmě tu rabovali.

Nechal si svůj děravý mamutí kožich, stejně ho už ani nesvlékal.

Před polednem ho vytáhli ven.

Všichni lovci stáli shromážděni kolem mamutí lebky. Náčelník ho pořádným štulcem usměrnil, aby vylezl nahoru.

Pak poskakuje a mávaje oštěpem, aby se rychleji dostal do ráže, náčelník vykřikoval všechna obvinění.

Nekonal oběti. Neprováděl obřady. Nedodržoval tabu, ani o jejich dodržování v táboře nedbal. Jak známo, kazil všechnu mládež. (Kupodivu se náčelník neodvážil zmínit o slavnostech v rokli. Tenhle zločin je tak obrovský, že se sám jeho magické síly bál.) Chlastal. Prznil všecky ženské. Nevážil si Velkého náčelníka a neposlouchal Velkého šamana. To ví přímo od pracovníků Bezpečnosti. Není hoden, aby dál v táboře žil. Zaslouží si být sněden. Ale kdo by žral takového starého dědka, jehož vnitřnosti už stejně nemají žádnou sílu. Ubít - anebo vyhnat z tábora.

Šaman se přece jen podivil, že z toho vyvázne tak lehce. Stál a hleděl střídavě na palce, které mu vylézaly z bot, a na široké zasněžené planiny.

Je tu však ještě jedna věc, kterou musí vykonat, než jim bude poslán nový šaman z Vysoké školy bezpečnosti: musí usvědčit Fousáče, který spolu s ním zavinil neúspěch podzimního lovu.

Šamanovi se roztlouklo srdce v hrdle. Bezpečnost na něho přece jen nezapomněla.

Ze skupiny lovců se vynořil svázaný Fousáč. Zřejmě s ním už patřičně jednali, neboť byl celý vyzáblý, v roztrhaném kožichu, sotva se držel na chromých nohou.

"Mluv!" rozkázal náčelník šamanovi.

Šaman měl sucho v ústech, nebyl s to srozumitelně promluvit.

"Pravda je, lovci, že váš neúspěch zavinilo jen to, že jsem nevykonal lovecké obřady. Fousáč s tím nemá nic společného. Jeho tabulky byly v pořádku."

"Lže!" vykřikl náčelník. "Mluv pravdu, nebo tě zabiju!"

"Opakuji, co jsem řekl," odpověděl šaman a opakoval to.

"Lže, ta ujebaná kurva!"

"Zaklínám se nejvyššími duchy, že nelžu," řekl hlasitě šaman a zvedl pravici.

"Lžeš! Fousáčovu vinu zjistila Tajná bezpečnost i bez tvého přispění! Teď jen dosvědč!"

"Není to pravda," řekl šaman.

"Bijte ho!" zařval náčelník.

Ze všech stran se na šamana snesl déšť klacků a velkých kostí. Lovci si je zřejmě připravili.

Po několika ranách do hlavy šaman ztratil rovnováhu a klesl. Zvedl ruku, že chce mluvit.

"Mluv!" rozkázal náčelník.

"Fousáčovy tabulky byly v pořádku, já jsem je však očaroval zlým kouzlem, tím, že jsem na ně chcal." Dostal těžce ze sebe šaman.

Všeobecné zhrození bylo naprosto zřetelné. I náčelník uskočil od mamutí lebky, aby se náhodou nedotkl černokněžníka. Zdálo se, že je konečně vše skončeno. Fousáč očividně ožil. V okamžiku spustil proud nesrozumitelných nadávek na šamanovu hlavu.

"Nevěřte mu!" křikl však posléze znovu náčelník. "Ví, že je s ním konec, a proto lže."

Několik lovců nejmužnějšího věku vystoupilo z davu a stáhli šamana na zem.

Mlátili ho a podávali si ho jak hadrového panáka. Šamanovi bylo velmi špatně.

"Usvědč ho, usvědč!" rozkazoval mu s řevem náčelník, stoje nad chumlem, v němž ho mlátili.

"Musíš ho usvědčit, nebo zůstane neštěstí na celém táboře! To mi řekla Tajná bezpečnost! Nezabijeme tě, bestie, ale budeme tě mlátit celý měsíc, pokud ho neusvědčíš!"

Když se šamanovi udělalo mdlo a lovci, kteří ho měli v práci, to poznali, nechali ho padnout na zem.

Polili ho vodou. Chcali na něj. Vzali výkaly a rozmazávali mu je po hlavě.

Pak ho znova zvedli a znova mlátili, opatrně, aby ho nezabili, ale promyšleně bolestivě.

A zase přestali.

Šaman leže na zemi zvedl ruku.

"Mluv!" křikl náčelník. "Fousáč, jak zjistila Bezpečnost, kreslil vědomě chybné tabulky! Přiznej to!"

"Fousáč - kreslil vědomě - chybné tabulky - jak zjistila Bezpečnost..." zašeptal sípavě šaman, ale čtyři lovci kolem něho a náčelník to slyšeli a vítězoslavně to vykřikli nahlas celému shromážděnému táboru.

Předem určení lovci se vrhli na Fousáče a podřezali mu hrdlo.

Všichni se teď mačkali kolem jeho mrtvoly a šaman zůstal opuštěn.

"Přece jen nejsi taková bačkora!" řekl náčelník. "Udělals to." A poručil dvěma výrostkům, aby šamana odnesli do stanu.

3.

Zima uhodila ještě horší jak loni. Neustálé vichřice přivívaly na tábor obrovité masy sněhu. Kolem tábora byly vysoké závěje, uvnitř jen několik prošlapaných cestiček, stany byly skoro až k vrcholkům zaváty a lezlo se do nich jako do děr v zemi.

Šaman ležel pod hromadou kožešin a díval se do vrcholku stanu, kde jindy míval zavěšeny svazky bylin, hub a jiných věcí, z nichž vařival medicínu. Občas mu hodili do stanu kus masa. Náčelník přikázal, aby mu nanosili něco paliva. Bylo stejně vysoko zapadané. Šaman necítil potřebu udržovat pravidelně oheň, rozdělal ho, jen když musel dát rozmrznout vhozené maso.

Jednou pro něho přišli, aby provedl velké iniciační obřady pro chlapce a dívky, kteří letos dospěli a měli být přijati mezi muže a ženy.

Šaman si slátal ze zbytků kůže kostým - nemohl se upamatovat, jaký přesně má být. Když se dostavil k náčelníkovi, aby ho uvedl do jeskyně, vypadal jak maškara.

Brzy po zahájení obřadu šaman zjistil, že si už nic nepamatuje.

Tloukl na bubínek, něco mumlal a pokoušel se i tančit. Stařešinové se po sobě dívali velmi neklidně. Bude mít takovýhle obřad vůbec platnost?

Šaman je viděl a mečel cizím hlasem to, co si myslel, že by se mělo zpívat.

Chlapci a dívky, kteří ovšem nemohli posoudit, jestli je obřad veden správně nebo ne, tančili před ním kolem pradávné skulptury pářících se bizonů.

Chvílemi se ocitla v kruhu tančících před šamanem Muška. Měla zvláštně sklopenou hlavu a nepodívala se na něho.

Šaman tloukl a tloukl, až si myslel, že by obřad mohl být u konce, a přestal. Stál znaveně se svěšenýma rukama uprostřed stařešinů a trpně čekal, co bude.

Vyzvali ho, aby provedl Veliké zaklínání.

Věděl, že se při tom dělá mnoho rukama, ale jednak nevědě co a jednak ho zase bolelo levé rameno, takže jím sotva hýbal. Mával tedy rukama, jak uměl, a křičel nesrozumitelně, aby to vypadalo jako šamanská řeč. Potil-li se, bylo to jen únavou a ne strachy, že se na jeho neznalost přijde. Vždyť to musel přece každý vidět.

A zase ležel ve stanu pod balíky kožešin.

Přišli za ním ještě, aby se postaral o slunovrat. To bylo nejvýznamnější kouzlo celého roku, a kdyby nebylo provedeno, slunce by se nemuselo vracet k jaru. Jen šaman byl s to zjistit, kdy onen den nastane.

Poslušně vylezl ze svého brlohu. Dali mu dobře najíst. Seděl u náčelníkovy tabule a žvýkal mlčky a pomalu zbylými zuby. Uznali za nejspolehlivější, když ho teď několik dní budou mít pod dohledem a bude muset pozorovat oblohu, kterou ve své diře pochopitelně neviděl.

Kolem velikého dřevěného stolu seděli na špalcích náčelník a stařešinové. Byl překvapen, jak cize vypadají. Jako by nebyli ze světa lidí. I dříve si toho někdy všiml, ale věnoval lidem tak málo pozornosti. I když s nimi mluvil, koukal se jim někam přes hlavy, a aby si je vědomě prohlížel, to se stalo jen u několika v jeho životě.

Neprohlížel si ani vlastní ženy, které měl v mládí. Neprohlížel si ani náčelníky. Pozorně se díval jen na svého učitele, své žáky, Kukučku, Mušku - a gestapačku. A ti všichni vypadali jako lidi. Jako vypadal i on sám.

Teď nevěděl, jak asi sám vypadá, pamatoval si jen na to, jak s hrůzou orlími pařáty ohmatával svoji sobí hlavu. Možná že - třeba menší - ji ještě má. Bál se sáhnout.

A náčelník a stařešinové, a kdesi v pozadí náčelníkovy ženy - jestlipak je mezi nimi taky ta, která začala ten jeho průser - a náčelníkovy děti a jeho služebné a jeho psi, všichni vypadali hrozně stejně.

Jen při bedlivějším koukání rozeznal psy od jejich pánů. Páni vypadali ještě nelidštější.

Pod hladinou povrchu viděl šaman zřetelně jiné obličeje.

Jeden byl jako sůva a klapal zobákem trčícím mu z tváře, jeden byl rosomák, jeden byl vlk s předlouhým jazykem a vyceněnými tesáky. Jeden byl starý opelichaný králík s krvavýma očima. Myš, pes, nosorožec - jen ušlechtilá zvířata, sob, mamut, orel, mezi nimi nebyla.

Většina však byla při bedlivějším pohledu ještě horší. Zvířatům naprosto nepodobné fyziognomie - otlemené huby, sražené hlavy, nepřátelská idiotská očka v kouli masa, rozpláclé rty a nosy, nestvůrná břicha žen, ruce s kratičkými tlustými prsty, zploštělé zátylky, prolaklá čela, že do nich bylo možno vložit pěst, těla deformovaná tak, že žádné zvíře by s nimi v přírodě nepřežilo ani jeden rok - mezi zvířaty prostě nebyly takové tvary vůbec možné.
Vskutku by dávno zahynula s takovými bachory a hnáty a s tak nepatrnou, jen podlostí se vyznačující inteligencí.

Šaman znal takové podoby ze svých poutí po jiných světech. Byly částečně před-lidmi, většinou však ještě více zpět, ve světě špatných podzemních duchů, kteří se snaží proniknout na zemi a škodí všem - zvířatům, rostlinám, kamenům, vodám i lidem.

Děti dětí těchto tvorů mohou dokázat zničení celé země - od nevinných vod a rostlin až po posvátnou zvěř,

uvědomoval si šaman. Toto nepříjemné hledění pod povrch jej tuto zimu tak poutalo, že jen násilím se musel od něho oprošťovat. Ovšem nevěděl, jak vypadá sám.

Během několika dnů šaman zjistil, kdy přesně bude slunovrat. Náčelník dal připravit vše nutné k oběti, mezi jiným vybraného kojence, který měl být zabit na magickém kulatém kameni značícím slunce a jeho rok.

Šaman zpíval, mumlal a podřezal dítě zcela mechanicky.

Pak mu dali výslužku a pustili ho domů. Už od něho nic neočekávali.

4.

Šaman ležel ve svém stanu a přemýšlel. Šlo mu to neobyčejně pomalu.

Proč takhle vůbec dál vegetuje?

Měl v hlavě jakoby mlhu, která vše zacláněla a jen někdy se na chvíli rozevřela. Vynořovaly se v něm úryvky dosud nesložených písní:

Od počátku tu není
život ani smrt
Mysl odchází i zůstává
V příštím žití v dalším žití
budu sám sebou
i ne sam sebou
jako tady jsem.

Nestaral se o to, co to znamená. Hezky se mu to zpívalo v mysli.

Přecházely týdny a šaman se stále stejně - ani víc ani míň - divil, proč takhle vegetuje. Udělat tomu konec bylo to nejsnazší ze snadného. Proč tedy zůstával?

Napadlo ho: je tohle to nesení zodpovědnosti?

Pak to tedy vypadá hodně jinak, než jak si představoval, že bude slavně, pln oprávněné hrdosti hlásat své poznání a v jeho záři se rozplynou všechna jeho trápení i skutky.

Teď byl vším, celým univerzem i těmi před-lidskými lidmi usvědčen z toho, že žádné poznání předávat nemůže - není oprávněn.

Necítil hanbu ani hořkost ani bolest. Cítil jen to vědomí, že není oprávněn. Ano - skutečnost vypadá tak, jak ji poznal - ale on není oprávněn o ní hovořit.

Opustit - kam?
Zůstat - kde?
Co je poznání
které řeknu slovy?
Vždyť je ve všem
Mléčná dráha a rosa
věčný a měnící se měsíc.

Snad má tedy být jen němým svědectvím toho, co je - či bylo - jeho poznáním.

Ale o jakémpak vůbec poznání mohu být já svědectvím? Co dosvědčuji?

Ach - to ať si Bůh už rozhodne sam.

Někdy cítil, jako by se v něm přece vzdouvaly neznámé síly. Jakkoli zavržen, měl by vyskočit a mluvit. Mlčení není přece jeho věc! Bůh chce, aby byl hlásán!

Pak ho napadlo, že se možná nalézá v některém z oněch "hluchých míst", s nimiž ve světech, jež poznal, není pro nás komunikace. Teď je sám tam uvnitř a nemůže proniknout ven, ke světu, v němž dosud žil a žije.

Ke vskutku podivným koncům dovedl svoje poznání!

A není oprávněn o něm hovořit. To je jediné, co věděl. Prohrál.

5.

Po dlouhé, dlouhé zimě, kdy celý tábor na kost vyhladověl a mrtvých dětí a starců bylo pomalu víc, než vlci stačili sežrat, bylo konečně možno tušit, že přijde jaro.

Veliké závěje sněhu se rozpouštěly na slunci. Šaman rozhrnul závěs svého stanu a rozkašlal se. Noční mráz dosud nepřestal, ač bylo už blízko k poledni, a jeho ostrota šla šamanovi na průdušky. Unaveně se rozhlížel po táboře.

Byl k nepoznání zchátralejší než loni. Byl vyhublý a shrbený a kožešiny, které na něm visely, byly hadry.

Začichal nosem. Vzduch přinášel z jihu vůni velkého tání. Zanedlouho, až budou cesty trochu schůdné, přivede Bezpečnost táboru nového šamana. Potřebují ho.

Jeho trestem je, že ho ani potom nezabijí. Vzpomněl si na neuvěřitelného starce, kterého loni na jaře vyhrabal na smetišti za náčelníkovým stanem pod zlámanými mamutími lopatkami, kde se asi léta skrýval a hryzal ohnilé kosti - kterého vyhrabal, aby ho při loveckém rituálu zabil jako nepřítele tábora. Bude děkovat, bude-li mu čas alespoň tak milostiv.

Šel a na pokraji lesa sdíral nožem lišejník a kůru z mladších stromků. Když se najedl, zmizel znova ve svém stanu.

Předjarní den vylákal lidi ven. Šaman je slyšel z prostranství mezi stany. Ležel, aby strávil těžký oběd a neztrácel

zbytečně energii. Pozvolna se den chýlil a přišel večer a po něm noc.
Šaman dřímal.
Pojednou se mezi dvěma kusy stanové kůže objevila skulina a čísi hlas cosi tiše zašeptal.
Šaman se ihned probudil a nadzvedl se na lokti. Skulinou bylo náhle vidět jasné nebe s rychle letícími tmavě modrými mraky pod měsícem.
Hlas se ozval znovu a otvor se zatměl něčí tváří nakukující do stanu.
"Spíš?"
"Ne."
"Pamatuješ se na mě?"
"Ano."
"Uspořádal bys pro nás slavnost?"
Šaman si pomyslel, že sní o minulých jarech. Doopravdy nemohl hned rozhodnout, zda bdí.
Otázka se opakovala - ještě důvěrněji.
Šaman přijal hypotézu, že bdí, a řekl:
"Kdy?"
"Zítra je úplněk."
"Na starém místě?"
"Na starém místě."
"Zařídíte to se psy - letos nic nemám..."
"Zařídíme. Nemám ti co dát - je hlad."
"Vím," řekl šaman vlídně, "vždyť vím."
Škvíra se zavřela.
Šaman se zas položil a mlčky zíral otevřenýma očima do neprůhledné tmy.

Kapitola třináctá PÍSNĚ POSLEDNÍHO ROKU

1.
To není kožich ale hadry
v nichž tady v blátě vodě chodím
o okousanou nohu králičí
žebrám a duši hanbou vodím

Když na hlavu mi hoděj sobí kost
abych jim za to ještě požehnával
a vůbec nebojej se dobytci
že za to v nebi na ně strhnu kravál

Však taky asi za moc nestojím
když je tak nechávám bez pokárání
To že mám lepší věci na práci
nemají blbci ani zdání

2.
Mladá krásná byla
ale děvka nad kterou už není
No právě k tomu byla tak mladá a krásná

Mrdal jsem ji že jsem mohl býti mrtev
chtěla mě určitě zabít
ale já jsem zabil ji

Ach nezabil jsem ji protože neodvážil
hnusná pracovnice státní
mohla mě dát sežrat psovi

Ve tmě jsem seděl vyhasl mi oheň
K jak hnusnému životu připoutals mě Pane
aby mě kdokoli mohl dát sežrat psovi

3.

Viděl jsem Paní sobů
kopyty tepala sluneční paprsky
nad zemí se nesla
Paní sobů štíhlá a ohebná jak luk
běžela po ledových pláních
Paní sněhu

Viděl jsem ji byla to noc plná mlh
nad mým stanem
Ale ona běžela po slunečním paprsku
na sever na sever
pod Polární hvězdu

Tak jsem viděl dívku
Paní sobů jež na chvíli přišla mezi nás
Šla po slunečním paprsku
byl to deštivý den
šla pryč a zástávala stejně velká

Stejně velká
neboť i když šla pryč
naše duše zůstávaly při ní
naše duše si odváděla s sebou
pro svoji krásu

4.
U mých nohou
špláchaj se děti
Jsou to naše děti
Jak si hrály děti ledových lidí?
Byly zoufalé a bědující
protože věděly že jejich rod zahyne?
Nebo byly jak nevědomá štěňata
která blbnou přesto
že je zítra utopíme v řece?
Je lepší vědět
nebo být slepý?
Kdy ztratí svět děti vašich dětí?
Napřesrok asi ne
Ale jednou
5.
Všecko pokryl soumrak
venku před mým stanem
děti si nehrají

Vyšla večernice
a noc bude jasná
neulehnu k spánku

Nebeská zvířata
v souhvězdích budu
tiše pozorovat

6.
Pobíhají v jeskyni
tisíce zvířat
dávných časů
Sedím před obrazem
ve tmě sotva dýchám

Byly to časy
kdy člověk žil v míru

s posvátnou zvěří
i se sebou samým?

Zmýlili se učenci starověku
že beztřídní společnost
bude?

Za krátký čas
nebude třeba ani Tajné bezpečnosti
Tak budeme zblblí
zabijem se sami

7.
O Sazce a Sportce
nejvejš o fotbale
bavějí se lovci

Dny se líně táhnou
pomalu se k hrobu
takto ubírají

Ani hrom nepraští
do těch hovad Všechno
na ně zapomnělo

8.
l.
O zánik záhubu
poznání našeho
jen tu se bojíme
kdy jsme bez naděje

2.
Jak dětinská hloupost
je dbát o svůj osud!
Stejně dětinská však
o svého poznání
osud míti starost

3.
Jak bude předáno
moudrý člověk neví
Vše je v přítomnosti
a nic nezaniká
a beznaděj není

9.
Co jednou poznáno
nemůže zaniknout
třeba nesděleno

Zárukou toho je
už naše poznání samo

Jednou k nám přišedší
neopustí lidi
Bude stále zas se objevovat
vznikat

10.
Kukučka mi umřel

není tomu dávno
Sežrali ho psové

Větu říct neuměl
ani hvězdy neznal
celkem hovno věděl

Že však nepomine
pravda o tom věděl
i když říct neuměl

6.-19.března 1976